

KÜRESELLEŞMENİN EĞİTİM PROGRAMI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN KILAVUZ, DERS VE ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KİTAPLARI

Hüseyin CANERİK

KOCAELİ, 2005

İÇİNDEKİLER

- 1) GİRİŞ
- 2) Program: Eğitimin Anayasası
- 3) Yeni Programa Neden İhtiyaç Duyuldu?
- 4) Program Neye Hayır Diyor?
- 5) Program Değişikliğinin Gündeme Getirildiği Koşullar
- 6) Programı Kimler Hazırlıyor?
- 7) Kaynak Sorunu
- 8) Programa Destek Veren Kuruluşlar
- 9) Programa Tepki Gösteren Kuruluşlar
- 10) Programın İdeolojisi
- 11) Ders Kitapları ve Program
- 12) Bir Yıllık Deneme Yeterli mi?
- 13) Gelişmiş Ülkeler?
- 14) Programın Örnek Alındığı Ülkeler
- 15) Dershanecilere Hazırlatılan Program

- 16) Yeni Program: Sivil Toplum Anayasası
- 17) Darbeci Vakıfların Programdaki Rolü
- 18) Soros, Program Hazırlık Sürecinde
- 19) Kuş Derneği Var, Eğitim Dernekleri Yok
- 20) Görüşlerine Başvurulan *Sivil* Kuruluşlar
- 21) Ara Disiplin Alanında MEB'e Katkı Sağlayan Kurum ve Kuruluşlar
- 22) Programa Katkı Sağlayan Kuruluşlar
- 22.1. Kamu Kuruluşları
- 22.2. *Sivil Toplum* Kuruluşları
- 23) Yeni Program, Cumhuriyetin Temel Niteliklerine Aykırıdır
- 24) Bölünmüş Türkiye'nin Programı
- 25) Eski Program Ezberci miydi?
- 26) Ezberciliğin Kısa Tarihçesi
- 27) Ezbercilik Kalkıyor mu?
- 28) Bireysel ve Toplu Etkinlikler Dersi Neden Kaldırıldı?
- 29) Mahallî Kurtuluş Günleri Kutlanmayacak mı?
- 30) Pilot Okulların Durumu
- 31) Teknolojiye Tapınma
- 32) Kuantum Mekaniği Eğitim Bilimlerine Uyarlanabilir mi?
- 33) Okul Gezileri Kâğıt Üzerinde Kalıyor
- 34) Türk Eğitim Modeli Yok Sayıldı
- 35) Atatürk Satır Aralarında
- 36) Program Süreci: Tartışılmadık Kurum Kalmayacak
- 37) Ulusal Devlet=Ulusal Eğitim
- 38) Öğrenci Merkezli Eğitim Yeni mi Keşfediliyor?
- 39) TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI
- 39.1. Eski Türkçe Programının Genel Amaçları
- 39.2. Yeni Türkçe Programının Genel Amaçları

39.3. Yeni Türkçe Programında Türk Yurdu ve Ulusu Yok Sayılıyor

39.4. Çokuluslu Şirketlerin Gölgesinde Türkçe Eğitimi

40) MATEMATİK DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

40.1. Kavramsal Matematiğe Geçiş

40.2. Eski ve Yeni Programın Amaçları

40.3. Bakkalların Kapısına Kilit

40.4. Karayolları Tam Gaz

40.5. Yazım Yanlışları

40.6. W Matematik Programında

41) FEN VE TEKNOLOJİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

41.1. Fen Bilgisinde Deney Yapılmıyor mu?

41.2. Kızlar Fen Eğitimini Önemsemiyor mu?

41.3. Genetik ve Evrim Bilgisi Programdan ve 8. Sınıf Ders Kitabından Çıkartıldı

41.4. Devlet Çökertiliyor, Sivil Kuruluşlar Yüceltiliyor

42) SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

42.1. Sosyal Bilgiler Program Geliştirme Çalışmaları

42.2. Piyasa Ekonomisi Tek Seçenek Olarak Sunuluyor

42.3. Sivil Toplum Her Derde Deva Olarak Gösteriliyor

42.4. Öğretmene Yeni Konu Ekleme Yetkisi

42.5. Ulusal Kimlik Terk Ediliyor

42.6. Kemalizm Modeli Geride Kalmış!

42.7. Atatürkçülük Mazide Kalıyor

42.8. Atatürkçü Düşüncede Yer Alan Konular

42.9. Atatürk'ün Hayatı

42.10. Atatürk İlkeleri (Atatürk İlke ve İnkılaplarının Dayandığı Esaslar)

42.11. Atatürkçü Düşüncede Millî Güç Unsurları

42.12. Türkiye'ye Yönelik İç ve Dış Tehditler

42.13. Atatürk İlke ve Devrimlerine Bağlılık Programdan Çıkartıldı

42.14. Sabancı Öğretim Programında

42.15. Sosyal Bilgiler Programında Türkiye'ye Müdahale Tehdidi

43) YENİ SOSYAL BİLGİLER KİTAPLARI

43.1. Ulusal Tarih Öğretimine Darbe

43.2. İşgalcilere Zeytin Dalı Uzatılıyor

43.3. Soros'un Müdahalesi

43.4. Atatürk İlkeleri Böyle mi Öğretilir?

43.5 Lozan Antlaşması Yok

43.6. Ulusal Kültür Yerine 'Örf ve Adetler'

43.7. Yahudi Bayramı, Kilise ve Havra Ders Kitabında

43.8. Türkiye 'Yabancı' Bir Ülke mi?

43.9. 'Sivil Toplum' İktidarı

43.10. İnsan Hakları Derneği'ne Mahkeme Yetkisi Veriliyor

43.11. Sağlık ve Güvenlik Özelleştiriliyor

43.12. Marketler Alışveriş Mekânı

43.13. Hükûmet Çalışmaları Ders Konusu

43.14 Sonuç ve Öneriler

44. MEB SOSYAL BİLGİLER 4. SINIF ÖĞRETMEN KILAVUZ, DERS VE ÇALIŞMA KİTAPLARI

44.1. Atatürk, Kemal Sunal'la Birlikte Tanıtılıyor

44.2. Cumhurbaşkanı Yok, Sertap Erener Var

44.3 Manastırlı Hamdi'nin 'Açığı'nı Arayan Kitap

44.4. Dil, Yazım ve Anlatım Yanlışları

44.5. Dil ve Yazım Birliği Yok

44.6. Doğru-Yanlış Cetveli

44.7. Kitap Günlük Gazeteye Karıştırılıyor

44.8. Güney Asya'da Tsunami Devam Ediyor!

44.9. Bilgi Yanlışları

44.10. Reklamlarla Tüketim Pompalanıyor

44.11. Özel Dershaneler Resmî Kurum Sayılıyor

44.12. Devlet Hastanesi Yerine Özel Muayenehaneye

44.13. Öğrenci İnternet Kafeye Yönlendiriliyor

44.14. Öğrenci Kahvaltı Yapmayabilir

44.15. Türk Okulları Batı Okullarıyla Karıştırılıyor

44.16. "Derse Hazırlık" Ciddiye Alınmamış

44.17. Öğrenciye Türk Bayrağı Değil Avustralya Bayrağı Çizdiriliyor

44.18. Doğal Afetlerden Korunma Görevi Bireye Havale Ediliyor

44.19. Öğrenciye Üretim, Tüketim ve Dağıtım Ağı Kurduruluyor

44.20. Memurun İş Güvencesi Yok Sayılıyor

44.21. Çanakkale Şehitlerinin Kemikleri Sızlatılıyor

44.22. Yoksulluk Kader Olarak Sunuluyor

44.23. Kızılay Pulu Almayana Yardım da Yok!

44.24. Konuları Bu Kadar Basitleştirmeye Gerek Var mı?

44.25. Yabancı Adların Türkçe Okunuşları Yok

44.26. Kamu Ekonomisi Yerine Serbest Piyasa

44.27. Sosyal Devlet Yok Sayılıyor

44.28. Yön Kavramı Yanlış Öğretiliyor

44.29. Maltepe Belediye Başkanına Ayrıcalık

44.30. Bütün Ülkeler Cumhuriyetle Yönetiliyor

44.31. Hristiyanlığa Vurgu

44.32 Türk Tugayına Türkçe Bilmeyen Tercüman!

44.33. Amerika İçin Ölmeye Değer mi?

44.34. Kurtuluş Savaşı'yla İlgili En Doğru İfade

44.35. Sonuç ve Öneriler

45. MEB SOSYAL BİLGİLER 5. SINIF ÖĞRETMEN KILAVUZ , DERS VE ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KİTAPLARI

45.1. Türkiye Cumhuriyeti Hedef Alınıyor

45.2. Vahdettin'e Karşı Mahcubiyet

45.3. Atatürk İlkeleri Yanlış Öğretiliyor

45.4. Dil, Yazım ve Anlatım Yanlışları

45.5. Doğru-Yanlış Cetveli

45.6. Bakanlık Adlarından Hangisi Doğru?

45.7. Belirli Gün ve Hafta Adlarından Hangisi Doğru?

45.8. Ölçme ve Değerlendirmede Yetersizlik

45.9 Kapadokya Hristiyanlıkla Özdeşleştiriliyor

45.10. Mantı Tarifine Gerek Var mı?

45.11. Şeker ve Çikolata 'İkramı'

45.12. Özel Kütüphaneler?

45.13. Konuları Basitleştirmek Doğru mu?

45.14. *Sivil Toplum* 11, TSK'ya 2 Sayfa!

45.15. Yoksulluk Devamsızlık Nedeni

45.16. Karaborsacılık Özendiriliyor

45.17. Komşularımız Tanıtılmıyor

45.18. Batı Kültürü Dayatılıyor

45.19. Yabancı Markaların Reklamı Yapılıyor

45.20. Sonuç ve Öneriler

46) HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

46.1. Yabancı Kaynak İstilası

46.2. 1968 Programında Hayat Bilgisi

46.3. Avrupa Hayat Bilgisi

46.4. Türk Malına Gümrük Uygulaması

46.5. 19 Mayıs ve Atatürk Yok!

46.6. Yazım Yanlışları

46.7. Şimdi Reklamlar

47)Bu Program Kanunsuz Hazırlanmıştır

48)Genel Sonuç ve Öneriler

49)Kaynaklar

GİRİŞ

Millî Eğitim Bakanlığı, 2004-2005 eğitim-öğretim yılında deneme amacıyla dokuz pilot ilde yeni ilköğretim programını yürürlüğe koydu. Ankara, Bolu, Diyarbakır, Hatay, İstanbul, İzmir, Kocaeli, Samsun ve Van illerindeki 120 okulda bir yıl süreyle denenen yeni program, 2005-2006 öğretim yılından itibaren bütün ilköğretim okullarında uygulanmaktadır.

İlköğretim okullarının 1. kademesini kapsayan yeni programın ezberci eğitimi sona erdireceği, öğrenci merkezli olacağı, sorgulayan ve hayır diyen kuşaklar yetiştireceği vb. iddialar basında sıkça yer aldı. Türkçe, Matematik, Fen Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi öğretim programlarında yapılan değişiklikler irdelendiğinde, karşımıza farklı bir tablo çıkmaktadır.

İlköğretim programının yenilenmesinde bilim ve teknolojideki gelişmelerin etkili olduğunu söylemek zordur. MEB yetkililerinin açıklamaları ve program geliştirme toplantılarında ağırlıklı olarak eğitim felsefesi üzerinde durulmuş ve yeni ilköğretim programında ulusal eğitim felsefesinden vazgeçme eğilimi ağır basmıştır. Ulusal devletten vazgeçme kararı, ulusal eğitim felsefesinde köklü bir değişikliğe gidilmesine neden olmuştur.

Eğitim programımız, ulusal devleti (Cumhuriyet, Atatürk ilke ve devrimleri, egemenlik, bütünlük, bağımsızlık, yurttaşlık) savunan bugünkü haliyle küreselleşmenin önünde engeldir. Bu durum, özellikle son yıllarda eğitimin ulusalcı niteliklerinin tasfiyesini gündeme getirmiştir. Program ihtiyacı bu koşullarda dile getirilmiştir. Türkiye'nin büyük bir kuşatmayla karşı karşıya olduğu günümüz koşullarında, diğer ulusal kurumlar gibi, ulusal eğitimimiz de hedef alınmıştır. Program çalışmaları bu ideolojik zemin üzerinde yürütülmektedir. Program yenileme çalışmaları, sadece teknik boyutuyla ele alındığında sağlıklı bir sonuca ulaşamaz. Cumhuriyetin eğitim felsefesinden köklü bir kopuşu ifade eden yeni programın değerlendirilmesinde, teknik boyut değil, felsefi boyut belirleyici olmalıdır.

Bu çalışmada, yeni ilköğretim programının hangi koşullarda gündeme getirildiği sorusuna yanıt aranacak ve programı besleyen ideolojik zemine ışık tutulacaktır.

Programdaki bazı teknik sorunların da ele alındığı çalışmada, ağırlıklı olarak programın felsefesi üzerinde durulacaktır.

Program: Eğitimin Anayasası

Program, ulusal eğitimin temel belgesi yani anayasasıdır; bu anayasaya, tarihin sahnesine çıkan sınıflar can verir. Başka bir ifadeyle, iktidara gelen sınıflar çıkarlarını koruyan, varlıklarını sürdüren ve geliştiren kuşakların yetiştirilmesine hizmet eden kendi eğitim anayasalarını da hazırlarlar. Yeni program çalışmaları Türkiye eğitim anayasasında köklü değişiklikler içermektedir. Eğitim programlarının ömrü, bir anlamda, temsil ettikleri sınıfların ömrüyle sınırlıdır. Türkiye, Cumhuriyet Devrimi'yle birlikte, eğitim programında da devrim gerçekleştirmiştir. Programlar tıpkı canlılar gibidir; doğar, büyür ve ölürler. Tarihin kıyasına sürüklenen sınıfların ideolojik kalıntısını devralan her iktidar, kaçınılmaz olarak, ayak bağı olarak gördüğü engelleri tasfiye eder. Cumhuriyet de benzer bir tutum alarak, tarih sahnesinden çekilen Osmanlı'nın eğitim modeli yerine kendi ulusal modelini yaşama geçirmiştir.

Yeni Programa Neden İhtiyaç Duyuldu?

Henüz ders kitapları bile basılmadan yeni müfredatın hızla uygulamaya konulması, programa neden ihtiyaç duyulduğu sorusunu gündeme getirmektedir. Bu soruya en *doyurucu* yanıtı Talim ve Terbiye Kurulu (TTK) Başkanı Prof. Dr. Ziya Selçuk vermiştir. Selçuk, programın neden hazırlandığını şu sözlerle ifade etmiştir: "*Küreselleşmeye demode arabayla gidemeyiz*" (Yeni Şafak, 26.09.2004). Selçuk'un sözlerinden de anlaşılacağı gibi, yeni program, küreselleşme ihtiyacını karşılamak amacıyla hazırlanmıştır.

Programın girişinde, tüm dünyada yaşanan değişim ve gelişimi küreselleşme ve yerelleşme süreçlerinde görmenin mümkün olduğu, tüm bu değişim ve gelişimlerin eğitim sistemimize ve programımıza yansıtmanın bir zorunluluk olduğu belirtildikten sonra şu görüşlere yer verilmektedir: "Hazırlanmış olan bu program, dünyada yaşanan tüm bu değişimler ve gelişmelerle birlikte, Avrupa Birliği normlarını ve eğitim anlayışını, mevcut programların değerlendirmelerine ilişkin sonuçları ve ihtiyaç analizlerini dikkate almaktadır."

Demek ki program, AB normları ve eğitim anlayışı dikkate alınarak hazırlanmıştır. Ezberci eğitime son verilmesi vb. gerekçeler kamuoyunu ikna etmekten başka bir anlam ifade etmemektedir. Öğretim programı değişikliğinde Türkiye'nin ihtiyaçları değil, Batı dayatmaları belirleyici olmuştur.

Değişikliklerden, *demode arabanın*, ulusal devlet olduğu açık bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Programla Türk devleti hedef alınmaktadır. Okullarda bundan böyle verilecek eğitimde devlete, vatana, ulusalcılığa yer olmayacaktır. Bu program kültür emperyalizmine tam teslimiyetin belgesidir. Cumhuriyet Devrimi ve Atatürkçülük dış

dayatmalarla ders kitaplarından çıkarılarak, bağımsız Türkiye feda edilmiştir.

Program Neye Hayır Diyor?

Bazı basın yayın organlarına bakılırsa, yeni programla “*Sorgulayan, ‘hayır’ diyebilen öğrenci*” yetiştirilmesi amaçlanıyor (Atakan, 2004). Dabağoğlu (2004) da benzer görüşler öne sürüyor: “*Yeni müfredat tasarım kitaplarında öğrencilere ‘Hayır deme becerisi kazandırma’, ‘Hoşgörü kavramını benimseme’ gibi konular da yer alıyor*”. TTK Başkan Yardımcısı Doç. Dr. Emin Karip de, Dabağoğlu (2004)’na “*Eski ders kitapları doğal olarak, programın davranışçı, düz mantığa dayalı ve ezberci yaklaşımını yansıtıyor*” diyor. Programla öğrencilere ulusalcılığa ‘hayır’ deme becerisi kazandırılması amaçlanırken, vatansızlık adeta kutsanmaktadır. Okullarda bundan böyle dogmatizmin değil, ulusal kavramların sorgulanacağı apaçık ortadadır.

Program Değişikliğinin Gündeme Getirildiği Koşullar

Müfredat değişikliği ülkemizin ulusal bütünlüğünün tartışma konusu olduğu bir dönemde gündeme getirilmiştir. ABD’nin ve AB’nin bazı dayatmalarına boyun eğilmesi, ulus devleti çözülme sürecine sokmuştur. Batı kaynaklı bazı *sivil* faaliyetler ülkemizin bütünlüğü ve güvenliği açısından büyük bir sorun oluşturmaktadır. Gündemden düşmeyen sözde Ermeni soykırım iddiaları ile Cumhuriyetin meşruiyeti tartışılır hale getirilmektedir. Ulusal devleti çökertmeyi hedefleyen bütün saldırılar, *insan hakları, demokratikleşme ve özgürlük* söylemiyle yürütülmektedir. Türkiye aslında *demokratikleşme* pususunda yaygın ateşe tutulmuştur. Bu hücumu göğüsleyecek ulusal kuvvetlere karşı büyük bir psikolojik savaş yürütülmektedir. TSK başta olmak üzere, ulusal güvenlikten sorumlu kurumlarımız vatani savunamaz duruma getirilmektedir. Yeni program, Türkiye’nin direncinin tamamen kırılmak istendiği bir dönemde Batının en büyük dayatmalarından biri olarak gündeme getirilmiştir. AB’nin bu projeye 100 milyon Avro ayırması ve projenin en ince ayrıntılarıyla ilgilenmesi de bu düşünceyi doğrulamaktadır.

Programı Kimler Hazırlıyor?

Bu programla Ankara’nın üzeri çizilmiştir. Geometrik bazı biçimlerin (dikdörtgen) tanıtılması amacıyla trafik levhasından yararlanmak için verilen bir etkinlik örneğinde, Ankara’nın üzeri kırmızı şeritle çizilmiştir (MEB, 2004:193). Bu işaret, trafikte, Ankara’nın geride kaldığı anlamına gelmektedir. Programı hazırlayanlar, teslimiyet yürüyüşünde Batı’ya doğru yol alırken, Başkent Ankara, üzerindeki kırmızı çizgiyle geride kalmaktadır.

Yeni program, ulusal devletin ve egemenliğin merkezinden vazgeçme itirafıdır; Türkiye, Başkentini yitirmekte, yani devletsiz kalmaktadır.

Vatandaşlık kavramı yerine çok kimlikliliği esas alan ve çokuluslu şirketlere eleman kazandırmayı öncelikli hedef olarak belirleyen bu programı sipariş eden kuvvet, kendisini işin başında ele vermiştir. Bu program, bir AB yapımıdır; AB ve ABD ortak yapımı demek belki daha doğru olacaktır. Programın Türk yapımı olmadığını kanıtlamak için öyle uzun çabaya da gerek yok. Programın Türkiye eğitim sorunlarına çözüm üretmek amacıyla gü

ndeme getirilmediği; hazırlık toplantıları, basına yapılan açıklamalar, programa yansıyan görüş ve önerilerden anlaşılmaktadır.

Millî Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik, AB'ye uyum sürecini, programların yenilenme gerekçesi olarak görüyor (Atakan, 2004).

Ankara Başkent Öğretmenevinde yürütülen program yenileme çalışmaları, AB damgası taşımaktadır. Toplantılara sunulan görüş, öneri ve sonuç bildirilerinin çerçevesini AB ölçütleri belirlemiştir. 16 Haziran 2003 tarihinde gerçekleştirilen 3 numaralı *Sosyal Bilgiler Program Geliştirme Çalışmaları*'nda; Sosyal Bilgiler mantığının, sorgulamadan yapılan bir öğretimi içerdiği öne sürülerek bu dersin kaldırılması gerektiği belirtilmiştir. *Sorgulamadan yapılan öğretimle* neyin ifade edilmek istendiği, Kurtuluş Savaşı tarihi ve Atatürkçülükle ilgili konuların müfredattan çıkartılması ile iyice belirginleşmiştir. Dr. Orhan Akınoğlu, toplantıda, programın sınırlarını şöyle çiziyor: *"Avrupa Birliği çerçevesinde, programların yeniden ele alınması gerekiyor."* *"Kemalizm modeli geride kaldı."* diyen Prof. Dr. İlhan Tekeli ve benzer görüşteki diğer katılımcıların önerilerinin program geliştirme çalışmalarının referans noktaları olacağını söyleyen TTK Başkanı Prof. Dr. Ziya Selçuk; Prof. Dr. Ramazan Özey'in, *"Burada yabancı bir ekolü kabul etmek yerine Türkiye kendi ekolünü oluşturmalıdır."* önerisini ciddiye almamıştır. Bu toplantıda, program düzenlemeye AB standartlarının dikkate alınması, öğrenciye bir dünya vatandaşı olma özelliğinin kazandırılması ve birbirini suçlayan konular yerine hoşgörüyü içeren konulara yer verilmesi vb. kararlar alınmıştır.

Bu programla

Türkiye'nin devletsizleştirilmesi, çokuluslu şirketlere eleman kazandırılması ve bölünmenin altyapısının sağlanması amaçlanmıştır. Bu niyetlerin tamamının programa girmesi şimdilik mümkün olmasa da, tartışmalarda bu fikir iyice işlenmiş ve ileride yapılması plânlanan 'radikal' değişikliklerin düşünsel altyapısı oluşturulmuştur.

Batının istekleri doğrultusunda müfredatını yenileyen Türkiye, tek kurşun atmadan teslimiyete sürüklenmiştir.

Kaynak Sorunu

Eğitim sorunu aynı zamanda kaynak sorunudur. Bütçeden eğitime yeterli kaynak ayrılmadan bazı köklü sorunları çözmeye olanağı bulunmamaktadır. Kamu kaynaklarının yağmalanması esasına dayanan bir sistemde, eğitime bütçeden yeterince pay ayrılamayacağı açıktır. Tefeciye, vurguncuya, faizciye kaynak aktaran bütçeyle ulusal eğitim modelinin yaşama geçirilmesi sanıldığı kadar kolay değildir. Program hazırlık sürecinde görev alan akademisyen, *sivil örgüt* temsilcileri ve MEB yetkilileri, eğitimin finansman sorununun şirket vb. kuruluşların yardımlarıyla çözümlenmesini önermişlerdir.

Program geliştirme çalışmaları ülkemizin kaynaklarıyla değil, bize dayatmalarda bulunan Batı tarafından finanse edilmektedir. Yeni program 100 milyon avruluk AB fonuyla desteklenmektedir. AB'den sağlanan bu kaynağın ne kadarının, hangi amaçlarla kullanıldığı konusu belirsizdir.

İlköğretim programının dış kaynakla yenilenmesi, ülkemiz koşulları ve ihtiyaçlarıyla çelişen bir programın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Türkiye, ulusal eğitim sorunlarının çözümünde kendi öz kaynaklarına dayanmak zorundadır.

TTK Başkanı Prof. Dr. Ziya Selçuk, 17 Haziran 2003 tarihinde Ankara'da gerçekleştirilen 4 numaralı *Matematik Program Geliştirme Çalışmaları* toplantısında, İrlanda'da ulusal ve uluslararası şirketler aracılığıyla eğitime yapılan yatırımları örnek olarak vermiştir. Bu konuşma, Soros'un, *Türk eğitim sektörüne neden göz diktiğini* anlamak bakımından öğreticidir. Ankara Başkent Öğretmenevinde 16 Haziran 2003 tarihinde düzenlenen 2 numaralı toplantıda konuşan Yrd. Doç. Dr. Yasemin Gödek, İngiltere'de endüstri şirketlerinin okullara kaynak sağladıklarını belirterek, fen eğitimi ile endüstri arasında bağ kurulmasını önermiştir.

Görüldüğü gibi, TTK Başkanı başta olmak üzere, sorunların çözümünde, programı hazırlayanların hiçbirinin aklına ulusal devletin görev ve sorumlulukları gelmemektedir.

Programa Destek Veren Kuruluşlar

Programa destek veren ya da tepki gösteren kurum, kuruluş ve kişilerle ilgili bilgiler, kamuoyuna yansıyanlarla sınırlıdır. Yeni program geliştirme çalışmalarına davet edilen dernek, sendika, vakıf ve özel kuruluşlardan sadece birkaçı programa tepki göstermiş, geriye kalanların neredeyse tamamı farklı biçimlerde de olsa destek vermiştir. Bu durum dikkate alınarak, eğitim sendikaları hariç, program geliştirme çalışmalarında temsil edilen kurum ve kuruluşlara burada yer verilmeyecektir.

Sendika ve demokratik kitle örgütleri: Eğitim Bir-Sen, Eğitim-Sen. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası, programın ulusal eğitim felsefesini törpüleyen özüne hiçbir itirazda bulunmamış; çok sayıda yabancı sözcük kullanılması, çok kültürlülüğe yeterince yer verilmemesi, farklı dil ve kültürlerin gereksinimlerinin karşılanmaması vb. konularda eleştiri yöneltmiştir (Eğitim-Sen, 2005).

Eğitim-Sen, programın uygulama aşamasında da ilginç değerlendirmelerde bulunmuştur:

"Öğretmen, ancak ve ancak 'Türk millî eğitiminin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak gerektiğinde ünite sürelerinde değişiklik yapabilir ve yeni konular ekleyebilir.' Ulus-devlet yapısı çerçevesinde öğretmenlerin resmî ideolojinin taşıyıcıları olarak görüldüğü 'Millî Eğitim' sistemi içinde, öğretmenin rolünün sadece aracı, yardımcı, yönlendirici vb. rolüne indirgenip 'öğrenci merkezli eğitim' modelinin kurulması mümkün değildir. ...

Yeni eğitim

programı Türkiye'deki dil, kültür ve inançlara kendi gerçeklikleri doğrultusunda eğitim olanağı tanımamaktadır. ...

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizdeki çocuklarımızın çoğunun dili Kürtçedir ve bu , ilköğretimde sorun yaratmaktadır... 'Türkçenin iyi konuşulmadığı yörelerde, Türkçenin öğretimi', 'Anadil öğretimi yerine Türkçe öğretimi' ifadesi yanlıştır." (Eğitim-Sen, 2005 a).

Eğitim-Sen, TTK Başkanı Prof. Dr.

Ziya Selçuk'un, "*Anadil öğretimi yerine Türkçe öğretimi*" düşüncesini gündeme getirerek, bazı bölgelerimizde Türkçe öğretim yapılmaması gerektiğini savunuyor. Bu açıklamayla, eğitimin lâik ve ulusal karakteri, Öğretim Birliği Yasası açık biçimde hedef alınmıştır. Türkiye Cumhuriyeti okullarında, "*Türkiye'deki dil, kültür ve inançlara kendi gerçeklikleri doğrultusunda eğitim olanağı*" sağlanamaz. Hiçbir ulusal devlet, eğitim modelini etnik ve mezhep temeline dayandıramaz. Sendikanın savunduğu eğitim modeli ancak tarikat, cemaat, mezhep ve azınlık okullarında uygulanabilir.

Programa Tepki Gösteren Kuruluşlar

Parti, sendika, demokratik kitle örgütleri: İşçi Partisi, Türk Eğitim-Sen, Bağımsız Eğitimciler Sendikası, Anadolu Eğitim-Sen, Ulusal Eğitim Derneği.

Programın İdeolojisi

Millî Eğitim Bakanlığı yetkilileri, program sorununa ideolojik yaklaşımlarını belirtmektedirler. Kamuoyu, programın, ideolojik yaklaşımlardan arındırılması amacıyla yenilendiği konusunda yanılmaktadır. Eski Millî Eğitim Bakanı Erkan Mumcu, ideolojik yaklaşımın, insanlık onuruna bir saldırı olduğunu ifade ederek şunları söylüyor: *"Eğitimi, ideolojilerin savaş alanı olmaktan çıkaralım."* (Kaplan, 2003).

TTK Başkanı Prof. Dr. Ziya Selçuk, Başkent Öğretmenevinde gerçekleştirilen 27 Haziran 2003 tarihli 7. toplantıda program geliştirme çalışmalarının ideolojik olmaması gerektiğini dile getirmiştir. TTK Başkanı, söz konusu toplantıda, Türkiye'nin kabuk değişiminin eğitim boyutunu gerçekleştirmek için proje geliştirdiklerini, AB ve dünya standartlarının gerisinde olduğumuzu, AB uyum sürecinin programı teşvik ettiğini söylemiştir.

Türkiye, 2004 AB İlerleme Raporu'nda tarih kitaplarının içeriğinden dolayı suçlanmıştır (Hürriyet, 10.09.2004). Millî Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik, söz konusu rapordan övgüyle söz etmiştir: *"Bakınız AB ilerleme raporunda bizim bu yaptıklarımızdan övgüyle söz ediliyor. Orada tenkit edilen ders kitaplarında özellikle bazı ifadeler eleştiriliyor. Zaten ders kitaplarını yarışmayla yeniden yazdırıyoruz. Biz de aslında bu manada ciddi anlamda bir reforma ihtiyaç olduğunu ifade ediyoruz."* (Anonim, 2004:15).

Ortaöğretim tarih ders kitaplarında sözde Ermeni soykırım iddialarına yer verme çabaları, AB raporunun amaca hizmet ettiğini göstermektedir.

TÜSİAD

tarafından 2003 yılında hazırlanan coğrafya, felsefe ve tarih ders kitapları, ulusal değerlere küresel cepheden ideolojik saldırı niteliği taşımaktadır. Millî Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik, söz konusu kitapların kendilerine yol gösterdiğini öne sürmüştür (Yeniçağ, 21.06.2003).

TÜSİAD'ın ders kitaplarının yol gösterici olduğunu düşünen Millî Eğitim Bakanlığı yetkililerinin, ideolojilere karşı gösterdikleri tepki nasıl açıklanabilir? Sınıflı arüstü bir eğitim programı olabilir mi? Böyle bir program düzenleme olanağı varsa, ideolojilerin programlardaki varlığı doğal olarak tartışma konusu olur. Fakat sınıflı toplumların tarihi aynı zamanda ideolojilerin tarihidir.

Devletleri ideolojilerden soyutlayarak olguları gerçekler zemininde açıklamaktan kaçınanlar, ideolojik bir tutumla, kendi ideolojilerini perdeleme görevi yürütmektedirler. Her devlet modeli belli sınıflara dayanır ve o sınıfların çıkarlarını savunur. İktidarlar bu hakim sınıfın yürütme erkidir ve bütün faaliyetleri ideolojiktir.

Bir ülkenin eğitim programı, o ülkenin devlet modeli ve doğal olarak iktidarı elinde tutan sınıfların çıkarları gözetilerek biçimlendirilir. Cumhuriyet Devrimi, medrese eğitimi görmüş kuşaklarla ulusal pazarı inşa edemez, varlığını sürdüremezdi. Devrim, dayandığı ulusal güçlerin iktidarını pekiştirmek için ulusal eğitim modelini yaratarak önemli atılımlar gerçekleştirdi. Bu model, ABD güdümlü iktidarların işbaşına gelmesiyle birlikte erozyona uğradı, ama bütünüyle tasfiye edilemedi. İşte yeni program çalışmalarısıyla, ulusal eğitim modelinden geriye kalan değerler hedef alınmıştır. Ulusal

eğitime altın vuruş için zaman ve zemin kollarılmaktadır.

Türkiye '80'li yıllara değin, Batı işbirlikçiliği temelinde de olsa, bütünlüğünü koruyabiliyordu. Bugün emperyalizmin küreselleşme saldırılarıyla karşıya olan ölkemizin, işbirlikçi politikalarla bütünlüğünü koruması mümkün görünmemektedir. Çünkü Yugoslavya ve Irak deneyleri de göstermiştir ki, ulusal devletlerin bütünlüğünün korunması konusunda artık silahlar konuşmaktadır. Güdümlü politikalarla ulusal devleti sürdürme dönemi geride kalmış, bütünlüğün korunması için bağımsızlıkılık tek seçenek haline gelmiştir. Batı, yurdumuzu parçalamak için, ulusal bağımsızlıki geleneklere sahip eğitim anlayışına bütünüyle son vermeyi amaçlamaktadır. Merkezinde Batının yer aldığı bir programın ideolojik olmadığını savunanlar, en basit sosyolojik gerçeklerden bile habersiz görünmektedirler. Bu yönüyle, öğretim programlarını *niyetler* değil, ideolojiler belirler. Türk eğitim programının ideolojisini Kemalist devrimin cumhuriyetçi, halki, ulusalcı, bağımsızlıki, lâik, devrimci ve devletçi karakteri oluşturmuştur. İdeolojiler üstü programdan yana olanlar, Cumhuriyetin bu eğitim modelinden rahatsızlık duymaktadırlar.

Millî Eğitim Bakanı Hüseyin elik, bütünlü bu gerçeklere karşın, programı şöyle savunuyor: "*Bakış açımız ideolojik değil, pedagojik. Globalleşme sürecinde Türkiye dünyadan kopamaz. Tüm dünyada ciddi reformlar yapıldı. Maalesef bu dalgaları kaçırdık. Bu defa kaırmayacağız. Obezite hastasını iki ayda zayıflatmak onu öldürür. Bu yüzden zamana ihtiyacımız var.*" İdeoloji, görüldüğü gibi, yine ideolojik bir yaklaşımla reddedilmektedir. *Globalleşme sürecinde Türkiye dünyadan kopamaz* yaklaşımından daha ideolojik bir yaklaşım olabilir mi? Türk eğitim modelinin ulusalcı niteliğinden rahatsızlık duyanlar, emperyalist ideolojiye sarılmakta herhangi bir sakınca görmemektedirler.

Ders Kitapları ve Program

Programa can veren uygulamadır. Bir programın başarısı, içeriğinin yanı sıra, onu uygulayanların nitelikleri, ölk gerçekleri, fiziksel koşullar vb. etkenlere bağlıdır. Dünyanın en mükemmel programı, uygulama şansı en yüksek olanıdır. şöyle de ifade edilebilir: Bir program, uygulanabildiği ölçüde başarılıdır. Uygulama olanağından yoksun programlar yaşam bulamaz. Okul programları, eğitimcilerle bir ereve sunar. Program kılavuzdur; ders kitapları yoluyla öğrencinin çantasında ve kütüphane raflarındaki yerini alır. Ders kitabı öğretimin en önemli araçlarından biridir. Dersler genelde kitaplar esas alınarak işlenir. Okutulan kitapların dışındaki kaynaklar önemli olmakla birlikte, eğitim ve öğretim etkinlikleri ders kitapları dikkate alınarak yürütölür. Program tartışmalarının, yeni ders kitaplarının içeriği ile birlikte yapılması daha anlamlıdır.

Program yenileme alışmaları, Türkiye'nin dayatmalarla hizaya getirilmek istendiği bir döneme denk gelmiştir. Hazırlık sürecinin mevcut iktidardan önce başladığı çeşitli girişimlerden anlaşılmaktadır. Son yirmi yılda çeşitli tarihlerde görev alan bütünlü iktidarlar ulusal eğitimimizi, *devlet politikası* olarak belirledikleri AB dayatmalarının yıkıcı etkilerine açık hale getirmişlerdir.

Örneğin, kamuoyunun büyük tepki gösterdiği Q,W,X harfleri 2000 yılında ders programlarına girmiştir. MEB Yayınlar Dairesi Başkanlığının 25.01.2000 tarih ve B.08.0YDB.0.24.07.00.619-6/417 sayılı yazısı ile 10 bin adet basılan *İlköğretim Okulu Ders Programları (5. Sınıf)* kitabı (MEB, 2000: 37-38-40-43-44-45-46) ile, aynı tarih

ve sayılı yazı ile 10 bin basılan *İlköğretim Okulu Ders Programları (3. Sınıf) kitabında* (MEB, 2000 a : 37-38-39) yer alan bütün yazı örnekleri arasında (dik temel yazı büyük ve küçük harfler, eğik temel yazı küçük ve büyük harfler, bitişik eğik yazı büyük ve küçük harfler) Q,W,X harflerine yer verilmiştir. Türkiye, hiçbir yasal değişikliğe gitmeden alfabetini değiştirmiştir. Türkçe kitaplarında eleştiri konusu olan harfler, DSP'li Millî Eğitim Bakanı'nın görev başında olduğu bir dönemde hazırlanmıştır. Bugün de uygulama aynen devam etmektedir.

MEB'in 31.03.2003 tarih ve 2003/20 sayılı genelgesiyle okullarda *Standart Türk Klavyesi*'ne geçilmesine karşın, eğitim kurumlarında Türkçe F klavye yerine İngilizce Q klavye kullanılmaktadır. MEB'in genelgesinin ardından 2004 yılında satın alınan yeni bilgisayarlarda bile Türkçe F klavye koşulu aranmamıştır.

Okulda Avrupa İnternet Yarışması dolayısıyla, MEB Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'nün bütün valiliklere gönderdiği bir yazı, ulusal eğitimi hedef alan girişimlerin yeni olmadığını göstermektedir. 11.09.2001 tarih ve 9310 sayılı yazıda, söz konusu yarışmanın amaçları şu cümlelerle ifade edilmektedir:

"... Gençler arasında ortak bir Avrupa bilincini geliştirmek, Avrupa vatandaşları arasında kendi kültürlerini koruyarak diğer kültürlerle saygılı olma fikrini benimsetmek, gençlerin dikkatini Avrupa Birliği'nin problemlerine çekmek, demokratik bir Avrupa'nın oluşmasında gençleri aktif rol almaya ve sorumluluk taşımaya hazırlamaktır."

Kadrolaşma gerekçesiyle MEB Dış İlişkiler Genel Müdürlüğünde görevden alınan yöneticilerin yerine yapılan yeni atamalara karşın, Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'nün AB taleplerinin karşılanmasında gösterdiği *duyarlılık* aynen devam etmektedir. 30.12.2004 tarih ve B.08.0 .DİG.0.17.01.04.602/014612 sayılı bir yazı, MEB'in içine düştüğü hazin durumu belgelemektedir. MEB Dış İlişkiler Genel Müdür Vekili Doç Dr. İbrahim Özdemir'in imzasının taşıyan yazıyla, öğretmenlere *Avrupa Konseyi Hizmetiçi Eğitim Seminerleri* verileceği duyurulmaktadır. Seminerlerin ilgili ülkenin kendi eğitimcileri için düzenlendiği, ancak *Avrupa Konseyi Avrupa Kültür Sözleşmesi*'ni imzalayan ülkelerden de sınırlı sayıda katılımcının kabul edildiği bilgisine yer verilen yazıda, hizmetiçi eğitimin amacı şöyle ifade edilmektedir:

"Seminerlerin amacı, eğitimcilere, Avrupa toplumunun eğitim ihtiyaçlarının sınıfta nasıl karşılanacağını göstermek ve diğer ülkelerin eğitim programlarını ve eğitim sistemlerini tanıtmak; onları Avrupa Konseyi'nin hedefleri ve çalışmaları ile tanıştırmak, uluslararası bir ortamda diğer meslektaşları ile buluşturarak bilgi değişimi yoluyla kültürel ve meslekî tecrübelerini artırmak ve öğrencilerinin sorumlu ve başarılı vatandaşlar olacak şekilde tavır, bilgi ve beceri kazanmalarına yardım etmelerini sağlamaktır."

İngilizce, Almanca, Fransızca ya da İspanyolca verilecek olan *hizmetiçi* eğitim başvuruları da aynı dillerde yapılmaktadır. Bakanlık, valiliklere Türkçe başvuru formu yerine yabancı dilde hazırlanmış başvuru formlarını göndermiştir.

MEB 2004 yılında Türk öğrenciler arasında *Fransızca Şiir Yarışması* düzenlenmesine onay vermekte herhangi bir sakınca görmemiştir (MEB, 2005).

Bir Yıllık Deneme Yeterli mi?

1968 İlkokul Programı, altı yıllık bir deneme sürecinden sonra bütün okullarda uygulanmıştır. Oysa yeni program sadece bir yıl denenmiştir. Uzmanlar deneme amaçlı uygulamanın bir yıla sınırlandırılmasına tepki gösteriyor. Denemeye 1. sınıftan başlanması ve öğrencideki gelişimin 8. sınıfın sonuna kadar izlenmesi gerektiği belirtiliyor. Okçabol (2004), yedi yıl eski programda okumuş çocuğun, bir yıl yeni programla okumasıyla elde edilecek geri bildirim; yedi yıl yeni programla okuduktan sonra sekizinci yılı da yeni programda okumasıyla elde edilen geri bildirimle aynı olamayacağını belirtiyor.

Programı hazırlayanlar ders kitabı basılmadan uygulamayı başlatmışlardır. O kadar acele edilmektedir ki, ölçme ve değerlendirme ile ilgili bazı örneklerde bilgi yanlışlıkları bile düzeltilmemiştir. Sözelimi ilköğretim Sosyal Bilgiler dersi (4.-5. sınıflar) program taslağının 107. sayfasında yer alan çoktan seçmeli testlerden birinin seçeneklerinde Kocaeli'nin merkez ilçesi İzmit, il olarak tanıtılmaktadır:

1980-2000 yılları arasında Türkiye'de en fazla göç alan il aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ankara B) İstanbul C) İzmir D) Adana E) İzmit

2005 programında yer verilmeyen bu sorunun hazırlanış biçimi çoktan seçmeli test tekniği ile çelişmektedir. Verilen örneklerde seçenek sayısı değişmektedir. *Çoktan Seçmeli Testler* başlığı altında dört test sorusu örnek olarak işlenmiş, bunlardan üçünde dört seçenek, birinde ise beş seçeneğe yer verilmiştir. İzmit'in il olarak tanıtıldığı yukarıdaki örnekte, standartlara aykırı olarak, beş seçeneğe yer verilmiştir. İlginç olan, örneklerden hemen sonra *Çoktan Seçmeli Maddelerin Yazılmasında Dikkat Edilecek Noktalar*'ın 15. maddesinde şu açıklama yapılmaktadır:

"Seçenek sayısı testin hitap ettiği öğrenci düzeyine uygun olmalıdır. Örneğin, üçüncü sınıfta üç seçeneekli; dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarda dört; orta öğretim düzeyinde ise beş seçeneekli olması önerilir." Ortaöğretim için önerilen seçenek sayısı, ilköğretim 4. ve 5. sınıflar için hazırlanan programda örnek olarak verilmektedir.

Gelişmiş Ülkeler?

Programların hazırlık sürecinde MEB yöneticileri ve bazı sivil örgüt yöneticilerinin ağzından düşürmedikleri bir ifade var: Gelişmiş ülkeler. Bu ifade, ne yazık ki, programlara da aynen girmiştir. Bu yaklaşım, *Fen ve Teknoloji Programına Giriş*'e şöyle yansımıştır: *"Fen ve Teknoloji Programı, reform kelimesinin içeri dolduracak bir vizyonla, gelişmiş ülkelerde yürürlükte olan onlarca fen dersi programı incelenerek, ülkemizde uygulanmakta olan programla ilgili görüşler değerlendirilerek, uluslararası fen eğitim literatürü izlenerek ve Türkiye'deki değişik yörelerdeki koşul ve olanaklar dikkate alınarak hazırlanmış özgün bir programdır."* (MEB, 2004 b:2). 2005 programından, programın *özgün* olduğu ifadesi çıkartılmış, diğer ifadeler aynen korunmuştur (MEB 2005 a: 4).

Programın Örnek Alındığı Ülkeler

Programda, çeşitli ülkelerin (Yunanistan, Bulgaristan, İrlanda, İskoçya, Avustralya, ABD, İngiltere, Fransa, Almanya, Kanada) eğitim süreciyle bireylere kazandırılmak istenen özelliklerin incelendiği ifade edilmektedir. Programa hakim olan eğitim anlayışından, programı hazırlayanların, sözü edilen ülkelerden etkilendiklerini gösteriyor. Bu ülkelerin hangi ölçütlere göre seçildiği konusu biraz karmaşıktır. Sözelimi İrlanda ve İskoçya eğitim modellerinin incelenmesinde, bu ülkelerde yaşanan etnik sorunların payı var mıdır? Avrasya'nın kalbindeki Türkiye, kendisiyle aynı kaderi paylaşan Asya ülkelerinin eğitim sistemlerini neden merak etmemektedir?

Dershanecilere Hazırlanan Program

Talim ve Terbiye Kurulu

Başkanlığının, ilköğretim programı yenileme çalışmalarında çeşitli düzeylerde görev alan kurum ya da kuruluşlar, yeni müfredatla ilgili önemli ipuçları vermektedir. TTK Başkanı Prof. Dr. Ziya Selçuk ile TTK Başkan Yardımcısı Doç. Dr. Emin Karip, Ankara Başkent Öğretmenevinde yapılan toplantılarda mevcut programın ezberci olduğunu dile getirmişlerdir. Bu toplantılarda dikkat çeken kuruluşlardan biri de özel okul ve dershanelerdir. MEB, ezberci eğitime son verme gerekçesiyle başlattığı yeni programın hazırlık sürecinde Özel Okullar Derneği, Özel Dershaneler Birliği, Özel Yüce Okulları Genel Müdürlüğü, MEF Eğitim Kurumları ile Tüm Özel Eğitim Kurumları İşverenleri Sendikası'nı da görevlendirmiştir. Ulusal eğitim politikasının belirlendiği en kritik toplantılara, varlığını ezberci eğitime borçlu dershanelerin çağrılarak soruna çare aranması ilginç bir rastlantıdır.

Özel okul temsilcilerinin program hazırlama sürecine dahil edilmeleri, aynı zamanda, eğitim hizmetlerinin özelleştirilmesi girişimlerinin bir parçasıdır. Eğitimin özelleştirilmesi, eğitimde *gümrük birliğine* geçiş olarak da nitelendirilebilir. Günümüzde özel okulların eğitimdeki payı yüzde 2'dir. Devlet okullarının eğitimdeki payı, büyük yıkım kampanyalarına rağmen yüzde 98 dolayındadır. Hükümetin, özel okullara vergi kolaylığı sağlaması vb. yasal düzenlemeler de göstermektedir ki, devlet desteği olmaksızın özel okulların seçenek haline gelmesi mümkün görünmemektedir.

Yeni Program: Sivil Toplum Anayasası

İlköğretimde program geliştirme çalışmalarında şu kavramlara vurgu yapılmaktadır: Birey, kimlik, çok kültürlülük, demokrasi, farklılık, sivil toplum. Programda öne çıkarılan kavramlara uygun olarak, eğitim hakkı toplumsal niteliğini yitirerek piyasa koşullarında üretilen hizmet niteliği kazanmaktadır. Hizmet üretimi piyasa koşullarında gerçekleştirilince, yurttaşların tamamının bu haktan yararlanmaları ile ilgili bazı sorunlar ortaya çıkar. Böylece yoksulluk, eğitim hakkını sınırlayan en önemli etken haline gelir. Eğitim hakkının parasız oluşu, bu etkeni ortadan kaldırmaktadır. Paralı eğitim savunucuları, devlet aradan çekilirse, yoksul öğrencilerin hayır kurumları tarafından okutulacağını öne sürmektedirler.

Peki hayır kurumlarıyla ulusal eğitim sorunu çözülebilir mi?

Bu soru, Türkiye'de öğrenim gören toplam öğrenci sayısı ve eğitim giderleri dikkate alınarak yanıtlanırsa bir anlam ifade eder. MEB'in, yoksul öğrencileri özel okullarda okutma girişimi,

program hazırlama sürecine özel okulların dahil edilmesi, *sivil* kuruluşların program geliştirme çalışmalarında belirleyici rol oynaması vb. olgular Türkiye'nin paralı eğitime zorlandığını göstermektedir. Çeşitli dernek ve vakıfların, öğrencilere burs sağlaması ile ilgili bazı haberler yayın organlarında abartılarak kamuoyuna duyurulmaktadır. *Sivil* kuruluşların eğitimle ilgili çalışmalarının topluma nasıl yansıtıldığına ilişkin ilginç bir örnek:

"Binlerce çocuğu kurtardılar. İyi ki varsınız! Sivil toplum kuruluşları, fakir ama başarılı çocukları, dört duvar arasından, tarladan, töreden yani karanlık bir yaşamdan çekip çıkartarak eğitimin aydınlığına kavuşturuyor. Ken di kaderlerine bırakılsa köyünden çıkamayacak, belki çocuk yaşta gelin edilecek binlerce çocuk ve gencin hayatı sivil toplum kuruluşlarının burslarıyla değişti." (Milliyet, 25.12. 2004).

Söz konusu haberde 2004 yılında verilen burs vb. yardımlarla ilgili olarak şu bilgilere yer verilmektedir:

Türk Eğitim Derneği (TED): 250 öğrenci tam eğitim bursu, 960 öğrenci ise destekleme bursu,

Türk Eğitim Vakfı (TEV): 7 bin 100 öğrenciye burs,

Hacı Ömer Sabancı Vakfı (VAKSA): Bin üniversite öğrencisine burs,

Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV): 140 bin eğitim desteği (Bu desteğin kaç YTL olduğu belirtilmemektedir),

Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD): 5 bin üniversite öğrencisi ile 6 bin 736 ilk ve orta öğretim öğrencisine burs,

Vehbi Koç Vakfı: 2 bine yakın öğrenciye burs vermiştir.

Öğrencilere ne tür eğitim desteği sağlandığı, bursların kaynağı ve miktarı ile ilgili ayrıntılar haberde yer almamıştır. Çünkü sembolik bazı yardımlarla rakamlar abartılmaktadır. Bazı burslar öğrencilerin yol parasını bile karşılamaktan uzaktır. Bu tür belirsizliklerin giderilmesi için yardım kuruluşları para kaynakları ve öğrencilere yaptıkları yardımlar konusunda kamuoyunu aydınlatmakla yükümlüdür.

Sivil kuruluşlara övgüler dizilen habere göre, hükümet dışı kuruluşların burs ve yardımlarından 2004 yılında toplam 163.046 öğrenci yararlanmıştır. Bu sayıya ilk, orta ve yükseköğrenim gençliği dahildir. Görüldüğü gibi, *sivil toplum* kuruluşlarının yardımlarından yararlanan öğrenci mevcudu, bazı ilerimizdeki toplam öğrenci sayısından daha düşüktür. Örneğin Kocaeli'nde ilk ve orta öğretim kurumlarında 280 bin dolayında öğrenci öğrenim görmektedir. Üstelik hükümet dışı kuruluşların yardımı, bazı özel okulların sınırlı sayıda öğrenciye sağladığı parasız yatılı eğitim olanağı bir yana bırakılırsa, öğrencilerin tüm giderlerini kapsamamaktadır.

Bu kuruluşlardan bazılarının çokuluslu şirketler ve karanlık örgütlerin mali olanaklarını kullanarak, Batı hesabına, gençliği ele geçirme operasyonlarına alet oldukları gerçeği ayrı bir inceleme konusudur. Burada irdelenmesi gereken nokta, bu modelle eğitim sorunun çözülüp çözülemeyeceğidir.

Sivil kuruluşlarla ilgili abartılı haberler ideolojik bir tutumu yansıtmaktadır.

Türkiye'de 10.171.354'ü ilköğretim, 2.662.711'i de orta öğretimde olmak üzere toplam 12.834.065 öğrenci öğrenim görmektedir. Bu sayıya, yükseköğrenim gören 1.109.352 öğrenci de eklendiğinde, örgün eğitim kurumlarındaki toplam öğrenci sayısı 13.943.417'ye çıkmaktadır. Bu durumda *sivil* örgütlerin burs, barınma, yatılı eğitim

vb olanaklarından yararlanamayan 13.780.371 öğrencinin durumu ne olacaktır? Yanıtlanması gereken asıl soru budur. *Hayır* kurumlarının *sadaka* vermediği yaklaşık 14 milyon öğrenciyi devletten başka barındıracak, giydirecek, besleyecek ve eğitecek bir örgütlenme modeli dünyanın hiçbir yerinde henüz icat edilmemiştir. Eğitim, dernek, vakıf vb. kuruluşlarla çözülemeyecek kadar büyük ve ciddi bir sorundur. Bu nedenle, eğitim, devletin devredilemez, aslî görevlerinin başında gelmektedir.

Darbeci Vakıfların Programdaki Rolü

Türkiye eğitim sistemi uluslararası sermayenin tehdidiyle yüz yüzedir. Ünlü ABD'li spekülör George Soros, Davos'ta düzenlenen *Dünya Ekonomik Forumu*'nda, Maliye Bakanı Kemal Unakıt an'la yaptığı görüşmede Türk eğitim sektörüne yatırım yapma fikrini dile getirmiştir (Hürriyet, 27.01.2003). Soros'un, Açık Toplum Enstitüsü (Open Society Institute)'nü kullanarak, Batı hesabına, bazı ülkelerde kitle örgütlerine para aktardığı ve yöneticilerini *satın aldığı* bilinmektedir. Soros'un Açık Toplum Enstitüsü'nün yanı sıra bazı *sivil* toplum kuruluşları Amerikan ordusundan hiç de farklı roller üstlenmiyor. Bu kuruluşlar, Amerikan Freedom Hose tarafından yönetilen "Poland-America-Ukraine Cooperation Initiative (PAUCI)" üzerinden Ukrayna'ya milyonlarca dolar akıttılar. Paranın yanısıra Victor Yanukoviç iktidarını devirmek için Ukrayna'ya sayısız ajan gönderdiler (Karagül, 2004). Soros, Gürcistan'da denetlediği *sivil* kuruluşları harekete geçirerek Batı yanlısı Mikhail Saakaşvili'yi iktidara getirmişti. Gürcistan Devlet Başkanının maaşının ünlü spekülör tarafından ödendiği bilgisi basın yayın organlarına yansımıştır.

Türkiye'de, aralarında Açık Toplum Enstitüsü'nün de bulunduğu bazı *sivil* kuruluşlar 2003 yılında 190 ders kitabını taramadan geçirmiş, ders kitaplarındaki *vatan için ölürüz* ifadesi *hak ihlali* olarak nitelendirilmiştir (Milliyet, 11.12.2003). Ders Kitaplarında İnsan Hakları (DKİH) projesi adıyla yürütülen çalışmaya Millî Eğitim Bakanı dahil, MEB'in üst düzey yöneticileri de katkı sunmuştur.

9 Aralık 2003 tarihinde saat 10.00'da, Millî Eğitim Bakanı Doç. Dr. Hüseyin Çelik'in de davetli olduğu, İstanbul İTÜ Maçka Mustafa Kemal Amfisi'nde gerçekleştirilen *İnsan Hakları Projesi Kamuoyu ve Basın Toplantısı*'na şu isimler katılmışlardır: Prof. Dr. Engin Bermek (TÜBA Başkanı), Orhan Silier (Tarih Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı), Vincent Rey (Avrupa Komisyonu İnsan Hakları ve Demokrasi Girişimi İnsan Hakları ve Projelerinden Sorumlu Bölüm Başkanı), Prof. Dr. Betül Çotuksöken (Maltepe Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü), Dr. Alper Şahin (Robert Kolej Rehberlik Servisi), Dr. Melike Türkan Bağlı (Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi), Prof. Dr. Ayşe Erzan (TÜBA).

10 Aralık 2003 tarihinde, saat 13.30'da, TBMM Eski Senato Salonu'nda gerçekleştirilen *Ders Kitaplarında İnsan Hakları Projesi Kamuoyu ve Basın Toplantısı*'nın katılımcıları arasında şu isimler yer almaktadır: Yılmaz Ateş (TBMM Başkan Vekili), Prof. Dr. Engin Bermek (Türkiye Bilimler Akademisi Başkanı), Prof. Dr. Ziya Selçuk (Tahkim Terbiye Kurulu Başkanı), Prof. Dr. İlhan Tekeli (ODTÜ Şehir Planlama Bölümü), Prof. Dr. Ayşe Erzan (TÜBA), Algan Hacaloğlu (CHP İstanbul Milletvekili), Prof. Dr. Gürol Irzık (Boğaziçi Üniversitesi Felsefe Bölümü), Doç. Dr. Ömer Özyılmaz (AKP Erzurum Milletvekili), Prof. Dr. Fersun Paykoç (ODTÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi).

TTK Başkanı Prof. Dr. Ziya Selçuk, söz konusu toplantıda, DKİH projesi kapsamında elde edilen bulguların çok önemli olduğunu ve bu konuda çalışan STK'ları çalışma içinde görmeye açık olduklarını dile getirmiştir (Tarih Vakfı, 2005).

17-18 Nisan

2004 tarihleri arasında İstanbul Armada Otel’de gerçekleştirilen *Uluslararası İnsan Hakları Eğitimi ve Ders Kitapları* konulu sempozyumda söz alan Türkiye-Avrupa Parlamento Grubu Eş Başkanı Joost Lagendijk, Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne girme sürecinde insan hakları ve eğitim sisteminde bazı olumlu gelişmelerin beklendiğini ifade ederek, ders kitaplarında insan hakları konusunda kamuoyu oluşturmasının önemini vurgulamıştır. Tarih Vakfı ve TÜBA’nın düzenlediği sempozyumda, İsrail’den katılan temsilcinin yanı sıra, ilginç isimler bir araya gelmiştir: Maria Dahle (Human Rights House Foundation Yöneticisi), Yasemin Soysal (Essex Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, Falk Pingel (Georg Eckert Uluslararası Ders Kitabı Araştırmaları Enstitüsü), T.A van Dijk (Pompeu Fabra Üniversitesi Mütercim-Tercümanlık Fakültesi), Haggith Gor Ziv (Eleştirel Pedagoji Merkezi Kibbutzim Koleji), Azra Junuzovic (Bosna ve Hersek’te Ders Kitapları Revizyonu), İpek Gürkaynak (Gürkaynak Yurttaşlık Enstitüsü).

TÜBA ve Tarih Vakfı’nın 8 Mayıs 2004 tarihinde, Diyarbakır Prestij Otel’de düzenlediği DKİH proje toplantısına proje sorumlularından Orhan Silier ile Prof. Dr. Fatma Gök’ün yanı sıra şu isimler katılmıştır: Sezgin Tanrıku (Diyarbakır Barosu Başkanı), Roşan Hülya Karakok (Diyarbakır Barosu üyesi), Muharrem Erbey (İHD Diyarbakır Şube Sekreteri), İhsan Babaoğlu (Eğitim-Sen Diyarbakır Şube Başkanı), Handan Coşkun (Yerel Gündem 21), Nazdar Kahramaner (Kadın Hareketi), Nesip Gültekin (Kürt Enstitüsü), Mustafa Akbulut (Okul-Aile Birliği).

Ders Kitaplarında İnsan Hakları projesinde görev alan uzmanlar: Doç. Dr. Sevda Alankuş, Dr. Recep Boztemur, Öğr. Bülent Akdağ, Doç. Dr. Gökçen Alpkaya, Dr. Tüten Arıç, Av. Sedat Aslantaş, Dr. Hümanur Bağlı, Dr. Melike Türkan Bağlı, Tanıl Bora, Prof. Dr. Ayşe Buğra, Öğ. Gör. Kenan Çayır, Yrd. Doç. Dr. Deniz Ceylan, Prof. Dr. Betül Çotuksöken, Prof. Dr. Zeynep Davran, Dr. Tufan Erhürman, Prof. Dr. Ayşe Erzan, Prof. Dr. Semih Gemalmaz, Prof. Dr. Fatma Gök, Doç. Dr. Müfit Gömleksiz, Doç. Dr. Adnan Gümüş, Prof. Dr. İpek Gürkaynak, Doç. Dr. Murat Güvenç, Prof. Dr. Gürol İrzık, Dr. Tülay Kabadere, Öğr. Dilara Kahyaoğlu, Dr. Ferda Keskin, Prof. Dr. İonna Kuçuradi, Mutlu Öztürk, Prof. Dr. Jale Parla, Dr. Alper Şahin, Dr. Hülya Uğur Tanrıöver, Dr. Şebnem Timur, Prof. Dr. Füsün Üstel.

Soros’un Açık Toplum Enstitüsü ile Avrupa Komisyonu tarafından 500 bin Avro ile finanse edilen DKİH projesi, ulusal güvenlik yerine kişi güvenliğini esas alan ders kitaplarının hazırlanması önerisinden de anlaşılacağı gibi, Türkiye’ye biçilen uluslararası rolü kanıtlamaktadır.

Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA), Tarih Vakfı, Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Avrupa Komisyonu ve Açık

Toplum Enstitüsü’nün katkılarıyla gerçekleştirilen inceleme sonucunda hazırlanan kitapta (Anonim, 2005), ders kitaplarımızda *hak ihlali* olarak nitelendirilen *çarpıcı örnekler* şöyle ifade edilmiştir:

- Sosyal Bilgiler, Edebiyat, Tarih, Coğrafya, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi ders kitaplarında “savaşın, ölümün yüceltilmesi” ve “şiddetin olağanlaştırılması”: “Vatan için ölürüz.” “Erozyonu önlemede amaç, toprağın bu vatanın en önemli unsuru olduğunu bilmektir. Bu yürekli, mücadeleciler, toprağını, doğayı ve vatanını s even yurttaşların sürdüreceği bir savaştır. Biz, vatani uğruna canını veren bir milletiz. Bu savaşa gerekli maddi ve manevi desteği vererek...”
- Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi ders kitaplarında “oç alma” teması: “Amaç yenilginin öcünü almak; Rum, Ermeni ve Gürcülerden oluşan Bizans kuvvetlerini dağıtmaktı.” “Hz. Muhammed, Mu’te yenilgisinin öcünü almak ve Kuzey Arabistan’daki kabilelere gözdağı vermek istiyordu.”

Ulusal Eğitim Derneği Genel Başkanı Zeki Sarıhan (2005: 3), DKİH projesi ile

ilgili olarak şu saptamayı yapıyor:

“Soros’un Açık Toplum Enstitüsü ile Avrupa Komisyonu-İnsan Hakları ve Demokrasi Gelişimi Fonu’ndan alınan paralarla hazırlanmış ‘Ders Kitaplarında İnsan Hakları: Tarama Sonuçları’ adlı kitap, eğitimimizden yurt sevgisi, Atatürk, ulusal bağımsızlık, ulusal birlik, ulusal güvenlik, İstiklâl Marşı gibi kavramların silinmesini, buna karşılık ‘dış dünya’ diye tanımlanan emperyalizmin sevdirmesini öneriyor.”

Kitapların taranmasının ardından MEB’e sunulan *tavsiyeler* raporunda, lâikliğin, millî gerekliliklerle açıklanan bir ihtiyaç olmadığı; ulusal kimliğin sürekli bir tehdit algısı üzerinden kurulduğu; *Millî Güvenlik* dersi yerine, kişi güvenliğini hedef alan, *Barış Eğitimi* dersinin konulması gerektiği belirtilmektedir. 04.02.2005 tarihinde bir basın toplantısıyla kitap tarama sonuçları yeniden kamuoyuna duyurulmuştur. Söz konusu açıklama Maltepe Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Betül Çotuksöken, Tarih Vakfı Başkanı Orhan Silier ve TÜBA temsilcisi Prof. Dr. Namık Kemal Aras tarafından yapılmıştır (Cumhuriyet, Milliyet, Radikal, 05.02.2005).

Millî Eğitim Bakanlığı, *projeyi* yürüten Açık Toplum Enstitüsü, TÜBA ve Tarih Vakfı’nı 04.05.2004 tarihinde Ankara Başkent Öğretmenevinde gerçekleştirilen yeni program geliştirme çalışmalarına resmen davet etmiş ve görüşlerine başvurmuştur. Nitekim Tarih Vakfı Başkanı Orhan Silier, MEB’in düzenlediği söz konusu toplantıda, Türk eğitim sisteminin çok kimliklilik esasına göre yapılandırılması gerektiğini belirtmiştir.

Yukarıdaki örnekler iki önemli noktaya işaret etmektedir: Birincisi, vatan savunması bir insan hakları ihlali olarak görülmektedir. Emperyalizmin ezilen dünyayı işgal etmesi insan haklarına uygundur, ama antiemperyalist ulusal kurtuluş savaşları insan haklarına aykırıdır. Ders Kitaplarında İnsan Hakları raporunda sözü edilen *hakların* ezilen dünyayı ve mazlum milletleri kapsamadığı hiçbir kuşkuyla yer bırakmayacak kadar açıktır. İnsan hakları ifadesi, emperyalist yayımcılığı maskeleyen bir kavramdır. Bu durumda, Ulusal Kurtuluş Savaşımız da hak ihlali olarak nitelendirilebilir. Nitekim Sosyal Bilgiler programında vatan savunması temelinde yürütülen bütün mücadeleler (Ermeni olayları, bölücü terör) insan haklarına aykırılık iddiasıyla tartışma konusu yapılabilir

Tarama raporunda, tarihsel sıçramalar da *hak ihlali* kapsamında değerlendirilmiştir. Soros’un elemanları, Hz. Muhammed’in, kabileden feodalizme (merkezi yönetime, yani devlete) geçiş sürecine önderlik etmesini bile hak ihlali olarak görmüştür. Bu yorum, toplumsal gelişmelerin önünü tıkayan engellerin aşılarak toplumsal ilerlemelere olanak sağlayan tarihsel atılımları gölgelemektedir. Bu anlayış, yukarıdaki örnekten de anlaşılacağı gibi, İstanbul’un fethinden de rahatsızdır. Oysa İstanbul’un fethiyle, köhne Bizans yıkılmış ve çağ değişmiştir.

Soros’un Enstitüsü Türkiye’de “*Avrupa Birliği, eğitim, siyasi reform, medya, kadın hakları, sivil toplum örgütleri ve bölgesel farklılıklar*” başlıkları altındaki projeleri destekliyor (Özkan, 2004). Uluslararası tertiplerde rol alan bir spekülâtörün, Türk eğitim *sektörüne* yatırım yapma düşüncesi sıradan bir olay olarak geçiştirilebilir mi? Türk Maliye Bakanı’nın, uluslararası bir toplantıda dolar vurguncularına eğitim *sektörüne* yatırım çağrısında bulunması girişimi de doğal karşılanamaz. Çünkü Türkiye’de eğitim ulusal devletin öncelikli görevidir ve Anayasaya göre ilköğretim zorunlu ve parasızdır. Demek ki eğitimimiz, karanlık roller üstlenen vurguncuların müdahalesine yasal olarak kapalıdır. *Sektör*, ancak kâr kavramıyla açıklanabilir. Türkiye’de devletin aslî görevi olan eğitimin, özel sektörün faaliyet alanına dahil edilmesi girişimi ulusal devlet anlayışına aykırıdır. Yeni program tartışmalarının, eğitimin çokuluslu şirketlerin faaliyet alanı olarak görüldüğü günümüz koşullarında değerlendirilmesi, tehlikenin boyutlarının kavranması bakımından

büyük önem taşımaktadır.

Yabancı vakıfların ders kitaplarında 'hak ihlali' olarak nitelendirdikleri bazı maddeler MEB tarafından dikkate alınarak ayıklanmaya başlanmıştır. Yeni ders kitaplarını hazırlamakla görevlendirilen bazı yetkililer, bu doğrultuda açıklamalarda bulunmaktadır. Ortaöğretim Tarih Dersi Komisyonu Başkanı Prof. Dr. Mustafa Safran'ın açıklamaları da bu doğrultudadır. Türkiye'nin, Ermeni iddiaları ile sıkıştırıldığı bir dönemde Batının sözde soykırım ile ilgili taleplerinin tarih ders kitaplarına alınacağını müjdeleyen Prof. Dr. Safran'ın açıklamaları, Türkiye karşıtı vakıfların ders kitaplarını boşuna taramadıklarını göstermektedir. Tarih Komisyonu Başkanı'nın *müjdesi*, vakıfların önerilerinin hayata geçirileceğini kanıtlamaktadır. Safran, sözde Ermeni soykırım iddialarının tarih ders kitaplarına alınacağını ifade ederek, şu görüşleri dile getiriyor: "1917-1919 arası 1.5 milyon Ermeni kesildi denmiyor mu? 'Böyle iddialar var' diyeceğiz. Hem Türk, hem Ermeni belgeleri olacak. Hükmü öğrenci kendisi verecek. Çocuklara 'Bu iddialar yok' diyemeyiz. Ama buna karşı ortaya ciddi belgeler koyacağız. Kin ve nefret içeren ifadeler de kitaplardan ayıklanacak. 'Yunan'ı ezdik' gibi ifadeler tarih kitabında yer almayacak" (Posta, 26.12.2004).

Ortaöğretim Tarih Dersi Komisyonu Başkanı'nın açıklamaları, yeni ders kitaplarında, yabancı vakıfların saptadığı *sakıncalara* yer verilmeyeceğini ortaya koymaktadır. Kurtuluş Savaşı'nda emperyalizm ve işbirlikçilerinin ezilmesinden duyulan rahatsızlığın ülkeyi yönetenler tarafından da paylaşılması, Türkiye'nin ileride karşılaşılabileceği sorunların ciddiyetin gözler önüne sermektedir. Türkiye'yi yönetenler yeni kitapların içeriğinin belirlenmesi görevini yabancı kurum ve kuruluşlara devretmişlerdir.

Kitap tarama faaliyetlerinin çeşitli evrelerinde MEB yöneticilerinin görev alması, *projenin*, bir anlamda hükümet tarafından sipariş edildiğinin de işaretidir. Türk ulusal eğitimine saldırı niteliği taşıyan bir çalışmanın TBMM salonlarında yapılabilmesi; TBMM Başkan Vekili, bazı milletvekilleri ile Millî Eğitim Bakanlığı üst düzey yöneticilerinin bu etkinliklerde rol alabilmesi, Ankara'nın bu projedeki sorumluluğunu kanıtlamaktadır. Bugüne kadar MEB'in, projeye herhangi bir eleştiri yöneltmemesi, program geliştirme çalışmaları ile ders kitapları projesinin eşgüdüm içinde yürütülmesi Millî Eğitim Bakanlığının sorumluluğunu gözler önüne sermektedir.

Soros, Program Hazırlık Sürecinde

Abdülhamit'in devrildiği yıllarda, Mısır ve Bulgaristan hariç, Osmanlı İmparatorluğu'nda 8 milyon Hıristiyan yaşıyordu. Bu nüfusa karşın, Hıristiyanların sadece 19 vakfı vardı. Bugün ülkemizde 'azınlık' olarak nitelendirilen 60 bin kişi yaşamaktadır. Buna karşın, Türkiye'de 160 'azınlık' vakfı bulunmaktadır (Sevinç, 2004).

Program çalışmalarına yön veren kuruluşlardan biri de *Eğitim Reformu Girişimi* (ERG)'dir. Sabancı Üniversitesi, AÇEV ve Açık Toplum Enstitüsü'nün (Soros Vakfı) ortak projesi olan *Eğitim Reformu Girişimi*, İstanbul Politikalar Merkezi eşgüdümünde yürütülüyor. Sabancı Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Tosun Terzioğlu; ERG'nin öncülüğünde, MEB ve bazı *civil* örgütlerin katılımıyla düzenlenen *Eğitimde İyi Örnekler Konferansı 2004*'ten, *müfredat yenileme çalışmalarına değer katacak fikir ve önerilerin geliştirilmesinin beklendiğini* dile getirmiştir. ERG Proje Koordinatörü Neyyir Kalaycıoğlu, hedeflerinin okullarla sınırlı olmadığını şu sözlerle ifade ediyor: "ERG'nin hedefi, Türkiye'deki

uygulamalardır. Sadece okullarla değil, okul dışındaki eğitimlerle de ilgileniyoruz.” (Eğitim ve İletişim, 2004:56-58).

ERG Proje Koordinatörü Neyyir Kalaycıoğlu, TTK'nin program geliştirme amacıyla düzenlediği resmî toplantılarda da ilginç öneriler sunmuştur. 4 Mayıs 2004 tarihinde Ankara Başkent Öğretmenevinde gerçekleştirilen ve Soros'un Açık Toplum Enstitüsü'nün de temsil edildiği 6. toplantıda konuşan Kalaycıoğlu, şu düşünceleri ifade etmiştir: “Sosyal Bilgiler, Tarih ve Coğrafyada iç-dış düşmanlar konusunun üzerinde aşırı durulması, özgüven ve barışçı anlayışı zedelemekte.”

TTK Başkanlığı, program hazırlığı ile ilgili toplantılara uluslararası kuruluşları da davet etmiştir. Bu kuruluşlar arasında Friedrich Ebert Vakfı, HABİTAT ve Yerel Gündem 21, UNİCEF Ankara Temsilciliği, Siemens Business Services-RTB yer almaktadır. Alman Friedrich Ebert Vakfı'nın üstlendiği bazı uluslararası roller göz önüne alındığında, program değişikliğinin hangi kuvvetlerin talebi doğrultusunda yapıldığı daha iyi anlaşılabilir. Amerika'nın, Alman Friedrich Ebert Vakfı'nı kullanarak Makedonya üzerinden Balkanları kontrol etme planı ortaya çıkmıştır. Alman Vakfı'nın 2001 yılından itibaren yapılan çalışmaları içeren üç adet bilgilendirme kitabında işlenen ana fikir Makedonya topraklarının bir ABD üssü olarak kullanılmasıdır (Maliçi, 2001'den aktaran: Alili, 2004).

Yabancı kuruluşların, Türkiye eğitim felsefesinin tartışıldığı en önemli toplantıya çağrılmaları farklı açılardan ele alınabilir. Örneğin ulusal eğitim politikalarının yabancı şirket ya da derneklerle belirlenmesi, teamüllere uygun mudur? Yabancı vakıflar hangi ölçütler dikkate alınarak program hazırlık toplantılarına davet edilmiştir? Egemen bir devlet, kendi eğitim politikasını belirleme görevini yabancı şirket ya da vakıflara devredebilir mi? İşgal yıllarında mandacılar kendimizi yönetme yeteneğinden yoksun olduğumuzu öne sürmüşlerdi. Bu anlayışın mandacılıktan farkı nedir?

Yabancı vakıflar toplantılara çağrıldığı halde, Müdafai Hukuk Vakfı vb. ulusalçı vakıflardan görüş istenmemiştir.

Kuş Derneği Var, Eğitim Dernekleri Yok

Program hazırlama çalışmalarına 54 *sivil örgüt* (dershane, dernek, vakıf, sendika), 20 özel kuruluş (yayıncı), 7 kamu kuruluşu, 13 üniversite ve 5 kamu-özel kuruluş (özel kariyer merkezi, sağlık, rehberlik) katkı sunmuştur. Katılımcılar incelendiğinde, ilginç bir tablo ortaya çıkmaktadır. Örneğin toplantılara TÜSİAD, MÜSİAD, TOBB, TESK ve TİSK davet edilirken, Ulusal Sanayici ve İşadamları Derneği (USİAD) davet edilmemiştir.

Program Geliştirme çalışmaları sırasında Uğur Kariyer Merkezi ile Kuş Araştırmaları Derneği'nden görüş istenmesine karşın, Ulusal Eğitim Derneği, Eğitimciler Derneği ve Atatürkçü Düşünce Derneği vb. kitle örgütlerinden görüş istenmemiştir. Görüş istenmeyen dernekler ülkenin tam bağımsızlığını, Kemalist Devrimi ve ulusalçı eğitimi savunan görüşleriyle tanınmaktadır.

Görüşlerine Başvurulan Sivil Kuruluşlar

TTK Başkanlığı, *program geliştirme çalışmaları çerçevesinde, eğitim programlarının genel felsefesi, içerik, uygulanan yaklaşımlar, yöntemsel bakış açıları, fiziksel tasarıma ilişkin nitelikler, insan kaynaklarına ilişkin nitelikler gibi hususlarda 31.10 2003 tarihinden başlayarak aşağıdaki sivil toplum kuruluşlarının görüş ve önerilerine başvurmuştur:*

1. Eğitim Gönüllüleri Vakfı
2. Galatasaray Eğitim Vakfı
3. Koç Eğitim Vakfı
4. MEF Eğitim Kurumları
5. Öz De-Bir (Özel Dershaneler Birliği)
6. Özel Yüce Okulları Genel Müdürlüğü
7. Sabancı Eğitim Vakfı
8. Tarih Vakfı
9. Türk Eğitim Derneği Genel Müdürlüğü
10. Türk Sanayici ve İşadamları Derneği
11. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
12. UNİCEF Ankara Temsilciliği
13. Çağdaş Eğitim Vakfı
14. Meslekî Eğitim ve Küçük Sanayii Destekleme Vakfı (MEKSA)

TTK Başkanlığının 06.01.2004 tarih ve 138 sayılı yazısıyla, adı geçen kuruluşlardan, okulöncesi eğitimden üniversite sonuna kadar eğitim kademeleri hakkındaki yaklaşımlar ile ortaöğretimin yeniden yapılandırılması konusunda görüş ve öneriler istenmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı, ilköğretim programını AB'ye uyarlayan sivil örgütlere, orta ve yükseköğretimin yeniden yapılandırılması görevini de vermiştir.

Ara Disiplin Alanında MEB'e Katkı Sağlayan Bazı Kurum ve Kuruluşlar

1. Uğur Kariyer Merkezi, İstanbul
2. Genç Başarı Eğitim Vakfı, İstanbul

Programa Katkı Sağlayan Bazı Kuruluşlar

Kamu Kuruluşları

1. Tarım Bakanlığı
2. Sağlık Bakanlığı
3. Çevre Bakanlığı
4. İlköğretim Genel Müdürlüğü
5. Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü
6. Eğitimi Araştırma Geliştirme Dairesi Başkanlığı
7. Projeler Koordinasyon Kurulu

Üniversiteler

1. Ankara Üniversitesi
2. Balıkesir Üniversitesi
3. Boğaziçi Üniversitesi
4. Dokuz Eylül Üniversitesi
5. Gazi Üniversitesi
6. Hacettepe Üniversitesi
7. Abant İzzet Baysal Üniversitesi
8. Karadeniz Teknik Üniversitesi
9. Marmara Üniversitesi
10. Sabancı Üniversitesi
11. Selçuk Üniversitesi
12. Trakya Üniversitesi
13. Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Üniversitelerin, program geliştirme çalışmalarına hangi ölçütler dikkate alınarak çağrıldıkları belirsizdir. Türkiye'de 53'ü devlet, 23'ü ise vakıf olmak üzere toplam 76 üniversite bulunmaktadır. MEB, bu kadar üniversiteye karşın, program hazırlık sürecinde sadece 13'ünün görevlendirilmesi konusunu aydınlatmalıdır. Sözgelimi ulusalcı özellikleriyle dikkat çeken ve Türkiye'nin en köklü üniversitelerinden biri olan İstanbul Üniversitesi'nin, Prof. Dr. Kemal Alemdaroğlu'nun görevde olduğu dönemde çalışmalara davet edilmemesi sadece bir rastlantı mıdır? Benzer soru Malatya İnönü Üniversitesi için de geçerlidir. Yüzyıllık geleneğe ve birikime sahip İstanbul Üniversitesi'nden görüş almak yerine birkaç yıllık geçmiş olan özel bir üniversitenin çalışmalara dahil edilmesi, nasıl açıklanabilir? Soros'un *Açık Toplum Enstitüsü* ile işbirliği içinde olan Sabancı Üniversitesi'nin program geliştirme çalışmalarına davet edilmesi, aslında programın ruhuna uygundur.

Sivil Toplum Kuruluşları

1. Açık Toplum Enstitüsü (Soros)
2. Friedrich Ebert Vakfı (Alman)
3. Doğa Derneği
4. Eğitim Yayıncıları Derneği
5. Eğitimi Kalkındırma Vakfı
6. Galatasaray Eğitim Vakfı
7. Gülden Öner Matematikçiler Derneği Başkanlığı
8. HABİTAT ve Yerel Gündem 21
9. İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı
10. İstanbul Politikalar Merkezi
11. Koç Eğitim Vakfı
12. Kuş Araştırmaları Derneği
13. MEF Eğitim Kurumları

14. Meslekî Eğitim ve Küçük Sanayii Destekleme Vakfı (MEKSA)
15. Müstakil Sanayiciler ve İşadamları Derneği (MÜSİAD)
16. Özel Dershaneler Birliği (ÖZ-DE-BİR)
17. Özel Okullar Derneği
18. Özel Yüce Okulları Genel Müdürlüğü
19. Sabancı Eğitim Vakfı
20. Tarih Vakfı
21. Toplum Gönüllüleri
22. Toplumsal Tarih Vakfı
23. TÜSİAD-Dış Politika Forumu Boğaziçi Üniversitesi
24. Tüm Özel Eğitim Kurumları İşverenleri Sendikası
25. Türk Sanayici ve İşadamları Derneği (TÜSİAD)
26. Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı
27. Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA)
28. Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu (TESK)
29. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK)
30. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
31. UNİCEF Ankara Temsilciliği

Özel Kuruluşlar ve Yayıncılar

Programa 20 özel yayınevi-kuruluş katkı sağlamıştır. Bu kuruluşlar arasında Bilkent Holding, ÖZ-DE-BİR ile Siemens Business Services-RTB ilginç özellikleriyle öne çıkmaktadır. Söz konusu çalışmalara, aralarında Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevini de bulunduğu, hiçbir resmî yayınevi dahil edilmemiştir. Milli Eğitim Bakanlığı, ders kitaplarının tamamını basabilecek teknik olanaklara sahip olduğu halde, basım işini yabancı kuruluşların da bulunduğu bazı özel yayınevlerine havale etmektedir. Türkiye’de birçok üniversitede (Anadolu Üniversitesi vb.) kitap vb. yayınların basımı gerçekleştirildiği halde, hiçbir üniversite kitap basımı ile ilgili toplantılara çağırılmamıştır.

Yeni Program, Cumhuriyetin Temel Niteliklerine Aykırıdır

Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş felsefesine aykırı bir ilköğretim programı düşünülemez. Bu nedenle, ilköğretim program geliştirme çalışmaları değerlendirilirken, en önemli ölçüt

Cumhuriyet Devrimi'dir. Cumhuriyet Devrimi, programın meşruiyeti açısından da belirleyici ögedir.

Peki yeni program, Cumhuriyetin temel niteliklerine uygun olarak hazırlanmış mıdır? Programın tamamına bakıldığında, bu soruya olumlu bir yanıt vermek mümkün görünmemektedir. İşte bazı örnekler:

TTK Başkanlığının, program geliştirme amacıyla, Ankara Başkent Öğretmenevinde düzenlediği resmî toplantılarından birinde 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda belirtilen *Türk Millî Eğitiminin Amaçları* tartışmaya açılmıştır. Türkiye Felsefe Kurumu Başkanı İonna Kuçuradi, MEB yetkililerinin de yer aldığı bir toplantıda, Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarının yeniden düzenlenmesi ile ilgili oluşturulan metni toplantıya sunmuştur:

“Türk Millî Eğitiminin genel amaçları, kişilerin;

Bedensel, duygusal, düşünsel ve etik bakımlardan dengeli bir şekilde gelişmiş, kendine saygısı olan, özgür ve yaratıcı düşünme gücüne sahip; insan haklarına ve başkalarının insan onuru ile haklarına saygılı, iletişim kurabilen, adil ve barışçıl bir dünya için dayanışmaya hazır, sorumluluk taşıyabilen, önyargısız, dürüst, hoşgörülü kişiler olarak yetişmelerine,

Yeteneklerini geliştirerek ve gerekli bilgisel donanımı edinerek kendilerini mutlu kılacak, çevrelerinin, ülkelerinin ve bir bütün olarak dünyanın sorunlarının çözümüne ve çağdaş uygarlığın gelişmesine katkıda bulunabilecekleri bir meslek sahibi olmalarına,

Lâik, demokratik, sosyal bir hukuk devleti olan, insan haklarına dayalı Türkiye Cumhuriyeti'ne ve Atatürk devrimine sahip çıkan ve bu amaçla ülkenin yönetimine katılan yurttaşlar olarak yetişmelerine olanak sağlamaktadır.”

Bu metinde; 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda geçen Türk milleti, Türk toplumu, vatan, millî birlik ve bütünlük vb. kavramlara yer verilmemiştir.

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda *Türk Millî Eğitiminin Amaçları* şöyle belirtilmektedir.

Genel amaçlar:

Madde 2 - Türk Millî Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini,

1. (Değişik: 16/6/1983 - 2842/1 md.) Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada İfadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgî, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak; Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır.

II - Özel amaçlar:

Madde 3 - Türk eğitim ve öğretim sistemi, bu genel amaçları gerçekleştirecek şekilde düzenlenir ve çeşitli derece ve türdeki eğitim kurumlarının özel amaçları, genel amaçlara ve aşağıda sıralanan temel ilkelere uygun olarak tespit edilir.

Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri

I - Genellik ve eşitlik:

Madde 4 - Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet ve din ayırımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.

II - Ferdin ve toplumun ihtiyaçları:

Madde 5 - Milli eğitim hizmeti,

Türk vatandaşlarının istek ve kabiliyetleri ile Türk toplumunun ihtiyaçlarına göre düzenlenir.

İKİNCİ BÖLÜM

Bölünmüş Türkiye'nin Programı

Türkiye özellikle son yirmi yıldır Batı kaynaklı bölünme tehdidiyle karşı karşıyadır. Yugoslavya ve Irak'ın parçalanması, Türkiye'ye yönelik dış tehdidi ağırlaştırmıştır. Beş on yıl kadar önce toplumun büyük bir kesiminin kavrayamadığı dış tehdit artık kapımızı çalmaktadır. Batı, bölünme sürecinde, bazı ulusal kurumları tasfiye ederek önemli mesafe almıştır. Bu süreç durdurulmazsa, önümüzdeki yıllarda, parçalanarak küçültülmüş kukla devletlerin siyasî, ekonomik, hukukî ve kültürel altyapısı hazır hâle gelecektir. Bu program, uzun vadede, ulusal devletin tasfiye edildiği bir Türkiye'de uygulanmak üzere hazırlanmıştır. Program değişikliği ile bölünmenin düşünsel altyapısı oluşturulmaktadır. Türk Eğitim-Sen Genel Başkanı Şuayip Özcan (2004:10-11), yabancı uzmanların bakanlık için hazırladığı "Eğitim Programının Pilot Uygulaması Değerlendirmesi" konulu raporda şu ifadelere yer verildiğini belirtmektedir:

"Örneklemin içinde en az bir tane etnik/dil/kültürel (örneğin, Kürtçe veya Arapça konuşan) azınlıkları olan okulun bulunması, hem süreç için hem de siyasî (AB standartlarına uyum ile ilgili) nedenlerden dolayı yararlı olacaktır."

Eski Program Ezberci miydi?

Talim Terbiye Kurulu Başkan Yardımcısı Doç. Dr. Emin Karip, eski programı şu sözlerle eleştiriyor: *"Eski ders kitapları doğal olarak, programın davranışçı, düz mantığa dayalı ve ezberci yaklaşımını yansıtıyor."* (Dabağoğlu, 2004). Benzer görüşler, Program Geliştirme Çalışmaları sırasında da dile getirilmiştir. Peki mevcut programın ezberci olduğu düşüncesi ne kadar gerçekçidir? Ezbercilik programdan mı, yoksa başka etkenlerden mi kaynaklanmaktadır? Program değişikliği, tek başına, ezberciliği ortadan kaldıracak midir? Görüldüğü gibi sorular böylece uzayıp gitmektedir.

Öğrenme ve ezberleme arasındaki fark eski Fen Bilgisi programının ilk konusundan son konusuna kadar göz önünde tutulmuştur. Öğrenciye, hiçbir bilgiye ezberlenerek ulaşılamayacağı anlatılmıştır. Öğrencilerin bilgiye ulaşmak, bilgi üretmek, bilgiyi kullanmak ve paylaşmak gibi davranışlara sahip olması öngörülmüştür (MEB, 2000 :129).

Eğitim sistemimizde uygulanan bazı yanlış yöntemlerin ezberciliğe neden olduğu bilinmektedir. Aslında eğitim programımızda, sanılanın aksine, ezberciliğe yer verilmemektedir. Fakat öncelikle aydınlatılması gereken nokta, mevcut programın ezberciliğin ana kaynağı

olduğu iddiasıdır. Yeni programla ilgili açıklamalara bakılırsa, eski program ezbercidir. *Tablo-2* ile *Tablo-3*'te verilen etkinlik örnekleri, Fen Bilgisi dersinin ezberci olup olmadığı konusunda bir fikir verebilir. Millî Eğitim Bakanlığı, ÖSS, LGS, KPSS devam ettiği sürece ezberciliğe nasıl son verileceği konusunda kamuoyunu aydınlatmalıdır.

Ezberciliğin Kısa Tarihçesi

Ezberci eğitimin tarihsel ve sınıfsal kökenleri vardır. Bu nedenlerden biri dinsel eğitim, diğeri de tarım toplumu geleneğidir. Dinsel eğitimde tartışma geleneğinin olmaması, soru yerine sadece cevaplarla yetinilmesi ve kutsal kitaplardaki bilgilerin, okuryazarlık oranının düşük olduğu dönemlerde, bellekte tutulması zorunluluğu ezberciliğin önemli dayanaklarından biridir. Ezberci eğitimin ikinci nedeni de tarım toplumdur. Tarımla ilgili belli başlı bilgiler kuşaktan kuşağa aktarılan öğretilerden oluşur. Bu eğitimin bilge kişileri yaşlılardır. Çocuklar ve gençler, hiçbir araştırma yapmadan doğru bilgileri yaşlılardan öğrendikleri şekliyle kabullenirler. Tarım alanlarının aynı kalmasına karşılık insan nüfusunun hızla artmaya başlaması, tarım toplumlarında ezberci eğitimin yetersiz kalmasına yol açmıştır. Aynı topraklardan daha fazla ürün alabilmek için yaşlıların verdiği bilgiler yetersiz kalmış, bunun üzerine ezberci eğitimin yerini araştırmaya dayalı eğitim almaya başlamıştır. Bunun sonucu olarak da modern tarımın girdiği toplumlarda bilge kişilik, büyükbabalardan genç araştırmacılara ve öğretmenlere geçmiştir. Sanayi toplumu, ezberci eğitimden kaçışı hızlandırmıştır (Eşme, 2002).

Ezbercilik Kalkıyor mu?

Araç ve gereç eksikliği, ezberci eğitimin gerekçelerinden biri olarak gösterilmektedir. Derslerde yeterli araç ve gereç kullanılmaması ezberciliğin nedenlerinden biri olabilir. Fakat özellikle ilköğretim okullarında uygulamaya yönelik etkinliklerde kullanılan ders araçlarının sağlanması sanıldığı kadar zor değildir; bardak, kibrit çöpü, balon, ip, pil, ampul vb. araçlarla Fen Bilgisi derslerinde çok sayıda deney yapılabilir. Elle çizilen grafikler ve levhalar da öğretimde önemli bir işleve sahiptir. Yeni programla birlikte öğretmene yardımcı kaynak vb. materyallerin verilmesi olumludur. Fakat ezberciliğin kökleri bu tür yöntemlerle ortadan kaldırılamayacak kadar derinlerdedir. Birçok ders araç gerecinin öğretmenlere hazır olarak sunulması, ezber sorununu çözmeye yetecek mi? Eğitim araç ve gereçlerinin *paket* halinde okullara verilmesi önemli olmakla birlikte, bazı sakıncaları da beraberinde getirecektir. Okul koşullarında basit bazı araç ve gereçlerin hazırlanması, öğretimin önemli bir parçasıdır. Bu tür hazırlıklar eğitim-öğretim etkinliklerinden bağımsız düşünülemez. Öğretmen ve öğrencilerin derse hazırlık çalışmaları araç-gereçlerin sağlanmasını da kapsamaktadır. Eğitim fakültesi öğrencilerine, derslerde, eğitim araç ve gereçlerinin hazırlanması konusu öğretilmektedir. Araç ve gereç hazırlığı öğretmeni meslekî yönden geliştirirken, ekip çalışmasına olanak sağlar. Öğrencilerin yaratıcı yönlerini geliştiren u tür hazırlıklar, öğrenciler arasında işbirliği duygusu ile dayanışmayı güçlendirir.

Bireysel ve Toplu Etkinlikler Dersi Neden Kaldırıldı?

İlköğretimin ilk üç yılında haftada üç saat zaman ayrılan ve çalışmaların notla değerlendirilmediği bireysel ve toplu etkinlikler dersinde; *öğrencilerin bireysel farklılıkları ve seviye grupları dikkate alınarak kültürel ve eğitici çalışmalar, folklor, müsamereler, konser ve müzik; monolog, diyalog, grup tartışmaları; güzel konuşma ve yazma, güzel yazı çalışmaları; sergi düzenleme ve gezip görme; gezi, gözlem ve incelemeler; bulmaca, atışma, sayışma, şarkı ve türkü söyleme, soru sorma ve cevaplama, bildiklerini, düşündüklerini ve duyduklarını anlatma, oyun ve beden eğitimi; TV seyretme, bilgisayar oyunları, bahçe etkinlikleri, koleksiyonculuk, bitki ve çiçek yetiştirme vb. etkinlikler yapılmaktadır* (MEB,2000 :10).

Eski programa yönelik eleştirilerde, eğitimin ezberci olduğu ve öğrencinin eğitim etkinliklerinin öznesi olmadığı iddiası sık sık yer verilmektedir. Bireysel ve Toplu Etkinlikler dersi öğrenciyi toplumsallaştırmada önemli bir rol oynamakta ve öğrenciyi etkin hale getirmektedir. Bu dersin öneminin yeterince kavranmadığı, yarım kalan bazı derslerin tamamlanması amacıyla değerlendirildiği vb. iddialara ortaya atılabilir. Fakat söz konusu ders, eski programda yer aldığı biçimde işlendiği takdirde, okullarda değişik türde ve çok sayıda sosyal etkinliğin gerçekleştirilmeye başlanması sağlanacak niteliktedir. Bu örneği vermekteki amacımız, ezber sorununun programla sınırlı olmadığı gerçeğini yeniden hatırlatmaktır.

MEB, yeni programın bütün ilköğretim okullarında uygulandığı 2005-2006 eğitim-öğretim yılında Bireysel ve Toplu Etkinlikler dersini kaldırmıştır. Dersin neden kaldırıldığı konusunda herhangi bir somut açıklama yapılmamıştır.

Mahallî Kurtuluş Günleri Kutlanmayacak mı?

Millî Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik, bazı mahalli gün ve bayramların kaldırılacağını ve böylece çocukları gereksiz teferruatlardan kurtaracaklarını belirterek şunları söylüyor: *“Eğitim öğretimin olduğu her gün ya bir şey gündür, ya bir şey haftasıdır. Çocuklar bunlara hazırlanmaktan, öğretmenler de bu günleri kutlamaktan eğitim-öğretim yapamıyorlar.”* (Cumhuriyet, 23.09.2004). Bakan, dünya barışını tehdit eden

NATO'nun kuruluş yıldönümü ile üyesi olmadığımız AB'nin Avrupa Günü'nün okullarda resmen kutlanmasına yönelik herhangi bir tepki göstermiyor. (*)

Pilot Okulların Durumu

Kocaeli'nde Yahya Kaptan, Ahmet Taner Kışlalı, Tavşanlı, 28 Haziran, Suadiye, Türk Pirelli, Karaabdülbaki, Alikahya, Koç, Polisan, Kayapınar, 24 Kasım, Bozburun, 4 Temmuz ve Rotterdam İlköğretim Okulları'nda öğrenim gören toplam 11.241 öğrenciyeye yeni program doğrultusunda eğitim verilmiştir. Deneme süresince bu okulların fiziksel koşullarında ne tür değişiklikler olmuştur? Teknolojiyi neredeyse eğitimin öznesi olarak kabul eden yetkililerin, programın denendiği okullarda ciddi hazırlık yapıp yapmadıkları merak konusu olmuştur. Pilot okullarda kalabalık sınıflarda eğitime devam edilmiştir. Sözelimi Karamürsel 4 Temmuz İlköğretim Okulu'nda 45 mevcuttu

(*) MEB, 13 Ocak 2005 tarih ve 25699 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği’nde Avrupa Günü’ne yer vermediği halde, MEB Dışilişkiler Genel Müdür V. Doç. Dr. İbrahim Özdemir imzalı 25 Şubat 2005 tarih ve B.08.0.DİG.017.02.06.360.832/002081 sayılı yazıda, bütün okullarda Avrupa Bahar Günü’nün kutlanması ve kutlamalarla ilgili raporun Bakanlığa gönderilmesi istenmektedir. Bakanlık, yönetmelikte yer vermediği Türk Harf Devrimi, Öğretim Birliği Yasası vb. günlerin kutlanması ile ilgili olarak benzer bir yazıya ihtiyaç duymamıştır

sınıflarda ikili eğitim yapılmıştır (Kocaeli, 05.11.2004). Benzer sorunlar diğer okullarda da aynen devam etmektedir. İzmit Yahya Kaptan İÖO’da ikili eğitim ve kalabalık sınıflar öğrenci ve öğretmenleri bunaltmıştır. Kocaeli’ndeki pilot okullarda Aralık 2004 tarihine kadar herhangi bir fiziksel değişiklik yapılmamıştır. Olgular, yeni uygulamanın bir oldubittiye getirildiğini kanıtlar niteliktedir.

Teknolojiye Tapınma

Teknolojinin eğitim ve öğretimdeki önemi elbette yadsınamaz, ama yeni sistemin mimarları teknolojiye adeta tapmaktadır. Teknolojinin eğitimdeki yerini aşırı biçimde abartma eğilimlerine karşın, okullar temel araç ve gereçlerden yoksundur. Millî Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik, yeni müfredatın ana öğesinin öğrenci, öğretmen, devlet ve veliyi buluşturacak internet olduğuna ilişkin görüşleri gazetelere “Karatahta gidiyor, bilgisayar geliyor” biçiminde yansımıştır (Radikal, 27.08.2004).

Bilgiye erişme yolunun müfredatın ana öğesi olarak sunulması kamuoyunun bazı kesimlerinde ikna edici bir rol oynayabilir, ama sorunun bu haliyle çözümlenemeyeceğini herhalde bakanlığın kendisi de bilmektedir. Bilgiye erişmek kadar önemli olan bir diğer nokta da bilgiyi kim yada kimlerin ürettiği ve denetlediğidir.. Bilgiden nasıl yararlanılacağı sorunu, kuşkusuz, bunlardan daha büyük önem taşımaktadır. Bilgisayarın, eğitimin simgesi olan karatahtanın yerini alması eğitimde insan faktörünü ortadan kaldıracaktır mı? Kaldı ki bugün İsviçre’de bazı üniversitelerde hocalar hâla karatahtaya tebeşirle yazı yazmaktadır. Her öğretim yılı okullardaki bilgisayarları yenileyen bir ülkede derslerin karatahta başında işlenmesi, AB normlarını kutsayan yöneticilerin gözünden kaçmış olmalı. Eğitimde belirleyici öğe insandır. Bilgisayarın klavyesine dokunan da, karatahtaya yazı yazan da insan elidir. Bilgisayara insanüstü özellikler yüklemek de doğru değil; çünkü bilgisayar insanlığın yarattığı bilgi birikiminin sınırlarını zorlayamaz.

Okullar olumlu bir toplumsal atmosfer yarattıkları ölçüde başarılı olurlar. Köy okullarının internet ve bilgisayara kavuşması, karatahtayı işlevsizleştirmez, olsa olsa eğitim araç gereçlerini zenginleştirir. Üstelik okullardaki bilgisayarlar başarılı eğitimciler ve eğitime uygun koşullarda işe yarar.

Kuantum Mekaniği Eğitim Bilimlerine Uyarlanabilir mi?

Bakanlık yetkilileri, yeni programın Kuantum mekaniğine göre biçimlendirileceğini açıklamışlardır. Millî Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik, TTK Başkanı Ziya Selçuk, TTK Başkan Yardımcısı Emin Karip ve TTK Eğitim-Öğretim ve Program

Daire Başkanı Vahap Özpolat, Kuantum mekaniğini yeni programın en önemli ögesi olarak tanıtmışlardır. Dr. Vahap Özpolat, konuya ilişkin görüşlerini

şöyle açıklamıştır:

“Mevcut programlarımız, doğrusal ve tekli neden sonuç ilişkisine dayalı Newtonyan bilgi felsefesine dayanıyordu. Yani, olay ve olguları açıklamada ben veya o, ak veya kara; ya bu, ya o; ya hep, ya hiç şeklinde şartlanmaya dayalı ve uzlaşmadan uzak bir zihinsel yapı karşımıza çıkıyor du. Bu ise, toplumsal bütünleşmeye hizmet etmiyor, aksine bireyler, gruplar, sınıflar, fikirler arasındaki ayrılıkları derinleştirme riskini içeriyordu. Buna karşılık, yeni öğretim programları, Kuantumun çoklu sebep-sonuç ilişkisini esas alan bilgi felsefesine dayanmaktadır. Böylece olay ve olguları açıklamada ‘ötekini kapsaması şeklinde tanımlanabilecek bir yaklaşımla daha rasyonel, barışık, etkili ve demokratik sonuçlara ulaşılması mümkün olabilecektir.” (Karayılan, 2004:12-13).

Newton fiziği büyük ölçekteki nicelikleri, Kuantum mekaniği ise küçük ölçekteki nicelikleri ölçer. Newton bilimiyle çok net sonuçlara ulaşılır. Kuantum’a göre, bilimde belirsizlik ve olasılıklar vardır.

Otomobille yola çıkan ve bize yola çıkış saatini bildiren insanların yaklaşık da olsa saat kaçta nerede olacaklarını tahmin ederiz. Bu tahminimiz, arabayı kullanan trafik canavarı ruhuna sahip değilse çoğunlukla doğru çıkar. Bir uyduyu Dünya çevresine yerleştirmek istesek, istediğimiz uzaklıktaki bir yörüngeye yerleştirebiliriz. Newton (Klasik fizik) yasaları, bize kesin öngörme olanakları verir. Örneğin bir roketin ateşlendikten sonra izleyeceği rotayı, bir süre sonra varacağı noktayı kesin olarak hesaplayabiliriz (Hawking, 1993: 81).

Kırıkkaya (2005), Hawking’in yukarıdaki görüşleri ile ilgili olarak şunları ifade ediyor:

“Bu durum Kuantum fiziği ile çelişkili bir durum ortaya çıkarmaz. Büyük ölçekte yani düşük hızlardaki hareketlerde modern fizikteki yasalarla aynı sonuca varılır. Hareket küçük ölçekte yani büyük hızlarla gerçekleşiyorsa, atomaltı tanecikler için, klasik fizik yasaları iptal olur. Işık hızı mertebesinde hızlarla hareket eden parçacıkların konumunu ve hızını aynı anda tespit etmek olanaksızdır. O zaman birini tam tespit ettiğimiz anda diğerinin alacağı değerler için belirli olasılıklardan bahsetmek gerekir. Bu olasılıkları düşünmek bazı bilimsel gerçekliklerden de şüphe etmeyi gerektirmez. Yerçekiminden şüphe edilecek bir şey yoktur örneğin... Ya da gezegenlerin hareketinden. Kanımca, ilköğretimin birinci kademesindeki yaş grubu göz önüne alınırsa böyle güvensiz bir ortamda öğrenmenin çocuğa neler sağlayıp neler kaybettireceğini bir kez daha düşünmek gerekir.”

Saçlıoğlu (2004:49) konuyla ilgili olarak şu düşüncelere vurgu yapıyor:

“Kuantum fiziği de diğer fizik konularında kullanılan fikirler, matematiksel ve deneysel teknikler üzerine kurulu. Gündelik sağduyumuzla kolay bağdaşır gibi görünmeyen birtakım özellikler içeriyor ama bunlar ya milimetrenin milyonda birinin altındaki ölçeklerde ya da çok özel deneysel düzeneklerde ortaya çıkıyor. ... Newton fiziğinin modasının geçip bir tarafa atıldığı gibi bir iddiayı hiçbir fizikçi kabul etmez, zira gerçek değil. ... Ayrıca kuantum mekaniği ancak 4-5 senelik bir fizik eğitiminden sonra kavranabilecek bir konu. Bu eğitimden geçmeden kulaktan dolma sloganlarla kuantum fiziğini gündelik meselelerde ortaya atanların doğru ve faydalı bir şey söylemelerine imkân yok. Fizikçiler arasında ‘Newton mantığı bitti, kuantum mantığı gerekiyor’ şeklinde bir görüş hiçbir zaman olmadı. ... ‘Düz mantık’ ifadesi ile ne kastedildiği de tamamen meçhul. Mantıkçıların ve filozofların da böyle bir terim kullandıklarını duymadım. Bir tane mantık var ve ... buna bağlı kalmak zorundayız. Karmaşık, birden fazla olasılığa imkân veren durumları, özellikle de sosyal içerikli konuları incelerken tabii ki nüanslara dikkat etmek ve dogmatik olmayan, şüpheci bir tutum takınmak gerekir, fakat bunu da bildiğimiz tek mantık içinde yapmaktan başka bir çaremiz yok. Eğitim sistemimizde şüpheliğin teşvik

edilmediği doğru, fakat bunun herhalde en temel sebebi yüzyıllardır din ağırlıklı, 'aklı' yerine 'naklı' öğretilimi uygulamış olmamız."

Okul Gezileri Kâğıt Üzerinde Kalıyor

Yeni ilköğretim programında okul gezilerinden sıkça söz edildiği halde, uygulama olanağı konusunda herhangi bir somut adım atılmamıştır. Okul gezilerine eski programda da gerektiği kadar yer verilmiştir. Gezilerden eğitim amacıyla yararlanma düşüncesinin, eski programda olduğu gibi, yeni programda da uygulanma şansı zayıftır. *İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği*'nin 21. maddesinde, gezinin amaçları şöyle sıralanmıştır: *Çevre, yurt içi ve yurt dışına inceleme ve ziyaret.* Söz konusu yönetmeliğin 21/f maddesinde, okul gezileri, derslerin aksatılmaması koşuluna bağlanmıştır. Yönetmeliğin 21/f maddesi, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'yla da çelişmektedir. Yönetmelik, derslerin, ancak tahta başında kavratılabileceğini öngörmektedir.

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 17. maddesinde, ders işlenecek mekân konusuna sınırlama getirilmemiştir:

"Millî eğitimin amaçları yalnız resmi ve özel eğitim kurumlarında değil, aynı zamanda evde, çevrede, işyerlerinde, her yerde ve her fırsatta gerçekleştirilmeye çalışılır."

Türk Eğitim Modeli Yok Sayıldı

Programla ilgili tartışmalara Avrupa ve Amerika modelleri damgasını vurmuş, Türk eğitim modeli adeta yok sayılmıştır. Ankara Başkent Öğretmenevinde 17 Haziran 2004 tarihinde yapılan *Matematik Program Geliştirme Çalışmaları*'nda; İrlanda, Kanada, İngiltere, Amerikan modellerinden örnekler verilmiş ve sonuç olarak, *ders standartlarının gelişmiş ülkeler ve AB ölçülerinde mutlaka belirlenmesi gerektiği* vurgulanmıştır. Tartışmalarda *gelişmiş* ülkelere vurgu yapılırken, Türk ve İslam uygarlığından söz edilmemiştir. Batıyı uygarlığın merkezi olarak görme anlayışı, Batı merkezli düşünmenin doğal bir sonucudur. Günümüz koşullarında *gelişmiş ülkeler*, az gelişmiş ülkeleri *özgürleştirmek* için, kitle imha silahları dahil, bütün teknolojik olanaklarını seferber etmektedirler. Türkiye, ilköğretim programıyla örnek aldığı emperyalist ülkelere tek kurşun atmadan teslimiyete sürüklenmektedir.

Atatürk Satır Aralarında

Yeni programın bazı kazanım ve etkinliklerinde Atatürk adının geçmesi, programın Atatürkçü olduğu ve yurtsever kuşaklar yetiştirmeyi amaçladığı yanılgısına yol açabilir. Atatürk'ün ulusalcı eğitim modelinden vazgeçenler, Atatürkçü olduklarını kanıtlamak için program etkinliklerini kanıt olarak ileri sürmektedirler. Atatürk'ün yaşamına yer verilmesi, Cumhuriyetin birkaç sözcük ya da cümleyle anımsanması programın ulusalcı bir karakter taşıdığı anlamında yorumlanabilir mi?

Atatürk devrimlerine en büyük darbeyi tören Atatürkçüleri indirmiştir. Atatürkçülüğü, ulusal bağımsızlık savaşı ve devrimlerden soyutlayan karşı devrim, en büyük hamleyi Atatürk büstlerinin gölgesinde gerçekleştirmiştir. Cumhuriyet Devrimi'nin eserleri, Türk Dil Kurumu başta olmak üzere, en büyük zararı, heykel ve büst siparişlerinin arttığı dönemde görmüştür. MEB'in, uluslar arası beklentileri karşılamaya yönelik yeni program taslağında Atatürk ve Cumhuriyetle ilgili bazı ifadeler kamuoyunu yanıltmamalıdır.

Programa serpiştirilmiş birkaç cümleyle, öğrencilerin Cumhuriyet Devrimi ilkelerine göre yetiştirilemeyeceğini o cümlelerin yazarları da iyi bilmektedir.

Program Süreci: Tartışılmadık Kurum Kalmayacak

3 numaralı Sosyal Bilgiler Program Geliştirme toplantısını yöneten TTK Başkanı Prof. Dr. Ziya Selçuk, katılımcılardan, '*programların felsefi altyapısı ve temel değerlerini oluşturacak görüş ve öneriler beklendiğini*' dile getirmiştir. Bu toplantılar, ifade edildiği gibi, programın altyapısını ve felsefesini oluşturmuştur. Toplantıya sunulan öneriler program oluşturulurken dikkate alınmıştır.

Program hazırlık sürecinde ulusal devletin sabrı test edilmiştir. Normal koşullarda dile getirilemeyen bazı düşünceler, *reform* maskesiyle perdelenerek gündeme getirilmiştir. Geleneksel yapıyı kırmaktan söz edenler, aslında Cumhuriyetin temel felsefesiyle hesaplaştıklarının bilincindedirler.

Ulusal Devlet=Ulusal Eğitim

Ulusal devlet varsa, ulusal eğitim de var demektir. Şöyle de ifade edilebilir: Ulusal eğitimsiz bir ulusal devlet düşünülemez. Bu açıdan bakıldığında, ulusal eğitimi tasfiye ederek ulusal devleti yaşatmak gerçekçi değildir. Her ulusal devlet kendisine uygun bir ulusal eğitim modeli yaratır. Türkiye ulusal eğitim modeli özgündür; taklit, çalıntı, ithal değildir. Kemalist Devrimin eğitim modeli Türkiye gerçekleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Cumhuriyet Devrimi'nin coşkulu yıllarında yapılan eğitim hamlelerini bu özgünlüğe borçluyuz. Özgün model, bilimsel gerçeklere sırt dönmek bir yana, insanlığın ulaştığı evrensel bilgi birikiminin üzerine inşa edilir. Nitekim bizde de öyle olmuştur (Canerik, 2004).

Fakat ulusal devletlerin küreselleşmeye engel olarak görülmesi, yıkım programını da beraberinde getirmiştir. Ülkemizde akıllara durgunluk veren teslimiyet politikaları bu süreçte gündeme gelmiştir. Ulusal devletin çözülmesi ve dağıtılması programı milletimize "millî politika" örtüsüyle sunulmaktadır. Türkiye, Batı dayatmalarına direnerek ayakta kalmak yerine ulusal kurumlarını tasfiye ederek bir anlamda devlet olma iradesinden vazgeçmektedir. Millî eğitimin, *Millî Eğitim Bakanlığına bırakılamayacak kadar önemli bir iş* olarak görülmesi düşüncesinin MEB'in doruklarında yankılanması bu çerçevede değerlendirildiğinde bir anlam ifade eder. Ulusal devleti yaşatma iradesi zaafa uğrayınca, doğal olarak, eğitimin ulusal ve halkçı niteliği tartışma konusu olur. Ulusal eğitimimizle ilgili tartışmalarda bu boyut gözardı edilemez.

Ulusal devlet; gümrükler, iç piyasa ve ulusal kurumlar (ordu, millî eğitim vb.) ile birlikte varolur. İç pazarını koruyamayan, gümrüklerini kaldıran, ulusal kurumlarını tasfiye eden bir devlet ulusal niteliğini yitirir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Ulusal Kurtuluş Savaşı ile kurulmuştur. İşgale karşı verdiğimiz bağımsızlık savaşı çeşitli devrimlerle (ekonomi, eğitim vb.) devam etmiştir. Ulusal devlet, eğitimde ulusallığa gereken önemi vermiş ve bunun doğal bir sonucu olarak da ulusal eğitim modeli yaratmıştır. Öğretim Birliği Yasası, ulusal eğitim sisteminin en önemli dayanağı ve temel belgesidir. Yabancı okulların kapatılması ve medrese eğitimine son verilmesi bağımsızlıkçı ve bilimsel düşünmeyi esas

alan kuşakların yetiştirilmesinde önemli rol oynamıştır.

Öğrenci Merkezli Eğitim Yeni mi Keşfediliyor?

Derslerde öğretmenin aktif, öğrencinin ise pasif olduğu; yeni öğretim programıyla, öğretmenin öğrenciye rehberlik yapacağı ve öğrenci merkezli eğitime geçileceği öne sürülmektedir. Bu ifadelerden, öğretmenin rehberlik görevinin programa yeni girdiği, daha önceki programlarda yer almadığı düşüncesi ortaya çıkmaktadır. Bu durum, adeta yeni bir öğretim yöntemi olarak sunulmaktadır.

Peki gerçek durum nedir? Eski programın ezberciliğin kaynağı olup olmadığını anlamak için bazı derslere göz atalım:

TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

Millî Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik, öğrencilere 11 yıl Türkçe dersi verilmesine rağmen doğru dürüst Türkçe öğretilmediğini belirterek, şu saptamada bulunuyor: *“Türkçe dersleri bir fecaat”* (Posta, 26.01.2004). Türkçe öğretilmesiyle ilgili değerlendirmede, *pek acıklı* anlamına gelen Arapça bir sözcüğün yeğlenmesi sorunun ciddiyetini ortaya koymaktadır.

Son yıllarda bazı kamu kuruluşlarının yetkililerinin, yönettikleri kurumu *dışarıdan* topa tutmaları sıradan bir olay haline geldi. Kimi yöneticiler, tutum ve davranışlarıyla, temsil ettikleri kamu kurumunu tasfiye etmekle görevlendirildikleri izlenimini uyandırmaktadırlar. Ağır eleştirilerle, ulusal kurumların daha fazla yıpratılarak gözden düşürülmesi amaçlanmaktadır. Bu yöntemle yıpratılan ulusal kurumlar zamanla tasfiye edilmektedir. Türkçe öğretimiyle ilgili sorunlar dile getirilirken benzer bir tutum izlenmekte ve Cumhuriyetin kuruluşu sorunun kaynağı olarak gösterilmektedir. Örneğin 17 Haziran 2003 tarihinde Ankara Başkent Öğretmenevinde düzenlenen *Türkçe Program Geliştirme Çalışmaları* toplantısının açılış konuşmasını yapan TTK Başkan Yardımcısı Doç. Dr. Emin Karip şunları söylüyor: *“Türkçeyi öğretme konusunda problemimiz var. Seksen yıldır bu problemi yaşıyoruz.(...) Seksen yıllık Cumhuriyet geçmişimiz var. Ama hâlâ Türkçeyi yeterince konuşamayanlar var.”* TTK Başkan Yardımcısı, program geliştirme çalışmalarında Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunlardan, *seksen yıllık Cumhuriyet* yönetimini sorumlu tutmaktadır.

Peki Cumhuriyetin ilk yıllarında dil alanında gerçekleştirilen devrimler ne anlama gelmektedir? Ulusal Kurtuluş Savaşı aynı zamanda ulusal dil savaşıdır. Türkiye'nin kurtuluşu Türkçenin kurtuluşudur. Bağımsızlık ve dil birbirini tamamlayan iki önemli öğedir. Bağımsızlığını yitiren uluslar zaman içinde dillerini de yitirirler. Ulusal diller sömürgelerde uzun vadede yaşayamaz. Türkçenin geleceği bu açıdan bağımsızlığımızla yakından ilgilidir. Türkiye, bağımlılık sürecinde dilini de yitirmektedir. Ulusal egemenliğin AB'ye devrini gündeme getirenlerin Türkçe öğretimine önem vermeleri beklenemez. Bakanlık yetkilileri de bilmektedir ki, Türkçe, ulusal devletin inşa sürecinde geliştirilmiştir. Cumhuriyetin uluslaşma sürecini hızlandırması, Türkçenin geliştirilmesi çalışmalarının en önemli ayağıdır. Türk Harf

Devrimi, TDK'nin kuruluşu ve dille ilgili bazı yasal düzenlemeler (10.04.1926 tarih ve 805 sayılı *İktisadi Müesseselerde Mecburî Türkçe Kullanılmasına Dair Kanun* vb.) Cumhuriyet Devrimi'nin Türkçeye ne kadar önem verdiğini göstermektedir. Ulusal devletler, ulusal pazarla birlikte ulusal dil de yaratırlar.

Millî Eğitim Bakanı, Türkçe öğretimini yetersiz bulmaktadır. MEB'in üst düzey yöneticileri, Türkçe öğretimindeki eksikliklerden Cumhuriyet Devrimi'ni sorumlu tutmaktadırlar. Peki MEB, Türkçe öğretimi konusunda Cumhuriyetin ilk yıllarındaki kadar duyarlı mıdır? Bakanlığın soruna yaklaşımını kavramak için bazı resmî yazışmalara bakmak yeterlidir. MEB bazı yazışmalarını, *İktisadi Müesseselerde Mecburî Türkçe Kullanılmasına Dair Kanun'a* ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 3. maddesine aykırı bir biçimde yabancı dille yapmaktadır. MEB'in resmî internet sitesinde Türkçe ve İngilizce dillerinde iki ayrı yayın yapıldığı halde, Türkçe yayın yapılan sitede İngilizce duyurulara da yer verilmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı, Türk diline ikinci darbeyi *MEB İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği* ile indirmiştir. 13 Ocak 2005 tarih ve 25699 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren yeni yönetmelikte, okullarda kutlanması gereken günler arasında *Türk Harf Devrimi Haftası* ve *Dil Bayramına* yer verilmemiştir.

İlköğretim Okulu 4. ve 5. Sınıf Yabancı Dil (İngilizce) Öğretim Programı'nda (MEB, 1997), adeta, ulusal dile hakaret edilmektedir. Söz konusu programda geçen şu ifadeler dikkat çekicidir: *"Ülkemizin bütün dünya ülkeleri ve özellikle Avrupa ülkeleri ile işbirliği yanında, bilim dünyasında da hak ettiği yeri alması ve çağdaş uygarlığa ulaşması için yabancı dil, özellikle İngilizce, temel araçlardan biri konumundadır."* Türkçe öğretimin yetersizliğinden y akınan Bakanlık, Türkiye'nin bilim dünyasında hak ettiği yere Türkçeye değil ancak İngilizceyle gelebileceğini ve çağdaş uygarlığa ulaşmanın temel aracının İngilizce olduğunu öne sürmektedir.

MEB Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, uluslararası yarışma koşullarını içeren yabancı metinleri Türkçe'ye çevirmeden okullara göndermektedir. Buna örnek olarak, Genel Müdürlüğün 16.01.2003 tarih ve 053.02/00657 sayılı yazısı gösterilebilir (Canerik, 2003). Söz konusu yazı ekinde sunulan resim yarışması şartnamesi tamamen İngilizcedir. Benz er yazışmalar bugün de devam etmektedir.

Okullarda düzenlenen uluslararası yarışmalara (kompozisyon, şiir vb.) öğrenciler Türk diliyle kaleme aldıkları ürünlerle değil, genelde İngilizce yazdıkları ürünlerle katılabilmektedir.

Türkçe program geliştirme çalışmalarına öncülük eden anlayış, resmî yazışmaları bile yabancı dille yapmaktadır.

Türkçe yerine yabancı bir dili yeğleyenlerin okullarımızda ulusal dil bilincinin geliştirilmesi çabalarına ne kadar destek olacakları konusu doğal olarak merak edilmektedir. Daha doğrusu, bu anlayışta olanlardan Türkçe öğretimine katkı sunmalarını beklemek ne kadar gerçekçidir?

Eski Türkçe Programının Genel Amaçları

İlköğretim Okulları Türkçe Öğretim Programı TTK Başkanlığının, 22.09.1981 tarih ve 172 sayılı kararı ile kabul edilmiştir. TTK'nin onayladığı bu program, 06.07.1981 tarih ve 2098 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanmıştır. Söz konusu programda dikkati çeken

bazı noktalar, yeni program taslağında yer almamıştır. 1981 yılında onaylanan İlköğretim Okulları Türkçe Programı'nın *Genel Amaçları* şöyle sıralanmıştır:

1. Öğrencilere görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını tam ve doğru olarak anlama gücü kazandırmak;
2. Onlara, görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını, incelediklerini ve düşündüklerini, tasarladıklarını söz ya da yazı ile doğru ve amaca uygun olarak anlatma beceri ve alışkanlığını kazandırmak;
3. Öğrencilere Türk dilini sevdirmek, kurallarını sezdirmek; onları, Türkçe'yi gelişim süreci içinde bilinçle, özenle ve güvenle kullanmaya yöneltmek;
4. Onlara, dinleme, okuma alışkanlık ve zevkini kazandırmak; estetik duygularının gelişmesinde yardımcı olmak;
5. Türlü etkinliklerle öğrencilerin kelime dağarcığını zenginleştirmek;
6. Onların ulusal duygusunu ve ulusal coşkusunu güçlendirmede kendi payına düşeni yapma;
7. Sözlü ve yazılı Türk ve dünya kültür ürünleri yoluyla, Türk kültürünü tanıma ve kazanmalarında; Türk yurdunu ve ulusunu, doğayı, hayatı, insanlığı sevmelerinde yardımcı olmak;
8. Onlara bilimsel, eleştireci, doğru, yapıcı ve yaratıcı düşünme yollarını kazandırmada Türkçe dersinin payına düşeni gerçekleştirmektir.

Yeni Türkçe Programının Genel Amaçları

Türkçe öğretimin amacı, Türk Millî Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak: Öğrencilerin;

1. Dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu dil becerilerini geliştirmek,
2. Türkçeyi sevdirmek, doğru ve etkili kullanmalarını sağlamak,
3. Zihinsel gelişimlerine uygun olarak anlama, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma ve değerlendirme gibi zihinsel becerilerini geliştirmek,
4. Metinler arası düşünme becerilerini geliştirerek söz varlığını zenginleştirmek,
5. Eleştirel ve yaratıcı düşünme, kendini ifade etme, iletişim kurma, işbirliği yapma, problem çözme ve girişimcilik becerilerini geliştirmek,
6. Bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama, ve zihninde yapılandırma becerilerini geliştirmek,
7. Bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretme becerilerini geliştirmek,
8. Bilgi teknolojilerini kullanarak okuma, metinler arası anlam kurma ve öğrenme becerilerini geliştirmek,

9. *Kitle iletişim araçlarıyla verilen mesajları sorgulama becerilerini geliştirmek,*
10. *Kişisel, sosyal, kültürel, ekonomik ve politik yönlerden gelişmelerini sağlamak,*
11. *Millî, manevî, ahlâkî, tarihî, kültürel, sosyal ve sanatsal değerlere önem vermelerini sağlamak; millî duygu ve düşüncelerini geliştirmek,*
12. *Yazılı ve sözlü ürünlerle Türk ve dünya kültürünü tanımalarını sağlamak,*
13. *Okuma sevgisini ve alışkanlığını kazandırmaktır (MEB, 2005 a: 16).*

Yeni Türkçe Programında Türk Yurdu ve Ulusu Yok Sayılıyor

Eski Türkçe programının *Genel Amaçları* arasında yer alan bazı önemli kavramlar yeni program taslağına girememiştir. Yeni Türkçe programı, eski programın bazı amaçlarının gerçekleştirilmesinden *muaf* tutulmuştur. Yeni programın *gümrük duvarını* aşamayan önemli kavramlardan bazıları şunlardır: Türk dili, Türk yurdu ve ulusu.

Yeni programda görsel okuma ile ilgili ifadelerden, görsel okumanın şimdiye kadar uygulanmadığı izlenimi yaratılmaktadır. Oysa Türkçe dersinde parçaların kavratılmasında görsel okumanın önemi yeni programla keşfedilmiş değildir. Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin tamamında yer alan konuyla ilgili resimler öğrenciler tarafından *okunmaktadır*. Sınıf ve branş öğretmenleri, öğrenciyi, resimleri yorumlayarak-yorumlatarak derse hazırlar.

İlköğretim Okulu Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi'nde, her gün ilk dersten önce, günün önemli olaylarını konuşmak ve günlük çalışmaları planlamak için on dakikalık sürenin, günlük çalışma programına eklenmesi öngörülmüştür. İlköğretim okullarında ilk ders saatinde günlük olaylar konuşulmakta ve tartışılmaktadır. Öğretmenlerin bir kısmı öğrencilere, izledikleri haberlerle ilgili not tutturmakta ve derste tartışma olanağı sağlamaktadır. Bütün öğretmenler sınıf ders defterlerini, derse hazırlık sürecini ve günlük olayları özetleyerek işlemektedir. Eski programın eğitimde demokratik ortamın oluşmasını engellediği savı pek gerçekçi değildir. Sorun uygulamadan kaynaklanmaktadır.

Çokuluslu Şirketlerin Gölgesinde Türkçe Eğitimi

Yeni programda Türkçe öğretimi ile ilgili olarak şu düşüncelere yer verilmektedir:

“Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma becerisi; okuduğunu, dinlediğini, gördüğünü, doğru, tam ve hızlı olarak anlayabilme; duygu, düşünce, hayal ve isteklerini açık ve anlaşılır bir şekilde eksiksiz ifade edebilme, Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurma, zengin bir söz varlığına sahip olma ve estetik bir bakış açısı kazanma gibi alt becerileri içerir.”

Peki bu programla Türkçe öğretiminde başarılı olunabilir mi? Bu soru, programın bütünü göz önüne alınarak sorulduğunda daha fazla önem kazanmaktadır. Program taslağında belirtilen görüşlerin neredeyse tamamı Türkçe

öğretimini gereksiz hale getirmektedir. Türkiye ekonomisinin, serbest piyasa savıyla, dünya sermayesinin kural tanımaz saldırılarına açık hale getirildiği koşulların ürünü olan bu programda, ulusal varlığın vazgeçilmez ögesi olan Türkçeye önem verileceği yanlışlığına düşülmemelidir. Kâğıt üzerinde dile getirilen bazı temennilerin gerçekleşme şansı yoktur.

MEB, programın ekonomik temellerini ifade ederken, Millî Eğitim Temel Kanunu'nun genel amaçları ile çelişmektedir. Yeni programda, öğrencinin, *küreselleşen dünyada* önüne çıkacak fırsatları değerlendirecek nitelikte yetiştirileceği öne sürülmektedir. Bakanlık, *Programların Yaklaşımı* hakkında kamuoyunu şu sözlerle bilgilendirmektedir:

“Programlar, istikrarlı, üretken ve sürdürülebilir bir ekonomiyi önemser ve öğrencinin ekonomik hayat ile iç içe olmasını ister. Bu nedenle yalnız içinde yaşadığı toplumun ekonomik hayatını incelemesi ve bu konuda fikir üretmesiyle yetinmez, hızla değişen dünyada ortaya çıkabilecek ekonomik fırsatları değerlendirmesi için rehberlik eder. Bu sayede öğrenci, gittikçe küreselleşen dünyada başarılı bir birey olarak, ilerideki çalışma hayatına girişimci bir ruhla ayak uydurmada zorlanmaz. ... Öğrencilerin girişimci bir ruhla yetişmelerini önemser. Girişimci insanlar ülke ekonomisinde önemli roller üstlenir ve yeni dünya koşullarında girişimci insanlara talep eskisinden çok daha fazladır. ... Yakın çevrede ve farklı ülkelerde fırsatlar bulmaya istekli olma ve bulunan fırsatları değerlendirmek için bilinçli çaba göstermek. Bireyler küreselleşen dünyada yakın çevresinde ve/veya uzak ülkelerde fırsatlar olduğunu düşünmeli ve bu fırsatları yakalamak için çaba içerisinde olmalıdır.”

Kâğıt üzerinde yapılan bazı değişikliklerle Türkçe öğretimine önem verileceğini düşünmek, yanıltıcıdır. Çünkü bu programda sıkça ifade edilen *uluslararası* ölçütlere göre Türkçe bilim dili olarak kabul edilmemektedir. Ulusal pazarı yıkıma uğratan sistem Türkçe'ye de, Türkçe eğitime de ihtiyaç duymamaktadır. Türkçe bilimsel yayın yapmanın neredeyse olanaksız hale getirilmesi, MEB Yayınlar Dairesi Başkanlığı tarafından yayımlanan dergi dahil birçok derginin İngilizce yayın yapması, MEB'in bazı resmî yazışmalarını yabancı dilde yapması da gösteriyor ki, Türkçe kendi öz yurdundan kovulmaktadır.

MATEMATİK DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

Kavramsal Matematiğe Geçiş

TTK Başkanı Prof. Dr. Ziya Selçuk, 27.06.

2003 tarihinde Başkent Öğretmenevinde eğitim yayıncılarının katıldığı bir toplantıda, matematikte dünya 34'üncüsü oluşumuzun nedeninin algoritmik yaklaşım olduğunu ifade etmiştir. Selçuk, algoritmik anlayıştan kavramsal matematik anlayışına geçilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu görüş, İlköğretim Okulu Matematik Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı'nda da yer almıştır (MEB, 2004: 6). *Programın Yaklaşımı*'nda, matematikte kavramsal yaklaşıma geçildiği şu cümlelerle ifade edilmiştir:

“Bu program, kavramsal bir yaklaşım izlemekte, matematikle ilgili kavramların ve ilişkilerin

geliştirilmesini vurgulamaktadır. Programın odağında kavram ve ilişkilerin oluşturduğu öğrenme alanları bulunmaktadır. Kavramsal yaklaşım, matematikle ilgili bilgilerin kavramsal temellerinin oluşturulmasına daha çok zaman ayırmayı; böylece kavramsal ve işlemsel bilgiler arasında ilişkiler kurmayı gerektirmektedir.

Benimsenen kavramsal yaklaşımla; öğrencilerin somut deneyimlerinden, sezgilerinden matematiksel anlamları oluşturmalarına ve soyutlama yapabilmelerine yardımcı olma amaçlanmıştır. Bu yaklaşımla; matematiksel kavramların geliştirilmesinin yanı sıra bazı önemli becerilerin geliştirilmesi de hedeflenmiştir.”

Programda, ayrıca, *problem çözmeye algoritmik ve kural temelli yaklaşılmalıdır* ifadesi yer almaktadır.

Eski programda, kavramsal yaklaşım reddedilmemekte; kavramlar, anlamları öğrenildikten sonra işlem bilgisi ile desteklenmektedir (MEB, 2000 a:45). Eski programda işleniş örnekleri, günlük hayatla bağlantılı ve öğrenci katılımını sağlayacak nitelikte düzenlenmiş, kavramsal anlayışın uygulanmasını zorlaştıran yöntemlere yer verilmemiştir.

Bakanlık, *reforma* gerekçe yaratırken, algoritmik anlayıştan vazgeçileceğini duyurmuştur. OKS’de, ÖSS’de, KPSS’de köklü bir değişikliğe gitmeden, matematik öğretiminde kavramsal anlayışın belirleyici olacağını düşünmek gerçekçi değildir. Çünkü kavramsal anlayışın yeterince önemsenmemesi, programdan değil, sınav sisteminden kaynaklanmaktadır. Algoritmik anlayışın temel nedeni, sınava odaklanmış eğitim sistemidir. Mevcut sınav sistemiyle kavramsal anlayışa geçişin olanaklı olamayacağı ortadadır. Bakanlığın, algoritmik anlayışı güçlendiren mevcut sınav sistemine dokunmadan attığı adımın başarı şansı sıfırdır.

Eski ve Yeni Programın Amaçları

Yeni programda matematik öğretimi ve öğrenme ile ilgili açıklamaların büyük bir bölümü eski programdan aynen alınmıştır. Aşağıda verilen örnekler eski-yeni programlarla ilgili bir fikir verebilir:

Tablo 1- Eski Matematik programı ile yeni Matematik programları

Eski Program	Yeni Program
Program, yaparak öğrenme ve öğrenci katılımını sağlayacak nitelikte düzenlenmiştir.	Öğrenci, öğrenme sürecinde aktif olmalıdır.
Gerçek hayattaki problemlerin çözüm aşamaları, matematik problemlerinin çözümü ile ilişkilendirilmelidir.	Problemler, öğrencilerin matematiğin günlük hayatı için kullanımını açık biçimde görmelerine yardımcı olmalıdır.
Matematik öğretiminde teknolojiye faydalanılmalıdır. Hesap makinesi, bilgisayar, video kaset vb. araçlar imkânlar ölçüsünde sınıf ortamına getirilmelidir. Öğrencilerin bu	Bilgisayar teknolojisi ve hesap makinelerinden yararlanılmalıdır.

araçları kullanmalarına fırsat verilmelidir.	
Öğretmenin rehberliğinde, 3'er ya da 5'er kişilik grup çalışmaları yapılmalıdır.	İşbirliğine dayalı, ekip çalışması yapılmalıdır.
Çocuklar arasında oluşan ferdî farklılıkları azaltmak için varlıklar arasındaki ilişkilere yer verilmiştir.	Bireysel farklılıklar dikkate alınmalıdır.

Bakkalların Kapısına Kilit

Eski Matematik öğretim programında, alışveriş mekanı olarak, *süper, hiper, gros* önadıyla anılan marketlere yer verilmemektedir. İlköğretim 1-8. sınıflarda okutulan 20 ayrı matematik ders kitabında yer alan 2662 problem taranmış olup, biri hariç (Sönmez, 2000: 8), market kavramına rastlanmamıştır (Canerik, 2005: 60). Ders kitaplarında, bakkal, temel alışveriş mekânı olarak sunulmaktadır.

Yeni programla bakkalların kapısına kilit vurulmuştur. Daha önce hiçbir ders kitabında yer verilmeyen market kavramı, yeni matematik programına girmeyi başarmıştır. 4. sınıflarda okutulan *Ölçme* ünitesinde yer alan bir sınıf-okul içi etkinlik örneğinde market kavramına şu şekilde yer verilmiştir: "*Okulun eve, markete, oyun parkına, hastaneye, vb. yerlere olan uzaklıkları ile ilgili problemler çözer ve kurar.*" (MEB, 2004: 200).

Marketle ilgili bir diğer problem örneğine de 2. sınıf programında yer verilmiştir: "... *Bu paralarımızla hangi okul ihtiyaçlarımızın karşılanabileceği, marketten neler alınabileceği vb. sorularla paralarımızın kullanım alanları fark ettirilir.*" (s.107). Marketle ilgili 3. sınıflarda yer verilen diğer okul-sınıf içi etkinlikler: "*Marketlerde kapalı kutularda satılan bir litre ve yarım litrelik meyve suyu ....*" "*Markette kilo ve litre ile satılan mallar ayırt ettirilir. ....*" (s.156). Yine 3. sınıf etkinlik örneğinde bir marketteki şeker çeşitleri ve her çeşitten kaçar kutu olduğu grafikte gösterilmiştir (s.158). "*Market raflarındaki ambalaj kutularının biçimleri ...*" (s.250). Yeni programda bakkal kavramı, 3. sınıf *Ölçme* ünitesi ile 4. sınıf *Geometri* ünitesinde geçmektedir (s.156-191).

Karayolları Tam Gaz

5. sınıfta *Ölçme* öğrenme alanında yer alan bir problem karayolları üzerine kurulmuştur (MEB, 2004: 257). Yine 5. sınıfta *Veri* öğrenme alanında verilen bir etkinlik örneği karayollarının temel ulaşım modeli olarak sunulduğunu göstermektedir (MEB, 2004: 262). Söz konusu sınıf-okul içi etkinlik örneğinde, karayollarında trafik kazalarının bazı nedenleri tablo üzerinde gösterilmiştir. Kazaların nedenleri sıralanırken (kırmızı ışıktaki geçmek, hızlı araç kullanmak) sadece insanların rolü üzerinde durulmuş, kazalarda ulaşım sisteminin belirleyici olduğu gerçeği göz ardı edilmiştir. 3. sınıf *Ölçme* ünitesi etkinlik örneğinde öğrencilerin servis

ve otobüs çizelgeleri ile ilgili örnekleri incelmelerinin sağlanması gerektiği belirtilmektedir (MEB, 2004:154).

Karayolu ile

ulaşımın *zorunluluk* olduğu savı diğer derslerde de farklı biçimlerde işlenmektedir. Sözelimi Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda ulaşım denilince akla karayolu gelmektedir. Programda kullanılan bütün grafik ve fotoğraflarda sadece kara taşıtlarına rastlanmaktadır (s. 220). Belediye hizmetlerinde sadece otobüs ve iş makineleri kullanılmaktadır (s. 268). Programcılar özellikle son yıllarda gelişen metroya bile değinmemişlerdir. Bazı etkinlik örneklerinde bisiklet, tren, vapur, gemi ve uçağa rastlansa da (s. 231, 277), ağırlıklı olarak karayoluyla ulaşım konusu işlenmektedir. Resimli, sütun, daire ve çizgi grafiklerde bir otoparkta bulunan araç türleri ve sayılar hakkında çeşitli bilgiler verilmektedir (s. 57, 58). Grafiklere kamyon, otomobil, otobüs ve motosiklet görüntüleri yansımaktadır. 5. sınıflarda işlenen *Fotoğraf İnceliyoruz* başlıklı etkinlikte ise, Ankara Ulus'un farklı tarihlerde çekilmiş iki ayrı fotoğrafı yan yana getirilerek, ulaşım ile ilgili çeşitli sorulara yanıt aranmaktadır (s. 324). Fotoğraflardan ilki 1920'li yıllarda, diğeri ise 2004 yılında çekilmiştir. Eski tarihli fotoğrafa göre, Cumhuriyetin ilk yıllarında ulaşım at arabalarıyla yapılmaktadır. Yeni fotoğrafta da çeşitli kara taşıtlarının görüntüleri mevcuttur. Diğer örneklerde olduğu gibi, bu örnekte de demiryoluna değinilmemektedir. Oysa Cumhuriyetin en önemli atılımlarından biri de demiryollarını geliştirmek ve yurdun dört bir yanına yaymak olmuştur.

Yazım Yanlışları

İlköğretim Matematik Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı (MEB, 2004) yazım yanlışları ile doludur. Programda yer alan etkinlik örneklerinde sayılar kesme işareti kullanılmadan sıra ve üleştirme sıfatı almıştır. Bilindiği gibi kesme işareti ilköğretim 1. sınıftan itibaren kullanılmaktadır. *Atatürk'ü çok severiz* cümlesini yeni kavrayan öğrenciler küçük yaşta kesme işaretiyle tanışmaktadır. Fakat programın tamamında, sayılardan kesme işareti ile ayrılması gereken *-de, -da* gibi bulunma durumu ekleri kesme işaretiyle ayrılmadan (8 de, 10 da vb.)

-den başka anlamına gelecek biçimde ayrı kullanılmıştır. Ayrıca mililitrenin kısaca *ml* biçiminde yazılması gerekirken (TDK, 1998:1563), bu simge, bütün etkinlik örneklerinde *mL* biçiminde yazılmıştır (MEB, 2004: 206, 258). Matematik programında yer alan bazı yazım yanlışları da aşağıda belirtilmiştir:

1. sınıf *Sayılar* öğrenme alanı: "*1 den başlayarak 100 e kadar birer, onar ve beşer sayar. 50 den başlayarak geriye doğru birer, onar ve beşer sayar. Nesne sayısı 10 dan küçük olan ... 20 ye kadar olan bir sayıyı ... Miktarları 20 den az ... Toplamları 20 ye kadar ... Toplamları 20 yi geçmeyen... 20 ye kadar olan... 1 den başlayarak... 50 den başlayarak... 10 dan küçük olan... MEB, 2004: 47,...50).*

2. sınıf *Sayılar* öğrenme alanı: "*Eleman sayısı 100 den küçük olan ... 100 den küçük... Toplamları 100 e kadar... Toplamları 100 ü geçmeyen, 10 un katı olan ... Yüzlük tablosunda 13 ten başlayarak 65 e kadar dörder ritmik sayınız... Beşer ritmik sayarken 75 ten sonra... 23 sayısının 20 ye mi yoksa 30 a mı yakın olduğu... (MEB, 2004: 73, 74, ... 95).*

3. sınıf *Sayılar* öğrenme alanı: "*1000 den küçük ... 20 ye kadar ... Toplamları 100 ü geçmeyen ... 326 ve 442 sayılarının toplamı, 700 den büyük olup yaklaşık 770 tir. 10 un katı olan ... 24 fındığın $\frac{1}{4}$ i kaç fındık eder? Bir elmanın $\frac{1}{4}$ ünü*

Ezgi, $\frac{1}{2}$ sini Emre yedi. (MEB, 2004: 122, ... 136).

4. sınıf *Sayılar, Geometri ve Ölçme* öğrenme alanları: “1 000 000 dan küçük ... 100 ün katı ... 2 ye bölünüp ... 1000 e... $\frac{5}{4}$ ün 5 tane $\frac{1}{4}$ ten oluştuğu... 40° lik bir açının ... 15:38 in... 3 ü 38 dakika geçiyor...3 ü ..” (MEB, 2004: 161,... 209).

5. sınıf *Sayılar, Geometri ve Veri öğrenme alanları* : “10 un, 100 ün ve 1000 in ... $\frac{17}{6}$ dir... 1 m² lik ... Akşam 10:30 (- da bulunma hâli eki yok) yatan bir öğrenci sabah 7:10 da kalkmıştır... % 19 dur... (MEB, 2004: 214, ... 264).

W Matematik Programında

AB'nin, Türk alfabesini değiştirme girişimleri Matematik dersinde de yankı bulmuştur. İlköğretim Matematik Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı'nın 5. sınıf *Sayılar* öğrenme alanının açıklamalarında şöyle bir örneğe rastlanmaktadır: “ $\frac{1}{2}=w/8$ işleminde *w* yerine hangi sayı gelmelidir?” (MEB, 2004: 232).

Matematik programında, bir bilinmeyenli tek etkinlik örneğinde *w*'nin simge olarak kullanılması rastlantısal değildir. Mevcut Matematik programı ile ders kitaplarında bilinmeyen sayıların yerine *a*, *b*, *c*, *x*, vb. simgeler kullanılmakta, *w* simgesine hiç rastlanmamaktadır. Bu durum, ancak

AB'ye uyum programı doğrultusunda alfabe

FEN VE TEKNOLOJİ

DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

Eski Fen Bilgisi Programında (MEB, 2000 : 128) ana amaçlar şöyle ifade edilmektedir:

“Gençlerin yeni şeyler öğrenmesi ve zaman içinde öğrenme yeteneklerini geliştirmesi, kendi başlarına yeni bilgiler elde etmelerini sağlar. Öğretmenin rehberliği altında basit bilimsel araştırma yapması, bilimsel metodolojiyi kavraması, hazırlanan programın ana amaçlarından biridir. Öğrencinin fen bilimleri metodolojisinin temel kavramlarını anlaması, bu anlayışını kendisinin yabancı olduğu durumlarda kullanabilmesi, programdan beklenen temel davranış biçimidir. Öğretmen ancak, öğrencinin böyle bir davranış biçimine sahip olmasına yardımcı olur. Esas olan öğrencinin kendisidir.”

Programda (MEB, 2000:136), genel amaçlardan bazıları şöyle belirtilmiştir:

“Yapıcı, yaratıcı, eleştireci düşünme yeteneği kazanabilme ve geliştirebilme; bilimsel sonuçlara ulaşmada ve kanunları anlamada gözlem, inceleme, deney, araştırma yöntemlerinden yararlanabilme; araştırma, inceleme, gözlem ve deney sonuçlarını söz, yazı, resim, şekil ve grafiklerle gösterebilme, yorumlayabilme ve genelleme; araç ve gereç kullanmanın önemini kavrayabilme, bunları kullanma, geliştirme yeteneği kazanabilme; edinilen bilgi ve becerileri günlük hayatında kullanabilme.”

Demek ki eski programda öğretmenin öğrenme konusunda öğrenciye yardım ve rehberlik yapması esastır. Deney, gözlem, inceleme ve araştırma fen bilgisi öğretiminin vazgeçilmez öğelerindedir. Bütün bunlar da göstermektedir ki, sorunun kaynağında program değil, uygulama yatmaktadır.

Fen Bilgisinde Deney Yapılmıyor mu?

Yeni programa kaynaklık eden en önemli gerekçe, eski programın *ezberci* oluşudur. Ezberin de yüzlerce öğretim yönteminden biri olduğu gerçeğini bir yana bırakalım. Açıklamalara bakılırsa, programda yeteri kadar gezi, gözlem ve etkinlik (deney) yer almamaktadır. Bu durumda şu soruların yanıtlanması gerekmektedir: Okul başarısı, etkinlik sayısı ile doğru orantılı mıdır? Etkinlik, başarının temel ölçütü müdür? Etkinliğin sayısı mı, kavratıcı niteliği, içerik ve uygulanabilirliği mi önemlidir? Okullarda yapılan gözlem ve deneyler ders kitaplarından mı ibarettir? Öğretmenler programda belirtilen deneyleri sınıflarda aynen uygulamakla yükümlü birer *tebliğ* memuru mudur?

Eski programın ezberci olduğu savı, derslerde deneylere yeterince yer verilmediği düşüncesine dayandırılmaktadır. Ders kitapları ve Fen Bilgisi programı incelendiğinde, bu düşünce dayanaksız kalmaktadır. Çünkü program ve kitaplarda çok sayıda deney-gözleme yer verilmektedir. *Tablo 1*'den anlaşılacağı gibi, 172 sayfadan oluşan kitapta 82 etkinliğe (deney) yer verilmiştir. Etkinliklerden 50'si ders saatlerinde, 32'si ise evde gerçekleştirilmektedir. 82 etkinliğe *düşün ve araştır*, *proje* ve *geziler* de eklendiğinde sayı 97'ye çıkmaktadır ki, bu da küçümsenecek bir rakam değildir.

Fen Bilgisi programında MEB (2000), bütün konuların deneylerle kavratılmasına önem verilmektedir. Elektrik konuları işlenirken elektriklenme deneylerle açıklanmakta; pozitif ve negatif yükler arasındaki çekme, pozitif-pozitif ve negatif yükler arasındaki itme deney yoluyla öğretilmekte (öğrenilmekte); iletkenlik ve yalıtkanlık konularında okulda ve evde deneyler yapılmakta, öğrencilere elektrik trafoları gezdirilmekte; hücre, kemik ve kaslar çeşitli etkinliklerle tanıtılmaktadır. Söz konusu programda, çevredeki canlıların gözlem ve inceleme yoluyla tanıtılması, ses elde edilmesi, çeşitli maddelerden mercekle yapılması vb. etkinlikler de öngörülmüştür.

Aslında sorun şudur: Bu etkinlikler dersin kavratılmasında yetersiz mi kalmaktadır? Etkinlik türü, içeriği ve sayısı, programda öngörülen amaçların gerçekleştirilmesine yetecek düzeyde ise bundan programa rağmen etkinliklerin gerçekleştirilmediği sonucu çıkarılabilir mi? Bu durumda programdan ziyade yöntemlerin tartışılması gerekmez mi?

Tablo 2-Fen Bilgisi 4. sınıf kitabında (Arslan, Gökçe, Güney, Işık, Şirin, Ülker, 2004) yer alan etkinlik, uğraş ve projeler

Ünite Adı ve Numarası	Etkinlik	Evde Uğraş	Düşün ve Araştır	Proje	Gezi
Ünite-1 Çevremizi Tanıyalım	18	3	2	-	1
Ünite-2 Maddenin Doğası	11	11	1	1	-
Ünite-3	10	10	4	1	-

Canlılar Çeşitlidir					
Ünite-4	11	8	4	-	1
Gezegenimiz					
TOPLAM	50	32	11	2	2

Tablo 3- Fen Bilgisi 5. sınıf kitabında (Arslan, Gökçe, Güney, Işık, 2004) yer alan etkinlik, uğraş ve projeler.

Ünite Adı ve Numarası	Etkinlik	Evde Uğraş	Düşün ve Araştır	Proje	Gezi
Ünite-1 Canlılar ve Doğayla Etkileşimleri	10	1	8	1	-
Ünite-2 Ses ve Işık	24	7	4	-	-
Ünite-3 Isı ve Isının Maddedeki Yolculuğu	18	3	5	-	-
Ünite-4 Hareket ve Kuvvet	8	3	1	-	-
TOPLAM	60	14	18	1	-

Fen ve Teknolojisi Dersi (4. ve 5. Sınıflar) Öğretim Programı taslağında 121 sınıf içi etkinlik, 15 okul dışı etkinlik yer almaktadır (MEB,2004 b). Programın girişinde, 2000 yılı programı ile ilgili olarak, 79 ilden (68 ilköğretim müfettişi ve 348 öğretmen) gelen değerlendirme raporları ile farklı eğitim sendikalarından görüş alındığı belirtilmektedir. Buna göre, illerden gelen raporların yüzde 92'sinde programın belirlenen sürede tamamlanamadığı ifade edilmiştir. Bu durumda, etkinlik sayısının artırılması, programın süresi içinde tamamlanmasına nasıl bir katkı sağlayacaktır?

Kızlar Fen Eğitimini Önemsemiyor mu?

Fen ve Teknoloji dersi programında, ülkemizde kız

öğrencilerin fen konularını kendi deneyimlerinin dışında gördükleri, fen alanındaki bilgi ve anlayışları gelecekteki hayatlarında çok az kullanacaklarını düşündükleri öne sürülmektedir. Fen eğitiminde; bayanların katkısının küçümsendiği, onların aşına olmadığı öğrenme bağlarının kullanıldığı ve sonuçta da bu alanda çalışma sürdürmeye yönelik güven geliştirmelerinin önlenildiği durumların ortaya çıkabildiği iddia edilmektedir. Bu *saptamaların* ardından, kız öğrencileri *bu durumlardan kurtarmak için* bazı önerilerde bulunmaktadır (MEB, 2004 b: 32; MEB, 2005 b: 25).

Yukarıdaki satırları okuyanlar, programı hazırlayanların eğitimde cinsiyet ayrımcılığına karşı mücadele verdiklerini düşünür doğal olarak. Acaba gerçek böyle mi? Bu düşüncelerin programa nasıl ve niçin girdiğini anlamak zordur. Bu görüş, Türkiye’de kız öğrencilerin fen eğitimine ilgi duymadıkları konusunda yapılan bilimsel bir araştırmaya mı dayandırılmaktadır? Böyle bir araştırma varsa, kaynağının belirtilmesi gerekir. Kız öğrencilerin, fen eğitimini kendi deneyimleri dışında gördükleri düşüncesi yaşamla pek bağdaşmamaktadır. Fen eğitiminin, geleneksel rolü benimseyen kız öğrencilerin deneyimlerinin dışında olması düşünülemez; yemek yapan, bahçe düzenleyen, evde çeşitli elektronik araç-gereçleri kullanan kız öğrencilerin fen eğitimine yabancı olduklarının öne sürülmesi, dayanaksızdır.

Bilimsel gelişmelerde öncü rol oynayan kadın bilim insanlarının varlığı, kızların fen eğitimini önemsemedikleri savını çürütmektedir. Alanlarında önemli başarılar elde etmiş kadın bilim insanları:

Semahat Geldiay (Zoolog), Dilhan Eryurt (Astrofizikçi), Erksin Güleç (Paleontolog), Muazz ez İlmiye Çığ (Sümerolog), Semra Aygün (Moleküler biyolog), Marie Curie (Radyolog), Henrietta Leavitt (Astronom), Rosalind Franklin (Moleküler biyolog), Jane Goodall (Primatolog). Ülkemizde pozitif bilimler alanında, akademik çevrelerdeki kadın araştırmacı oranı, bugün yüzde 40’a yaklaşmıştır (Gezer, 2005: 19).

Korkmaz (2005)’a göre, DNA, moleküler biyolojinin; radyoaktivite ise çekirdek kimyasının doğmasını sağlayan, diğer bilimlerin de gelişmesine katkıda bulunan en önemli etkidir. Marie Curie, Rosalind Franklin, Henrietta Leavitt, Jane Goodall ve diğer kadınların bilimi ve çağdaş yaşamı derinden etkileyen keşifleri, bilim kadınlarına duymamız gereken minnettarlığı bir kez daha gözden geçirmemiz için önemli bir neden değil mi?

Genetik ve Evrim Bilgisi, Programdan ve 8. Sınıf Fen Bilgisi Ders Kitabından Çıkartıldı

Eski programın (MEB, 2000:136) genel amaçlarından biri de öğrencilere genetik ve evrim bilgisi kazandırmaktır. İlköğretim Fen ve Teknoloji Dersi (4. ve 5. Sınıflar) Öğretim Programının (MEB, 2005 b: 8) amaçları arasında, “*Fen Bilgisi dersinin genel amaçlarından biri olan öğrencilere genetik ve evrim bilgisinin kazandırılması*” konusuna yer verilmemiştir.

Genetik ve evrim konuları, programda herhangi bir değişikliğe gidilmediği halde, 8. sınıf Fen Bilgisi ders kitabında tahrifata uğramıştır. 2004-2005 öğretim yılına kadar okutulan 8. sınıf Fen Bilgisi ders kitabında (Çelik Koyuncu vd. 2003: 99, 100, 101) yaratılış kuramı ile ilgili herhangi bir ifadeye rastlanmazken, 2005-2006 öğretim yılından itibaren okutulan Fen Bilgisi 8 ders kitabında (Çelik Koyuncu vd. 2005: 99, 100, 101) yaratılış kuramına yer verilmiştir. Fen Bilgisi ders kitabının

2003 yılı baskısında evrimle ilgili olarak şu düşünceler yer almaktadır:

“Türdeki değişimin nedeni ve boyutu nedir? Bilim insanları yüzyıllardır bu değişmeye değinmiş ve bunun nedenini açıklamaya çalışmışlardır. Sonuçta canlıların değiştiğine kanıtlar bulmuşlardır. Evrim kavramı, zaman içinde bir değişmeyi açıklar. Canlılardaki evrim, zaman içinde bazı türlerin yok olması, yeni türlerin oluşması ve türdeki tüm değişimleri açıklamaya çalışır.” (s. 100).

Yukarıdaki ifadeler, Fen Bilgisi ders kitabının 2005 yılı baskısında yer almamıştır. Yaratılış teorisi, 2003 baskısında yer almadığı hâlde, 2005 baskısında açık bir biçimde ifade edilmiştir:

“...Ancak bu bilginler; türdeki değişimlerin sınırlı olduğunu, bir türün başka türe dönüşmeyeceğini ve ayrı ayrı yaratıldıklarını ileri sürmüşlerdir” (s. 100).

2003 baskısındaki, *“Kısaca türdeki değişme olarak ifade edilen evrim bilimiyle ilgili gelişmeler nasıl olur?”* sorusu (s. 100), 2005 baskısında yöneltilmemiştir.

“Doğal Ayıklanma Teorisine Katkılar”, “Hayvanların Coğrafi Dağılışı Üstüne” ve “Darvencilik” adlı eserleriyle tanınan İngiliz doğa bilimci Alfred Russel Wallace (Valas)’ın (1823-1913) adı 2003 baskısında belirtilirken (s.100), 2005 baskısında belirtilmemiştir.

Devlet   **Çökertiliyor,**   **Sivil**   **Kuruluşlar**   **Yüceltiliyor**

Yeni programda, programın mimarı olan sivil kuruluşlar, çok iyi ağırlanmaktadır. Bazı vakıflar, programda, yönetmeliğe aykırı bir biçimde, adlarıyla birlikte anılmaktadır. Fen ve Teknolojisi Dersi (4. ve 5. Sınıflar) Öğretim Programı taslağının 136. sayfasındaki 5. etkinlikte vakıf adı açık bir biçimde belirtilmiştir:

“Dikili Bir Ağacınız Var mı?”

Okul idaresi ve ailelerle işbirliği yaparak düzenlenen veya TEMA vb. vakıfların düzenlediği ağaç dikimi ve bakımı kampanyalarına öğrencilerin katılımı sağlanır.”

TEMA Vakfı’nın adı İlköğretim Sosyal Bilgiler (4-5. Sınıflar) Öğretim Programı’nda da geçmektedir (MEB, 2004 c: 384). Çalışma Kâğıdında öğrencilere söz konusu vakıfla ilgili şu sorular yöneltilmektedir: 1. TEMA Vakfı’nın kurucusu kimdir? 2. TEMA Vakfı’nın amacını yazınız. 3. TEMA Vakfı’nın etkinlikleri nelerdir? 4. TEMA Vakfı giderlerini nasıl karşılıyor? 5. TEMA Vakfı’na nasıl üye olabiliriz? 6. Vakıfta üyelerin görevi nedir? 7. Vakıf, üyelerine maaş ödüyor mu? 8. TEMA Vakfı’na sizin katkınız ne olabilir?

Soruları hazırlayanlar, çalışma kâğıdına, adı geçen vakfa üyelik giriş belgesini eklemeyi unutmuşlardır. Önümüzdeki yıllarda, büyük bir olasılıkla, bu eksiklik de giderilecektir!

Öğretim programında hükümet dışı kuruluşların adının verilmesi ne kadar doğrudur? Bir vakfın adının programda geçmesinin temel ölçütü nedir?

Bugüne kadar programlarda benzer bir durumla karşılaşılmamıştır. Üstelik ülkemizin ağaçlandırılması çalışmalarında vakıfların aslı unsur olarak kabul edilmesi ne kadar gerçekçidir? Ayrıca Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı ne güne duruyor? Ağaç dikimi ve bakımı bu bakanlığın görevi olduğu halde, öğrenciler neden vakıf faaliyetlerinin bir parçası haline getirilmektedir?

Etkinlikte adı geçen vakfın yanı sıra benzer vakıfların ağaç dikimi ve bakımı kampanyalarına öğrencilerin katılımın sağlanması önerilmektedir. Türkiye’de bazı vakıf, dernek vb. kuruluşların Cumhuriyet yıkıcılığının araçları olarak kullanıldıkları ve bu faaliyetlerini AB uyum sürecinden yararlanarak özgürce yürüttükleri bilinmektedir. Vakıfların öncülük ettiği çeşitli toplumsal etkinliklere öğrenci katılımını önerenlerin bu durumda neler söyleyecekleri de merak konusudur.

Eğitim kurumlarının, sivil faaliyetlerin birer uzantısı olarak görülmeye başlanması,

ulusal eğitim modelinden köklü bir kopuşun başlangıcıdır. Programla, ulusal eğitim kurumlarının kapısı, Cumhuriyet yıkıcılarına sonuna değin açılmıştır. AB fonlarıyla beslenen sivil kuruluşlar, son değişiklikt en de cesaret alarak, okulları yıkıcı faaliyetlerin merkezi haline getirecektir.

SOSYAL	BİLGİLER	DERSİ	ÖĞRETİM	PROGRAMI
Sosyal	Bilgiler	Program	Geliştirme	Çalışmaları

Ankara Başkent Öğretmenevinde 16 Haziran 2003 tarihinde düzenlenen 3 numaralı Sosyal Bilgiler Program Geliştirme Çalışmaları toplantısında aşağıda ad ve soyadları belirtilen MEB yetkilileri ile akademisyenler katılarak, görüş ve önerilerini dile getirmişlerdir:

Prof. Dr. Ziya Selçuk (TTK Başkanı), Doç. Dr. Emin Karip (TTK Başkan Yardımcısı), Feriha Ayhan Tuncel (TTKB Program Dairesi Başkanı), Sami Önal (TTKB Program Dairesi Başkan Yardımcısı), Yrd. Doç. Dr. Dursun Dilek (Marmara Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Ertuğrul Oral (Marmara Üniversitesi), Prof. Dr. Mustafa Safran (Gazi Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Mustafa Cin (Karadeniz Teknik Üniversitesi), Dr. Orhan Akınoğlu (Marmara Üniversitesi), Prof. Dr. Ramazan Özey (Marmara Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Hamza Akengin (Marmara Üniversitesi), Doç. Dr. Muhammed Şahin (Gazi Üniversitesi), Prof. Dr. İlhan Tekeli (Türk Tarih Vakfı), Ülkü Özen (Türk Tarih Vakfı).

Sosyal Bilgiler programı, Gazi Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Mustafa Safran’ın sorumluluğunda hazırlanmıştır. Ermeni soykırım iddialarının ders kitaplarına konulacağını ifade eden Ortaöğretim Tarih Dersi Komisyonu Başkanı Safran, Atatürk’e vatansever ya da kahraman demeyeceklerini belirterek, şu açıklamayı yapıyor:

“Ders kitaplarında Atatürk konusunda ‘Atatürk çok vatanseverdi, kahramandı’ deniyor. Soyut bir şekilde düz bir metinle anlatılıyor. Elli sayfa ötede yine Atatürk’le ilgili bir olay anlatılıyor. Soyut bir şekilde vermektense, hatıralar şeklinde verince daha etkili oluyor. Olayı anlattıktan sonra soralım ‘Atatürk nasıl bir kişiliğe sahip?’ diye. Öğrenci, Atatürk’ün kişiliğini kendisi çıkarsın.” (Albayrak, 2005).

Piyasa Ekonomisi Tek Seçenek Olarak Sunuluyor

Sosyal Bilgiler Programı, bir anlamda, Cumhurbaşkanı tarafından reddedilen Kamu Yönetimi Reformu Tasarısını Cumhurbaşkanıya iade etmektedir. Etkinliklere bakılırsa, eğitim ve sağlık hizmetleri belediyelere devredilmiştir (MEB, 2004 c: 271).

Ünitelerde Atatürk ilke ve devrimlerinin içi boşaltılmıştır. Atatürk'le ilgili önerilen etkinlik örnekleri *sivil toplum* damgasını taşımaktadır. Programla Atatürk devrim ve ilkeleri devlet ve toplum yaşamından soyutlanmaktadır. Müfredatla cumhuriyetçilik, devrimcilik, devletçilik, halkçılık, lâiklik ve milliyetçilik gibi ulusal devletin temel değerleri tasfiye edilmektedir.

Bilindiği gibi Cumhuriyet, devletçi ekonomi sayesinde büyük atılımlar gerçekleştirmiştir. Oysa programla piyasa ekonomisi tek seçenek olarak sunulmakta ve girişimcilik, *ekonominin temel kavramı* olarak nitelendirilmektedir.

4. sınıf *Üretimden Tüketime* ünitesinin *Alışveriş Listesi* adlı etkinlik örneğiyle, öğrencilerin sınıfta süpermarket kurmaları amaçlanmaktadır : "Her süpermarkette süt ürünleri, gıda, temizlik malzemeleri, kozmetik ve içecek' bölümlerinin bulunması ve her bölümde birbirinden farklı en az beş ürün olması şarttır. ... Her grup süpermarketine kendi bulacağı bir isim koyacak; yani Migros, Beltaş, Tansaş, BİM gibi isimler koyamayacak." (MEB, 2004 c: 216).

3 ders saatine yayılan etkinlikte, *süpermarkette* şu ürünlerin sergilenebileceği belirtilmektedir: Tavuk but, tavuk kanat, tavuk göğüs, dana kıyma, dana köfte, süt (kakaolu, çilekli, muzlu), sütlü çikolata, kakaolu bisküvi, çikolatalı gofret, probis, kola, fanta, soğuk çay, salam, sucuk, sosis, ketçap, mayonez, deodorant.

Etkinlikte öğrencilere ürün tablosu yaptırılması önerilmekte, öğrenci zorlanırsa, öğretmenin şöyle bir tablo örneği verebileceği belirtilmektedir: Kola, kremalı bisküvi, çikolatalı gofret, sosis.

Etkinlikte bakkal yerine süpermarketin tercih edilmesi bilinçli bir tercihe işaret etmektedir. Küçük esnaf, programla tasfiye edilmektedir. Aynı etkinlik, sınıflarda *süpermarket* modeli yaratmak yerine, okul kooperatifleri ya da çevrede bulunan herhangi bir bakkala gezi düzenlenerek gerçekleştirilemez mi? Hiçbir matematik ders kitabında yer almayan süpermarket kavramı, *İlköğretim Sosyal Bilgiler (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı* ile okulun kapısından içeri girmiştir. *Alışveriş Listesine* göre artık sınıflarda kola, gofret, fanta, sucuk, ketçap, mayonez, salam ve sosis sergileri düzenlenebilecektir. Kola ve fanta gibi yabancı markaların resmî programda yer alabilmesi, programın hangi yabancı kuruluşların yararına değiştirildiği konusunu yeterince aydınlatmaktadır.

Listede sıralanan besin maddelerinin büyük bir bölümü (gazlı içecekler, salam, sosis vb.) insan sağlığına zarar vermektedir. Çocukları şişmanlatan ve öğrencide dikkat bozukluğuna neden olan bu besinlerin okullarda sergilenebilmesi, listede açıkça belirtilen marka sahiplerinden başka kimlere yarar sağlayabilir? Dahası, programların, insan sağlığını tehdit eden besinlerin reklamında araç olarak kullanılması hangi mantıkla açıklanabilir? Bu adımla, eğitim kurumlarının levhaları indirilmekte, yerlerine çokuluslu sermayenin denetimindeki süpermarketlerin levhaları asılmaktadır.

Etkinlikte ayrıca sınıflarda oluşturulacak süpermarket modellerine Migros, Beltaş, Tansaş, BİM gibi isimlerin konulamayacağı belirtilmektedir. Okullarda kullanılmayacak bazı süpermarket adlarının açıkça yazılması, skandaldır. Eğer adlara bazı sınırlama getirilecekse, bu durum, söz

konusu market adları belirtilmeden de ifade edilebilir.

Programın market aşkı bazı Türkçe parçalarında değişiklik yapılmasına neden olmuştur. İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan *Buğdayın Yolculuğu* adlı eski bir parçada, buğdayın tarladan bakkala uzanan öyküsü anlatılır. Özgün metinde, fırıncının arabalara koyduğu ekmeği bakkala götürdüğü belirtilirken, programda ise bakkala ve markete dağıttığı ifade edilmektedir. (MEB, 2004 c: 223).

4. sınıfta *Benim Bütçem* adlı bir diğer etkinlik örneğinde, ailesinin ayda 50 milyon TL harçlık verdiği bir öğrencinin satın alabileceği bazı nesnelere sıralanmıştır: Futbol maçı bileti, pantolon/etek, kalem/kalem ucu, parfüm, cips, spor ayakkabısı, tuttuğu takımın forması, toka/kemer, futbol topu/el çantası, hediye, kitap/dergi, CD/kaset (MEB, 2004 c: 213).

Benim Bütçem etkinliğinde öğrencinin satın alabileceği nesnelere gösterildiği tablo, nasıl bir öğrenci yetiştirilmek istendiği konusunda ilginç ipuçları vermektedir. Etkinlik sürecinde, öğrencinin her şeyi almak zorunda olmadığı ifade edilse de, bazı ürünleri bir sonraki aya erteleyebileceği belirtilmektedir. Demek ki öğrenci tabloyla kendisine sunulan nesnelere almak ve sunulan modele uygun biri olmak zorundadır. Sözelimi her öğrenci, hiç sorgulamadan, takım tutacak, cips tüketecek, parfüm kullanacak, futbol maçı bileti alacaktır.

Sivil Toplum Her Derde Deva Olarak Gösteriliyor

Toplum İçin Çalışanlar ünitesinin (5. sınıf) neredeyse tamamı *sivil toplum* kuruluşlarına ayrılmıştır. Üniteye göre, *sivil toplum* örgütleri toplumun temel ihtiyaçlarına hizmet etmektedir! Söz konusu ünite öğrenci kazanımları şöyle sıralanmıştır: 1. Toplumun temel ihtiyaçlarıyla bu ihtiyaçlara hizmet eden kurumları ilişkilendirir. 2. Kurumların insan yaşamındaki yeri konusunda görüş oluşturur. 3. Sivil toplum kuruluşlarını etkinlik alanlarına göre sınıflandırır. 4. Sivil toplum kuruluşlarının etkinliklerinin sonuçlarını değerlendirir. 5. Bireylerin rolleri açısından sivil toplum kuruluşlarını resmî kurum ve kuruluşlarla karşılaştırır.

Ünite ayrıca sivil toplum kuruluşlarının etkinlikleri ile ilgili film izlenmesi, seçilen sivil toplum kuruluşunun etkinliklerinin değerlendirilmesi, bir sivil toplum kuruluşuna gezi düzenlenmesi vb. etkinlik örneklerine de yer verilmektedir. Öğrencilerin *sivil* kuruluşların etkinliklerine katılmalarında ne tür sakıncalar olabileceği sorusu akla gelebilir. *Sivil* olarak adlandırılan örgütler geniş bir yelpazede faaliyeti yürütmektedir. Birçoğu AB fonlarıyla beslenen ve ulusal devletin tasfiyesinde etkin rol alan *sivil* kuruluşlar Türkiye'yi tehdit etmektedir. Ülkemizi tehdit eden kuruluşların etkinliklerine öğrencilerin katılımını sağlamak kabul edilebilir bir tutum olamaz. Programı hazırlayanlar, sözde sivil örgütleri ulusal devlete seçenek olarak sunmaktadır. Bu girişimle, eğitim faaliyetleri devletin aslî görevi olmaktan çıkarılıp *sivil*lere (tarikat, cemaat, yerel yönetim, vb.) devredilmektedir.

Programda kimlik, birey ve sivil toplum damgasını vurmuş; kamu görevleri fiilen sivil kuruluşlara devredilmiştir. Etkinlik örneklerinin büyük bir bölümünde sivil toplum yüceltilirken, ulusal devlet yok sayılmaktadır. Öğrencilere sebep-sonuç ilişkisini kavratmak için hazırlanan bir diyagramla, devletin aslî görevleri, *hayvan dostlarına* devredilmiştir. Söz konusu diyagramda; A bölgesinde 1 yıl önce kurulan fabrikanın kimyasal atıklarını sürekli denize boşalttığı, Akdeniz

fokları ve diğer canlıların yaşamının tehlikeye girdiği, bölgedeki hayvan ve çevre dostu sivil toplum kuruluşlarının geniş çaplı bir bilinçlendirme kampanyası başlattıkları, yerel TV kanallarının yayınları sonucunda halkın gösteri düzenlediği ve belediyenin bunun üzerine mahkeme kararıyla fabrikayı kapattığı belirtilmektedir. Grafikte devletin, çevre dostu sivil toplum örgütlerinden önce olaya neden müdahale etmediği, bilinçlendirme kampanyasının denizdeki bütün foklar ölünceye kadar devam edip etmeyeceği vb. sorular yanıtız kalmaktadır.

Toplum İçin Çalışanlar ünitesinin *Ne Yapabiliriz?* adlı etkinlik sürecinde öğrencilerin bazı sorunların çözümünde nasıl yol izleyecekleri açıklanmaktadır:

“Dünyada sayısız problemler vardır. Sevgi ve ilgiye ihtiyacı olan insanlar da... Bazen bu problemler ve insanlar için ‘Ben yapabilirim ki?’ diye düşünebiliriz. Katkımızın küçük olduğuna inanmak bizi harekete geçmekten alıkoyar. Ama biz, enerji ve zamanımızın bir kısmını bu sorunlar için kullanmazsak, gelecekte daha büyük problemlerle karşılaşabiliriz. Sevgi ve ilgiye ihtiyacı olan insanlar da kendilerine uzanacak bir elden yoksun kalırlar. ... Eğitim Gönüllüleri Vakfı’nın 2003 Yaz etkinlikleri gezi etkinliği kapsamında İzmir Orjin Deri Ateşböceği Gezici Öğrenim Birimi’ne katılan çocuklar Denizli Huzurevi’ni ziyaret etmişlerdir. 1 Ağustos Cuma günü düzenlenen ziyarete 23 çocuk katılmıştır.” MEB, 2004 c: 382).

İki Elin
Sesi konulu etkinlikte bir konuşma yapan Zeynep, *Dünyanın Arkadaşları* adlı doğal çevre yi koruma amaçlı kuruluşun hevesli bir üyesidir ve bu kuruluşun destekçilerinin çoğalmasını istemektedir. Bu satırlardan, doğal çevreyi koruma görevinin de artık devletin sırtında yük olmaktan çıktığını öğreniyoruz. Doğayı artık devlet değil, Zeynep örneğindeki gibi gönüllüler koruyacaktır:

“Dünyamız değişiyor... soluduğumuz hava ve su artık temiz ve saf değil... bitki ve hayvan türleri yok oluyor... insanlar doğal çevrenin dengesinin bozulmasından olumsuz yönde etkileniyor. Bu böyle sürmek zorunda değil. Kurulduğu günden beri ‘Dünyanın Arkadaşları’ bu problemlere uyum çözümler üretmeye çalışıyor. Bizim ‘doğal çevre ve yaşayan tüm türlere saygı’ ilkemizi benimseyen sizlerin desteğiyle önemli başarılar elde edebiliriz. Heyecanımızı paylaşın ve bize destek olun.” (MEB, 2004 c:262).

Öğretmene	Yeni	Konu	Ekleme	Yetkisi
-----------	------	------	--------	---------

“Programın Uygulanması ile İlgili Açıklamalar” bölümünün 2. maddesiyle, öğretmene yeni konu ekleme yetkisi tanınmaktadır. Eski programda da öğretmene ünite sürelerinde değişiklik yapma ve konu ekleme-çıkarma hakkı tanınmıştır. Fakat bu yetki, merkezi yönetimin iyice zayıflatıldığı Türkiye koşullarında nasıl kullanılacaktır? Konu ekleme hakkı, *Eyalet Yasası* ile birlikte düşünüldüğünde, yurttaşlık eğitiminin yerini alt kimliklerin alması kaçınılmaz hale gelecektir. Bu gerçek, programda açık bir biçimde ifade edilmekte ve uygulanan Sosyal Bilgiler programının yurttaşlık aktarımı olarak düşünülemeyeceği belirtilmektedir.

Ulusal	Kimlik	Terk	Ediliyor
--------	--------	------	----------

Sosyal bilgiler dersinin temel amacı öğrencilere yurttaşlık bilinci kazandırmaktır. Nitekim 1926 programında iyi vatandaş yetiştirmenin önemine işaret edilmiştir. Bu amaca, 1930, 1932 ve 1936 programlarında şu ilkeler eklenmiştir: *“Bedence ve ruhça en iyi alışkanlıklara sahip olmak, Türk toplumuna ve Cumhuriyet idaresine intibak etmek, faydalı olmak, millî, medenî ve insanî fikir ve hislere sahip bir hale getirmek.”* (Sönmez, 1999:22).

Yeni programda, Sosyal Bilgiler dersinin öğrenciye yurttaşlık bilinci kazandırması eleştiri konusu olmuştur. Bu durum, eski programla yeni programın karşılaştırıldığı bir tabloda da açıkça belirtilmiştir:

“Mevcut (eski) programda, sosyal bilgiler dersi yurttaşlık aktarımı olarak düşünülmüştür. Hazırlanmakta olan programda, sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler ve yansıtıcı (Reflective) inceleme alanı olarak sosyal bilgiler düşünülmüştür.” Yabancı dile olan düşkünlük, Türkçe karşılığı olan yabancı sözcüklerin (Reflective, constructivizm) programa girmesini olağan hale getirmiştir.

Dersin amacı 1948 programında şöyle ifade edilmiştir: *“İlkokul çocuklara millî kültürü aşlamak mecburiyetindedir; içinde yetişen bütün vatandaşlara aynı millî ülküleri, aynı millî amaçları vermek için gerekli bütün bilgileri, alışkanlıkları, ilgileri, hizmet arzusunu verimli bir şekilde kazandırmak.”*

Yine 1948 programında, *“Türk çocuklarını, Türk devriminin manası ve tarihî üzerinde düşündürmek ve onların devrim değerlerine bağlanmalarını sağlamak; bugünkü kültürün uzun bir geçmişin eseri olduğunu onlara kavratmak ve bu kültürde Türk milletinin hizmetlerini ve payını belirtmek; çocuklara, şerefli bir geçmişi olan büyük bir milletin evlatları olduklarını duyurarak, Türk ulusunun geleceğine olan güvenlerini artırmak ve onları Türk milletinin ülkülerini gerçekleştirmek için her fedakârlığı göze alabilecek bir karakterde yetiştirmek.”* tarih dersinin hedefleri arasında gösterilmiştir. Daha önceki programlarda yurt bilgisi, tarih, toplum ve ülke incelemeleri adıyla yer alan dersin adı 1968 programında Sosyal Bilgiler olarak değiştirilmiştir (Sönmez, 1999: 22-23-57).

Yeni müfredatla, Sosyal Bilgiler dersi ulusal değerlerle mücadele aracı haline getirilmektedir. Programın *“Değer Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar”* başlıklı bölümünde öğrencinin kendi değerlerinin farkına varması için başvurulması gereken yöntemlere yer verilmektedir. Bu değerlerin ne olduğu konusuna şu cümleyle açıklık getirilmektedir: *“Bu yaklaşım bireyin kendi duygu, inanç, öncelik ve değerlerinin farkında olmasını, güçlü ve zayıf yönlerini bilmesini ve yaşam onuruna sahip olmasını kapsar.”*

4. sınıf taslak programında yer alan *“Birey ve Kimlik”* adlı ünite de *değer* şöyle tanımlanmaktadır:

“Bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlâki ilke ya da inançlar.”

Sosyal grup ya da toplum ifadeleriyle, alt kimliklere ve azınlıklara vurgu yapılmaktadır. Alt kimliklerin geliştirilmesi, işleyişi ve devamının sağlanması konusunda önemli değişiklikler içeren bu programla, öğrencilere ulusal kimlik kazandırma hedefinden vazgeçilmiştir. Bu üniteyle Atatürkçülük yeniden *biçimlendirilmiştir*. Çünkü Atatürk, Cumhuriyet Devrimi'nin önderi olarak değil, nüfus cüzdanındaki kimlik bilgileriyle öğrencilere tanıtılacaktır.

Kemalizm

Modeli

Geride

Kalmış!

Ankara Başkent Öğretmenevinde 16.06.2003 tarihinde düzenlenen Sosyal Bilgiler Program Geliştirme Çalışmaları'na katılan Türk Tarih Vakfı (TTV) Başkanı Prof. Dr. İlhan Tekeli'ye göre, tarihimizde verilen modeller hep geride kalmıştır. TTK Başkanı Prof. Dr. Ziya Selçuk'un başkanlığında yapılan toplantıda, Tekeli, geride kalan modellere şu örnekleri vermektedir: İslâm Tarihi (Hz. Muhammet ve Halifeler), Osmanlı Yükseliş Tarihi (Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman), Cumhuriyet (Kemalizm). TTV Başkanı, aynı toplantıda, yeni programa bir de kimlik katkısı sunuyor: "Öğrencileri, bütün kimlikleri ezen bir kimlikle mi, yoksa çok kimlikli dünyayı kucaklayacak bir kimlikle mi yetiştireceğiz? Çok kimlikli bir vatandaş dünya vatandaşdır. Ulusçuluğun şoven anlayışı ile mi yetiştireceğiz? Yoksa çok kimlikli, hoşgörülü bir insan mı yetiştireceğiz?"

Çok kimliklilik tartışmasına katılan bir diğer sivil de Tarih Vakfı Temsilcisi Orhan Silier'dir. Silier, MEB'in 4 Mayıs 2004 tarihinde Ankara Başkent Öğretmenevinde düzenlediği 6 numaralı toplantıya şu görüşleriyle katkı sunuyor: "Hepimiz çok kimlikli insanlarız. Eğitimin amacının çok kimlikçi olup olmadığı tartışma konusu. ... Bugün toplumda birçok kimlikler ortaya çıkmakta. Çok kimlikli insanlar yetiştirilmeli ve bunlar arasında uyum sağlanmalı. Kimliklerimizin bir tanesi ön plana çıkar, diğerleri bastırılırsa asıl kimliğimiz ortaya çıkmaz."

Prof. Dr. Tekeli, acaba bütün kimlikleri ezen hangi kimlikten söz etmektedir? Bu ifadeden, ırkçı milliyetçiliğe dayanmayan Türk kimliğinin hedef alındığı anlaşılmaktadır. TTV Başkanı, tutanaktan anlaşıldığı kadarıyla, ulusal eğitimden rahatsız olmakta ve etnik, mezhep, cemaat eksenli yeni bir eğitim modeli önermektedir. Her ne kadar kaynak gösterilmemişse de, önerinin özgün olmadığı Batı dayatmalarından da pekâlâ anlaşılabilir. Bu model Yugoslavya ve Irak'ta sağlanan özgürlük! ortamında rahat bir biçimde uygulanmaktadır. Ulusal direnci kırılan ve paramparça edilen devletler, alt kültür cenneti olmakta ve kimlik esasına dayalı eğitimin pilot bölgelerine dönüşmektedir. Vakıf Başkanının bu gerçeği bilmemesi düşünülemez. Çağımızda emperyalizmin hedef aldığı bizim gibi ulusal devletlerde ulusal eğitim modeli dışında bir seçenek yoktur. Bu açıdan, çok kimlikliliği esas alan eğitim anlayışı, bütünlüğünü koruyan Türkiye'ye model olarak sunulamaz. O halde bu gerçekler neden göz ardı edilmektedir? Demek ki Türkiye'ye yeni bir rol biçilmektedir. Ülkemize biçilen yeni rol etnik, cemaat ve mezhep temelinde bölünmedir. AB hesabına girilen program yenileme çalışmaları, bu çerçevede değerlendirildiğinde bir anlam ifade eder.

Ankara Başkent Öğretmenevinde 16 Haziran 2003 tarihinde yapılan 3 numaralı Sosyal Bilgiler Program Geliştirme Çalışmaları'na başkanlık eden TTK Başkanı, Kemalizm'i ve Türklerin devlet kurma geleneğini hedef alan konuşmaları şöyle değerlendirmiştir:

"Programın mantığı ile ilgili eleştirileri kabul ediyoruz. Biz de bu programların mantığını değiştirmek istiyoruz. ... Yaklaşımların hepsini benimsiyoruz. Bütün bu yaptığınız öneri ve istekler bizim açımızdan çok önemlidir. Öğretim programlarını yeniden geliştirme sırasında hepsi de referans olacaktır."

Nitekim bu toplantıda sunulan görüş ve öneriler Sosyal Bilgiler Programının temelini oluşturmuştur.

Ulusal içeriği ile dikkat çeken Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersinin

hiçbir somut neden gösterilmeden kaldırılması, yukarıda değinilen toplantıda dile getirilen düşüncelerin yaşama geçirildiğini göstermektedir.

Atatürkçülük

Mazide

Kalıyor

Programla ilgili görüşlerini açıklayan TTK Başkanı Prof. Dr. Dr. Ziya. Selçuk'a göre, "Atatürk'ün 'Öğretmenler, yeni nesil sizin eseriniz olacaktır' sözü bugün geçerliliğini yitirmiştir." (Cevizoğlu, 2004). TTK Başkanı, programın Kemalizm'e yaklaşımını da şöyle özetlemektedir: "Kemalizm eğitimin yapıtaşı olamaz. Kemalizm'in bilimsel alanımızın konsepti olması beklenemez." (Vatan, 27.09.2004). Selçuk'un ifade ettiği bu görüşler programın tamamına hakim olmuş ve yeni program taslağında Atatürkçülükle ilgili konulara yer verilmemiştir. Atatürk, öğrencilere, ulusal devleti kuran bir önder olarak tanıtılmamakta; *sanal* âlemlerde gezinti konusu olmaktadır. (5. sınıflarda okutulacak olan "Bilim, Teknoloji ve Toplum" ünitesinin etkinlik örnekleri arasında Atatürk'ün bilim ve teknoloji konusundaki sözlerinin internette araştırılacağı belirtilmektedir.)

Eski programa göre 4. ve 5. sınıflarda işlenen Atatürkçülük ile ilgili konuların bir kısmı aşağıda belirtilmiştir (MEB, 1999). Bu konuların tamamına taslak programda yer verilmemiş, 2004-2005 eğitim-öğretim yılında programın uygulandığı pilot okullarda Atatürkçülük konuları işlenmemiştir. (Kamuoyunun tepkisi üzerine, Atatürkçülük konuları, programın 2005 baskısına alınmıştır. Atatürkçülük konuları, eski programda resim ve müzik dahil tüm derslerde işlenirken, yeni programda Sosyal Bilgiler ve Türkçe dersleriyle sınırlandırılmıştır.)

Atatürkçü	Düşüncede	Yer	Alan	Konular
✓ Millî birlik ve beraberlik		yönünden	dayanışmanın	önemi
✓ Millî kültür,	Atatürk'ün	millî kültür	konusundaki	direktifleri
✓ Türk tarihinin	köklü	ve	zengin	oluşu
✓ "Yurtta sulh,	cihanda		sulh"	prensibi
✓ Taklitçilikten				kaçınma
✓ Eğitim politikası	millî	olmalı,	çağdaş	olmalı
✓ Öğretim	birliğinin			sağlanması
✓ Eğitimde		laiklik		ilkesi
✓ Millî	kültürümüzün			yaygınlaştırılması

Atatürk'ün

Hayatı

Atatürk İlkeleri (Atatürk İlke ve İnkılâplarının Dayandığı Esaslar)

- ✓ Millî tarih bilinci
- ✓ Vatan ve millet sevgisi
- ✓ Millî dil
- ✓ Bağımsızlık ve özgürlük
- ✓ Çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkarılma
- ✓ Millî birlik ve beraberlik, ülke bütünlüğü
- ✓ Cumhuriyetçilik ilkesinin Türk toplumuna sağladığı faydalar
- ✓ Milliyetçilik (Millî birlik ve beraberliğin anlamı ve önemi)
- ✓ Halkçılık (Halkçılık kavramı ve millî egemenliğin dayanağı olarak halkçılık)
- ✓ Devletçilik (Türk toplumuna sağladığı faydalar)
- ✓ Laiklik (Dinî istismar ve taassup konularında Atatürk'ün düşünceleri)
- ✓ İnkılâpçılık (İnkılâbın Türk toplumuna sağladığı faydalar)

Atatürkçü Düşüncede Millî Güç Unsurları

- ✓ Siyasi güç (Millî dış politika. "Yurtta sulh, cihanda sulh")
- ✓ Askerî güç (Türk Silahlı Kuvvetlerinin özelliği, önemi, yeri ve görevleri)
- ✓ Sosyo-kültürel güç (Eğitimin önemi)

Türkiye'ye Yönelik İç ve Dış Tehditler

- ✓ Türkiye'nin jeopolitik önemi
- ✓ Stratejik bakımdan dünyanın kritik bir bölgesinde yer alması
- ✓ Asya ve Avrupa arasında bir köprü teşkil etmesi
- ✓ Karadeniz ve Akdeniz arasındaki su yollarına sahip olması
- ✓ Petrol kaynaklarına yakın olması

✓ Güçlü bir Türkiye'nin arzulanmayışı

Atatürk İlke ve Devrimlerine Bağlılık Programdan Çıkartıldı

amaçlarından biri de Eski Sosyal Bilgiler programının genel (MEB, 2000: 165):

“Ailesine, milletine, vatanına, Atatürk inkılâp ve ilkelerine bağlı, çalışkan, araştırmacı, özverili, erdemli, girişimci iyi insan, iyi vatandaş olarak yetişirler.”

programının genel amaçlarında Atatürk'le ilgili olarak sadece Yeni Sosyal Bilgiler (MEB, 2005 c: 9):

“Atatürk İlke ve İnkılâplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.”

Eski Sosyal Bilgiler programında yer alan *“Atatürk inkılâp ve ilkelerine bağlı yetişirler”* ifadesiyle, yeni Sosyal Bilgiler programındaki *“Atatürk İlke ve İnkılâplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar”* ifadesi, anlamca birbirinden çok farklıdır. Eski programla, Atatürk'e bağlı gençler yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Yeni programa, Atatürk'e bağlılık değil, ilke ve devrimlerini 'tanıtma' işlevi yüklenmiştir.

1948 İlkokul Programında, *“Öğrencileri Cumhuriyetçi, Milliyetçi, Halkçı, Devletçi, Laik ve Devrimci birer yurttaş olarak yetiştirmek ...”*, Yurttaşlık Bilgisi dersinin amaçları arasında sayılmıştır (MEB, 1958: 147). O yıllarda Sosyal Bilgiler dersi programda bulunmadığından dolayı, söz konusu ders Yurttaşlık Bilgisi ve Tarih dersleri adı altında okutulmuştur. 1948 İlkokul Programında Atatürk'ün 6 Ok'u açık biçimde yer alırken, bu ilkelere 1968 (MEB, 1968) ve 2005 (MEB, 2005 c) programlarında açık bir biçimde yer verilmemiştir.

Sabancı Öğretim Programında

Tüketim budalası yaratmaya hizmet eden bu program, kamu ekonomisini Cumhuriyetin ilk yıllarından seçtiği birkaç grafikle sınırlandırmakta ve serbest piyasa adı altında vahşi kapitalizmi ekonomi modeli olarak sunmaktadır. Böyle olunca, girişimcilik vb. ifadelerle onlarca etkinlik örneğinde rastlamak doğal hale gelmektedir. Türkiye'nin işbirlikçi olmayan ulusal sanayici ve işadamlarından tek sözcükle söz edilmeyen programda, acentelik görevi üstlenen bazı özel kuruluşların temsilcileri başarılı girişimcilere örnek olarak gösterilmektedir. 5. sınıf *Ürettiklerimiz* öğrenme alanında *Hayat Haritası* etkinliğinde, Hacı

Sosyal Bilgiler Programında Türkiye'ye Müdahale Tehdidi

Prof. Dr. Mustafa Safran'ın başkanlığında hazırlanan Sosyal Bilgiler Programının 297. sayfasında şu ifadeler yer verilmiştir:

“Konan ismim, kazandığım vatandaşlık hakkım ve aile bağlarım korunur. Bunları değiştirmek için baskı uygulanmaz. Bunlar benden alınır, bütün devletler ona karşı çıkar.” (MEB, 2005 c). Programın aynı sayfasında yer alan şu cümle de dikkat çekici: **“Haklarımdan yararlanmam bütün devletlerin güvencesi altındadır.”**

Sosyal Bilgilerin 2004 ve 2005 taslak baskılarında yer almayan ifadelerin, programın son baskısına nasıl girdiği konusu henüz aydınlatılmış değil. Öğretim programlarının hiçbirinde bu tür ifadeler rastlanmıyor. Türkiye'nin egemenlik haklarının ders programlarında da tartışmaya açılması, sadece ulusal eğitim açısından değil, Türkiye'nin geleceği açısından da büyük bir tehlikeye işaret ediyor.

Tablo 4- Eski Sosyal Bilgiler üniteleri ile yeni programda yer alan Sosyal Bilgiler üniteleri

Eski 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Üniteleri	Yeni Programda 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Üniteleri
Aile, Okul ve Toplum Hayatımız <ul style="list-style-type: none"> Ailemiz Okulumuz Toplum Hayatımız	Birey ve Toplum <ul style="list-style-type: none"> Herkesin Bir Kimliği Var
Yakın Çevremiz <ul style="list-style-type: none"> Yakın Çevremizi Tanıyalım Yönler • Pusula Kroki • Ölçek	Kültür ve Miras <ul style="list-style-type: none"> Geçmişimi Öğreniyorum
İlimizi ve Bölgemizi Tanıyalım Harita Yurdumuzun Hangi İl ve Bölgesinde Yaşıyoruz ? İlimiz ve Bölgemizin Doğal Özellikleri İlimiz ve Bölgemizde Nüfus ve Yerleşme İlimiz ve Bölgemizde Ekonomik Hayat	İnsanlar, Yerler ve Çevreler <ul style="list-style-type: none"> Yaşadığımız Yer

İlimizde Yaşanmış Önemli Tarihî Olaylar - İlimiz ve Bölgemizin Bulunduğu Çevrenin Korunması ve Güzelleştirilmesi	
Tarih, İlk Yurdumuz ve Tarihte Anadolu Tarihin Konusu -Tarihte Zaman –Takvim Tarihin Başlangıcı ve Çağlar Türklerin İlk Yurdu ve İlk Türk Devletleri İlk Türk Devletlerinde Kültür ve Uygarlık Türk Milletinin Tarihteki Yeri - İlk Çağda Anadolu Uygarlıkları İlk Çağda Anadolu'da Kurulan Devletlerde Kültür ve Uygarlık Çevre Uygarlıkların Anadolu'ya Etkisi	Üretim, Dağıtım ve Tüketim Üretimden Tüketime
	Bilim, Teknoloji ve Toplum <ul style="list-style-type: none"> • İyi ki Var Gruplar, Kurumlar Sosyal Örgütler <ul style="list-style-type: none"> • Hep Birlikte • Güç, Yönetim ve Toplum • İnsanlar ve Yönetim Küresel Bağlantılar <ul style="list-style-type: none"> • Uzaktaki Arkadaşlarım
Eski 5. Sosyal Bilgiler Programı Üniteleri	Yeni Programda 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Üniteleri
Vatan ve Millet Vatan ve Vatan Sevgisi - Millet ve Millet Sevgisi Türk Milletinin Özellikleri Bilgisi Vatanını ve Milletini Seven Bir Kişiliğe Sahip Oluş Vatanın Bütünlüğü ve Birliği İçin Özveride Bulunma Bilincine Sahip Oluş - Türk Milletinin Özellikleri	Birey ve Toplum Haklarımı Öğreniyorum
Cumhuriyete Nasıl Kavuştuk? Mondros Ateşkes Anlaşması - Kurtuluş Savaşı Savaş Dönemi - Barış Dönemi - Türk İnkılabı ve Önemi Atatürkçü Düşünce Sistemi	Kültür ve Miras Adım Adım Türkiye

Cumhuriyetimizin Kurucusu Atatürk	
<p>Güzel Yurdumuz Türkiye</p> <p>Yurdumuza Genel Bir Bakış - Yurdumuzun Doğal Durumu</p> <p>Doğal Çevremizin Önemi ve Sorunları</p> <p>Çevre Sorunlarının Çözümü - Doğal Afetler ve Korunma Yolları</p>	<p>İnsanlar, Yerler ve Çevreler</p> <p>Bölgemizi Tanıyalım</p>
<p>İslamiyet'in Doğuşu, Yayılışı ve Türkler</p> <p>İslâmiyet'ten Önce Araplar - İslâmiyet'in Doğuşu</p> <p>İslâmiyet'in Yayılışı - İslâm Kültür ve Uygarlığı</p> <p>Türkler ve İslâmiyet</p> <p>Orta Asya ve Yakın Doğu'da Kurulan Türk Devletleri</p> <p>Orta Asya ve Yakın Doğu'da Kurulan Türk Devletlerinde Kültür ve Uygarlık</p>	<p>Üretim, Dağıtım ve Tüketim</p> <p>Ürettiklerimiz</p>
	<p>Bilim, Teknoloji ve Toplum</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gerçekleşen Düşler
	<p>Gruplar, Kurumlar Sosyal Örgütler</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toplum İçin Çalışanlar
	<p>Güç, Yönetim ve Toplum</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bir Ülke, Bir Bayrak
	<p>Küresel Bağlantılar</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hepimizin Dünyası

YENİ SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARI KÜRESEL BİLGİLER KİTAPLARI*

Millî Eğitim Bakanlığının (MEB), 2004-2005 eğitim-öğretim yılında dokuz pilot ilde, 120

okulda denediği yeni ilköğretim programı bu öğretim yılında bütün ilköğretim okullarında uygulanacaktır. Yeni programın AB'nin talepleri doğrultusunda hazırlanması ve ulusal eğitim felsefesinde köklü değişiklikler içermesi tepkiyle karşılanmıştı. MEB'in, bu öğretim yılında ücretsiz dağıttığı ders kitapları yeni ilköğretim programına göre hazırlandı. Söz konusu kitaplar, bu öğretim yılından itibaren beş yıl süreyle okutulacak.

Ulusal Tarih Öğretimine Darbe

Yeni ders kitapları eskileri ile karşılaştırıldığında, önemli değişiklikler içermektedir. Yeni 5. Sosyal Bilgiler sınıf kitabında, *Atatürk İnkılâpları Öncesi ve Sonrası* resimlerle karşılaştırılmıştır (Çetin vd., 2005: 42-43). 5. sınıf düzeyinin çok altında olan bu

resimler, öğrenciye Cumhuriyetle birlikte neyin değiştiği düşüncesini vermekten çok uzaktır. Örneğin; Cumhuriyet öncesinde günlük yaşamın işlendiği resimde raylı sistem (tramvay), fayton ve yeşil alana vurgu yapılırken, çarşafly kadın figürleri dikkat çekmekten uzaktır. Cumhuriyet döneminin anlatıldığı resim otomobiller, çok katlı binalar ve yayalardan ibarettir. Söz konusu resimde bir metrekairelik yeşil alan ve tek ağaca bile rastlanmamaktadır. Bu iki resmi karşılaştıran öğrenci, doğal olarak, Cumhuriyet öncesi döneme özlem duyacaktır.

* *Öğretmen Dünyası*, Ekim 2005, Sayı: 310.

Yeni 5. sınıf ders kitabında ulusal içerikli kavram sayısı 204'tür. Yeni ders kitabında yer alan 253 resimden sadece 23'ü ulusal içerik taşımaktadır. Ulusal kavramların sayısı, eski ders kitaplarından çok düşüktür. Eski 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında (Şahin, vd., 2003) yer alan ulusal kavramların (Atatürk, Türk, millet, vatan vb.) toplam sayısı 1139'dur. Yine bir başka eski Sosyal Bilgiler 5. sınıf ders kitabındaki (Şenünver vd., 2004) toplam 103 resimden (harita hariç) 54'ünde ulusal kavramlar (Atatürk, Türk, Millî Mücadele vb.) işlenmektedir.

Yeni ünitelerde Atatürk, vatan, millet, cumhuriyet vb. adlar kullanılmamıştır. Bu değişiklikler, ünitelerin ulusal içeriklerinde daha belirgindir (Tablo-1).

Tablo-5 Sosyal Bilgiler 5. sınıf ders kitaplarında yer alan üniteler

Eski Program	Yeni Program
Vatan ve Millet	Haklarımı Öğreniyorum
Cumhuriyete Nasıl Kavuştuk?	Adım Adım Türkiye
Güzel Yurdumuz Türkiye	Bölgemizi Tanıyalım
İslâmiyetin Doğuşu, Yayılışı ve Türkler	Ürettiklerimiz
	Toplum İçin Çalışanlar

İşgalcilere Zeytin Dalı Uzatılıyor

4. sınıf ders kitabında 1. Dünya Savaşı sonrasında topraklarımızın işgal edildiği belirtilirken, işgalci ülkelerle ilgili herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir (s. 168). Kitabın 12. sayfasında Çanakkale Savaşları'ndan söz edilirken, emperyalist ülke adları belirtilmemektedir. Öğrenciler, Sosyal Bilgiler ders kitabında, Türkiye'nin Çanakkale'de kimlere karşı savaştığı sorusuna yanıt bulamayacaklardır. Kitabın hiçbir satırında, ülkemizi o yıllarda işgal eden ülkeler düşman olarak nitelendirilmemiş, emperyalistlerin desteğiyle gerçekleştirilen iç ayaklanmalara değinilmemiştir. İşgal güçleri, 4. sınıf ders kitabında düşman olarak nitelendirilirken, kimlikleri hakkında yine bilgi verilmemiştir (Öztürk vd., 2005: 47-48). 4. ve 5. sınıf ders kitaplarında kimlikleri gizlenen düşmanlardan sadece Yunanlılar'dan, 4. sınıf çalışma kitabında nazik bir biçimde söz edilmiştir (Öztürk vd., 2005 a: 34-94). Kitapta yurdun bağımsızlığı için Millî Mücadele verildiği dile getirilirken, hangi ülkelere karşı mücadele yürütüldüğü konusu sır gibi saklanmaktadır.

5. sınıf kitabında, Ulusal (Millî) Kurtuluş Savaşı yerine Millî Mücadele ifadesi kullanılmıştır (s.168,169, 170).

Kitabın yazarları, Ulusal Bağımsızlık Savaşı ifadesini *Kadın Hakları* konusunda kullanmışlardır (s. 14). Millî Mücadele ifadesi

4. sınıf ders ve çalışma kitaplarında da aynen kullanılmıştır (ders kitabı, s. 46-51; çalışma kitabı, 34-94).

Eski Sosyal Bilgiler 5. sınıf kitabında yurdumuzun işgali şöyle anlatılmaktadır: "İngiltere ve ABD daha önce Rusya'ya verilen Doğu Anadolu'da yeni yeni devletler kurmayı, Ermenilere de bir yurt vermeyi tasarlıyorlardı. ... İngilizler; Antep, Urfa, Maraş ve Musul'u işgal ettiler, Samsun ve Merzifon'a askerî birlik çıkardılar. Fransızlar, Adana ve çevresini; İtalyanlar ise Antalya ve Konya yöresini işgal ettiler. Daha sonra Yunanlılar, İngilizlerin desteğiyle İzmir'e girdiler. ...Taşnak ve Hınçak cemiyetleri... İtilaf Devletlerinin yardımıyla silahlanarak, Türk köylerine saldırdılar ve katliamlar yaptılar. ...Anadolu'nun düşmanlar tarafından paylaşılmak istenmesi Türk milletinin tepkisine yol açtı." (s. 31-32).

Soros'un Müdahalesi

Yeni ders kitaplarında işgal güçlerinin kimliği ile ilgili bilgi verilmemesi, Soros tarafından 500 bin Avro'yla finanse edilen Ders

Kitaplarında İnsan Hakları Projesi (DKİHP) raporunun

MEB tarafından uygulandığını kanıtlamaktadır. MEB'e sunulan söz konusu raporda, şu önerilerde bulunmaktadır: "Ders

kitaplarında ulusal kimliğin sürekli bir tehdit algısı üzerinden kurulması, herhangi

bir yolla ezelden ebede değişmeyen 'dost' ve 'düşman' tanımlarının ya

da imalarının varlığı, geliştirilmeye çalışılan barış kültürünü engeller." (Radikal-Milliyet, 05.02.2005).

Atatürk İlkeleri Böyle mi Öğretilir?

5. sınıf ders kitabında Atatürk ilkelerine, değerlendirme sayfası hariç, sadece iki sayfa ayrılmıştır. Atatürk ilkelerine, eski Sosyal Bilgiler kitabında (Şenünver vd., 2004: 71-77), değerlendirme soruları dışında, altı sayfadan fazla yer verilmiştir. Yeni kitapta ilkelerin birer cümleyle ifade edildiği bir çizelgede Lâiklik, din ve vicdan özgürlüğü biçiminde tanımlanmaktadır. Devletçilikle ilgili açıklama da dikkat çekicidir: "Devlet ülkedeki ekonomik kaynakları belirleyip kullanıma açmalıdır." (s. 49). Eski kitapta Lâiklik ilkesi açıklanırken, Atatürk'ün din ve dünya işlerinin birbirinden ayrılması gerektiğine ilişkin sözlerine yer verilmekte ve lâiklik-egemenlik ilişkisine açıklık getirilmektedir. Söz konusu kitapta, lâiklik anlayışında din işlerinin kişinin vicdanına bırakıldığı belirtilmekte, padişahlığa ve Ortaçağa eleştiri yöneltilmektedir (s. 75). Eski kitapta, Devletçilik ilkesinin ülkemizin ihtiyaçlarından doğduğu, devletçilik sistemiyle Türkiye'nin birçok sanayi kuruluşuna kavuştuğu anlatılmaktadır (s. 74).

5. sınıf ders kitabında devrimler, Cumhuriyet öncesi ve sonrası resimlerin karşılaştırıldığı iki sayfa hariç, birkaç cümleyle geçirilmiştir (s. 44-45). Kitabın 49. sayfasındaki değerlendirme bölümünde devrimler birer cümleyle belirtilmiştir. Eski 5. sınıf ders kitabında Atatürk devrimlerine toplam 14 sayfa ayrılmıştır (Şenünver vd., 2004: 52-66).

Lozan Antlaşması Yok

Eski Sosyal Bilgiler 5. sınıf kitabında Lozan Barış Antlaşması'na üç sayfayla yer verilmiştir (49-52). Lozan, yeni 5. sınıf ders kitabının sonundaki *Kronolojide* sadece tek satırlık yer bulabilmiştir (s. 179). Eski ders kitaplarında yer aldığı halde yeni kitaplarda yer almayan bazı önemli konular: Ermeni Meselesi, Mondros Ateşkes Antlaşması, Sevr Antlaşması (Satır arasında değinilen antlaşmanın adına yer verilmemiş, Batının ülkemizi bölme girişiminden hiç söz edilmemiştir), Erzurum ve Sivas Kongreleri (eski kitapta üç sayfadan oluşan kongre bilgileri 4. sınıf kitabında yüzeysel olarak verilmiş, 5. sınıf kitabının 150. sayfasında ise sadece kongrelerin gerçekleştirildiği bina resimlerine yer verilmiştir), Kurtuluş Savaşı Dönemi (cepheler), Mudanya Ateşkes Antlaşması, Millî Ekonominin Kurulması, Atatürkçülük. Yeni kitapta Atatürkçülükle ilgili konulara yüzeysel yaklaşmıştır.

Ulusal Kültür Yerine 'Örf ve Adetler'

Yeni kitaplarda ulusal kültür kavramına yer yer rastlansa da, önceki kitaplardan farklı olarak, örf ve adetler ile kültürel farklılıklara vurgu yapılmaktadır (s. 37). Ulusu birleştiren ortak değerler değil, farklılıklar öne çıkarılmaktadır.

Yahudi Bayramı, Kilise ve Havra Ders Kitabında

4. sınıf ders kitabında, Ramazan Bayramı ile ilgili bilgiler verildikten sonra Paskalya Yortusu tanıtılmaktadır: “Hıristiyanlar bu özel günü, hediyeleşerek, çam ağacı süsleyerek, kiliselerde toplanıp dua ve ibadet ederek kutlar. ...25

Aralık sabahı heyecanla uyanarak ağacın altında hediyeleri buluruz.” (s. 190). *Buluruz* ifadesi, bayram etkinliğine doğrudan katılan kişileri kapsamaktadır. Ders kitabı, Türkiye’de lâik eğitim verilen okullarda öğrenim gören ve tamamı Müslüman olan öğrencileri, Hıristiyanların dinî bayramlarının kutlamalarına ortak etmektedir. 4. sınıf çalışma kitabında Hıristiyanlar için Paskalya Yortusu, Yahudiler için de Fısıh Bayramı’nın en önemli dinî bayramlardan olduğu belirtilmektedir (s.104).

Hıristiyan ve Yahudi bayramları tanıtılınca, tapınakları da doğal olarak unutulmamıştır. 5. sınıf çalışma kitabında öğrencilere çevrelerindeki tarihî değerlerle ilgili proje hazırlamaları görevi verilmektedir. Proje konuları arasında kilise ve havra da yer almakta, öğrenciler kilise ve havrayı tanıtan yazı, resim ve afiş hazırlayarak arkadaşlarıyla paylaşmaktadır (Çetin vd., 2005: 16).

Türkiye ‘Yabancı’ Bir Ülke mi?

Ders kitaplarındaki bazı ifadeler şaşırtıcıdır. 4. sınıf ders kitabındaki ünite etkinliği ve proje çalışmasında şu ifadeler bulunmaktadır: “Bir yıl içinde **ülkenizde** kutlanan bayramları belirleyin. **Ülkenizde** kutlanan bir bayram belirleyin.” (s. 199). Bu ifade, Türkiye dışında bir ülke kavramını gündeme getirmektedir.

Akla, yabancı kaynaklardan çeviri yapılmış olabileceği gelmektedir ki, çeviri bile olsa, ders kitabında bu şekilde yer almaması gerekir. İkinci olasılık, yazarların aidiyet duygusuyla ilgilidir. Kitaptaki ifadeler, küçük yaşta çocukların kafasına farklı vatan kavramının sokulması bakımından tehlikelidir. Türkiye’de okutulan kitabın yazarının, öğrencilerin ve öğretmenlerin ortak vatani Türkiye’dir. Farklı bölgelerde öğrenim gören öğrenciler üzerinde olumsuz etki yaratabilecek bu ifade, ders kitaplarında kuşkuyla yer bırakmayacak biçimde yer almalıdır.

‘Sivil Toplum’ İktidarı

Yeni ders kitaplarıyla, devletin sosyal görevleri ‘sivil toplum kuruluşları’na devredilmiştir. 4. sınıf ders kitabında sivil örgütler devlete seçenek olarak sunulmaktadır: “Bir takım ihtiyaçlarımızı karşılayan ve sorunlarımızı gideren kurumlar, yalnızca resmî kurumlar değildir. Gönüllü insanların kurduğu sosyal örgütler de insanların ihtiyaçlarını ve sorunlarını gidermek için uğraşır.” 5. sınıf öğrenci çalışma kitabında, öğrencilerden, düşünce balonlarına “İnsanların bir sivil toplum

kuruluşunda çalışması zorunlu olmalıdır.” konusundaki görüşlerini yazmaları istenmektedir (s. 102).

5. sınıf ders kitabında STÖ'ler şöyle tanıtılıyor: “Modern toplumlar, artık her şeyi devletlerinden beklemiyorlar. Devletin sorumluluklarını paylaşıyorlar. Resmî kurumlarca karşılanmaya çalışılan bu ihtiyaçlar, devletin yetemediği alanlarda gönüllülerin etkin katılımıyla yerine getirmeye çalışılıyor.” (s. 122). Kitapta şu STÖ'ler tanıtılıyor: **TEMA, AKUT, Eğitim Gönüllüleri Vakfı, ÇEKÜL, Doğal Hayatı Koruma Derneği, Türk Kalp Vakfı, İlköğretim Okullarına Yardım Vakfı, Türk Eğitim Vakfı, Lösemili Çocuklar Vakfı** (s.122, 123, 124). Kitabın 126. sayfasının tamamı, lösemili hastalara yardım eden STÖ'lere ayrılmıştır. 5. sınıf çalışma kitabında yardımsever kuruluşlar (STÖ'ler) alt alta sıralanmış ve Halk Eğitim Merkezi en alt sıraya yerleştirilmiştir (s.100). Oysa Halk Eğitim Merkezleri STÖ değil, yaygın eğitim merkezi olan kamu kuruluşlarıdır. Ders kitabında tanıtılmayan ÇYDD'ye, 5. sınıf çalışma kitabında yer verilmiştir (s.103).

İnsan Hakları Derneği'ne Mahkeme Yetkisi Veriliyor

5. sınıf çalışma kitabında, hakkını aramak için mahkemeye başvuran yurttaşın, **İnsan Hakları Derneği** yerine mahkemeye başvurması eleştiri konusu olmuş: “Gazetede insan haklarıyla ilgili bir yazı okudum. Haklarının korunmadığını düşünen bir vatandaş mahkemeye giderek şikâyetçi olmuştu. Konuyla ilgili olarak İnsan Hakları Derneği başkanının da bir açıklaması vardı. Düşündüm de İnsan Hakları Derneği konuyla bu kadar ilgileniyorken o vatandaş neden onlar yerine mahkemeye başvurmuş? İnsan Hakları Derneğindeki görevliler bu konuda bir karar veremezler miydi?” (s. 107).

4. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabı'nın *Eİ* *Ele Verelim* adlı etkinliğiyle, fakirlik sorununun, sivil toplum kuruluşlarının yardımıyla çözümlenebileceği mesajı veriliyor. Kitapta, fakir ailelere yardım etmek isteyen öğrencilerin, belediye başkanı ve **HABİTAT** adlı sivil toplum kuruluşuyla görüştükten sonra esnaftan yardım topladıkları ve bu yardımların belediye başkanı aracılığı ile yoksul ailelere ulaştırıldığı belirtilmektedir (s.125). Etkinlikte, öğrencilere, HABİTAT'ın nasıl yardım etmiş olabileceği sorusu yöneltilmektedir.

4. sınıf ders kitabında da fakirlik olağan bir durum biçiminde sunulmaktadır. *Sürpriz* adlı öyküde, şehit oğlunun asker arkadaşlarına pişirecek iki yumurta bile bulamayan yaşlı bir kadından söz edilmektedir: “Kadın, ... misafirlerine fakirliğini hissettirmemenin çarelerini arıyordu. Acizliğin verdiği tevekkülle yumurtaları alıp kırdığında nurlu yüzü sevinç gözyaşlarıyla ıslandı. Her iki yumurta da çift sarılı çıkmıştı.” Öyküde, tevekkül vb. kavramların işlenmesi, bilimsel eğitim anlayışıyla çelişmektedir.

4. sınıf kitabına göre, kimsesiz çocuklara sosyal örgütler yardım eder. Barınma, eğitim, yiyecek, giyecek vb. ihtiyaçları olan kimsesiz çocukların imdadına, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu değil, sosyal örgütler koşmaktadır. Okul müdürünün görevi, öğrencilerin topladığı yardım malzemelerini sosyal örgüte teslim etmekten ibarettir (s. 148). Yine aynı kitapta, yasaların suç saydığı çocuk yaşta işçilik, yoksulluk gerekçesiyle normal gösterilmektedir (s. 149).

4. sınıf ders kitabı okulların araç-gereç yoksunluğunun ancak 'sivil' kampanyalarla giderilebileceği düşüncesini işliyor. Kitabı az olan (neden az, devlet niye göndermiyor?) Yıldırım İÖÖ'nün öğrencisi Reyhan, Milli Eğitim Yayınevinden değil özel bir yayınevinden kitap talebinde bulunuyor (s.145). Reyhan'ın ağzıyla yazılan mektup, "Değerli Yayın evi" hitabıyla başlıyor. Kurum müdürlüğüne hitaben yazılması gereken mektupta, hitaptan sonra virgül de kullanılmamıştır.

4. sınıf kitabında güvenli yaşamla ilgili şu ifadeler yer almaktadır:

"Güvenli bir yaşam için bireylerin,

sivil toplum kuruluşlarının ve devletin yapabileceği şeyler vardır." (s. 142).

Bu sıralamaya göre güvenli yaşam için öncelikle bireyler, daha sonra sivil kuruluşlar, son olarak da devlet bir şeyler yapabilir. Kitapta güvenli yaşam şöyle tanımlanmıştır:

"Hava ve su kirliliği, açıkta satılan yiyecekler, sigara ve uyuşturucu insan sağlığını olumsuz yönde etkiler. Güvenli yaşam bu tür tehlikenin (doğrusu tehlikelerin)

getireceği zararlardan korunarak yaşamaya çalışmaktır." Birey hava ve su kirliliğinden kendisini nasıl koruyabilir? Sivil örgütlerin, hava kirliliğini önleme ya da temiz su sağlamaları mümkün müdür?

4. sınıf

kitabında köylülerin yer açmak için ağaç kestikleri, bunun sonucunda toprak kayması olduğu, çevre dostu sivil toplum kuruluşlarının geniş çaplı bir bilinçlendirme faaliyeti yürüttükten sonra bölgeyi yeniden ağaçlandırmak için kampanya başlattıkları belirtilmektedir (s. 150). Diyagramdaki olay, devletin olmadığı bir ülkede yaşanmış gibidir. Çünkü devletin olduğu bir yerde ağaçlar kesilirken orman muhafaza memurları müdahale eder, yargıçlar harekete geçer. Ayrıca ormanların korunması konusunda halkın bilinçlendirilmesi ve ağaçlandırma çalışmaları, devletin temel görevlerindedir.

(4. sınıf ders kitabında Zaman gazetesi iki ayrı yerde kaynak gösterilmiştir. Zaman'ın dışında kaynak gösterilen diğer gazete ise Milliyet'tir.) (4. sınıf ders kitabında Zaman gazetesinin web sitesi 124, 162 ve 164. sayfalarda kaynak gösterilmiştir. Zaman'ın adı, hem gazeteden alınan haberin yer aldığı sayfada, hem de kaynakçada belirtilmiştir. Kaynakçada Zaman'ın dışında sadece Milliyet gazetesinin adı geçmektedir. Fakat Milliyet'in adı, kaynakçada yer almasına karşın, gazeteden alınan haberin yer aldığı 166. sayfada belirtilmemiştir.)

Devletin aslı görevlerini 'sivil' kuruluşlara havale eden kitapta, dil ve yazım kurallarına da gereken özen gösterilmemiştir. Örneğin 4. sınıf ders kitabında günümüzde hiç kullanılmayan *imtihan* sözcüğü kullanılmış, *mümkün* sözcüğü *mükün* biçiminde ifade edilmiştir (s. 26- 91). Aynı kitabın 145. sayfasında da hitaptan sonra virgül kullanılmamıştır.

Sağlık ve Güvenlik Özelleştiriliyor

4. sınıf kitabında derste sağlık ocakları ve hastanelerden söz edilince, öğretmenin sorusu üzerine Ali, "Özel sağlık kurumlarını da unutmamalım." uyarısında bulunur (s. 139). 5. sınıf ders kitabında, resimlerle, toplum için çalışanlar tanıtılmaktadır. Özel güvenlik görevlisinin resminin yanında polislin güvenlikteki rolü belirtildikten sonra, özel güvenlik görevlileriyle ilgili açıklamaya da yer verilmektedir (s. 121).

Marketler Alışveriş Mekânı

4. sınıf çalışma kitabı (s.119) ile ders kitabında (s. 94-101) market alışveriş mekânı olarak sunulmaktadır. Eski ders kitaplarında (matematik ders kitabı dahil) market kavramına rastlanmamaktadır.

Hükümet alışmaları Ders Konusu

5. sınıf çalışma kitabında, öğrencilere hükümet çalışmaları ile ilgili olarak ödev verilmiş: “Yurdumuzda, bugünkü hükümetin son bir haftalık çalışmaları ile ilgili radyo, televizyon ve gazetelerden öğrendiğiniz haberleri (eğitim, sağlık, güvenlik, iç işleri, dış işleri konulu) aşağıdaki boş yere yazınız. Varsa, gazete kupürlerini yapıştırabilirsiniz” (s. 119). Öğrencilerin, hükümetin hangi çalışmalarını (türban sorunu, ödünler vb.) değerlendireceklerini elbette Cumhuriyet Devriminin birikimi ve günün koşulları belirleyecektir. Ders kitapları sorunu, aynı zamanda, Türkiye’yi hangi hükümetin yöneteceği sorundur. Ulusal eğitim felsefesine cepheden karşı çıkan ve ulusal devletin yerine ‘sivil toplumu’ ikâme eden ders kitaplarının ömrünün ne kadar olacağı, biraz da buna bağlıdır.

Sonuç ve Öneriler

- Yeni 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının hazırlanmasında, Soros’un 500 bin Avro’yla finanse ettiği DKİHP raporu ve AB’nin talepleri belirleyici olmuştur. Ders kitaplarının hazırlanma biçimi, bağımsız ve egemen bir devlet açısından kabul edilemez niteliktedir.
- Çanakkale Savaşları’nda yenilgiye uğrattığımız, Ulusal Kurtuluş Savaşı’nda denize döktüğümüz emperyalist ülkelerden bile söz edilmeyen ders kitaplarıyla, ulusal tarih eğitimi büyük yara alacaktır.
- MEB’in, yeni kitapların okutulması kararı iptal edilmelidir.

MEB SOSYAL BİLGİLER 4. SINIF ÖĞRETMEN KILAVUZ, DERS VE ALIşMA KİTAPLARI

Ders kitapları, *Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği, Ders Kitaplarında Aranacak Nitelikler ile Yayın Evlerin de Aranacak Şartlar, Ders Kitaplarının Hazırlanması, İncelenmesi, Değerlendirilmesi ve Eğitim Araçlarının Seçimine İlişkin Yönerge*’de belirtilen hükümlere uygun olarak hazırlanır (MEB, 1995 a).

Söz konusu yönetmeliğe göre, ders kitapları; Anayasa ve kanunlara aykırı hususları

ve reklam niteliğindeki öğeleri içermez, temel insan haklarına aykırılık taşımaz; cinsiyet, ırk, din, dil, renk, siyasî düşünce, felsefî inanç, mezhep vb. ayrımcılık içermez, bilimsel ilke ve yöntemlere uygun olarak hazırlanır. Ders kitapları, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçlarında belirtilen *"Atatürk İnkılâp ve İlkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliğine bağlı; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek"* hükmüne ve Türk Millî Eğitiminin Temel İlkelerine uygun olarak hazırlanır.

Ders kitaplarının ulusun doğasına ve bilimsel esaslara göre hazırlanması amacıyla, 1920'li yıllarda Bakanlar Kurulu karar almıştır: *"Ulusun doğasına, coğrafya ve iklimimizin koşullarına, tarihsel ve toplumsal geleneklerimize uygun bilimsel ders kitapları meydana getirmek."* (İnan, 1983: 54).

2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren beş yıl süreyle okutulacak olan öğretmen kılavuz, öğrenci çalışma ve ders kitaplarını kapsayan incelemede, Millî Eğitim Bakanlığının ölçütleri belirleyici olmuştur. Kitapların dil ve yazım yönünden incelenmesinde Türk Dil Kurumu İmlâ Kılavuzu esas alınmıştır.

Öğretmen kılavuz kitabı, ders ve öğrenci çalışma kitaplarını da kapsadığından dolayı, karışıklığa yol açmamak için, kılavuz kitabın sayfa numaraları belirtilmiştir. Bu nedenle, özel olarak belirtilmeyen ve cümle sonlarında verilen sayfa numaraları öğretmen kılavuz kitabına aittir. Ders ve öğrenci çalışma kitaplarına ait sayfa numaraları özel olarak belirtilmiştir. Kitaplardan aynen alınan ve tırnak içinde belirtilen cümlelerdeki dil ve yazım yanlışlarına dokunulmamıştır.

İlköğretim Sosyal Bilgiler 4 Öğretmen Kılavuz Kitabı (Tekerek vd., 2005)'nda, Talim Terbiye Kurulunun 18.07.2005 gün ve 282 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edildiği ve 17.500 adet basıldığı belirtilmektedir. Editörlüğünü Yrd. Doç. Dr. Cengiz Dönmez, Dr. Bahri Ata ve Dr. Ahmet Sait Candan'ın yaptığı kitap, dil uzmanı Müjde Kanıbir tarafından incelenmiştir.

İlköğretim Sosyal Bilgiler 4 Ders Kitabı (Tekerek vd., 2005 a)'nda, Talim Terbiye Kurulunun 18.07.2005 gün ve 282 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edildiği ve 461.300 adet basıldığı bilgisine yer verilmiş. Editörlüğünü Yrd. Doç. Dr. Cengiz Dönmez, Dr. Bahri Ata ve Dr. Ahmet Sait Candan'ın yaptığı kitabın, dil uzmanı Müjde Kanıbir tarafından incelendiği belirtiliyor.

İlköğretim Sosyal Bilgiler 4 Öğrenci Çalışma Kitabı (Tekerek vd., 2005 b), Talim Terbiye Kurulunun 18.07.2005 gün ve 282 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiş ve 461.300 adet basılmıştır. Yrd. Doç. Dr. Cengiz Dönmez, Dr. Bahri Ata ve Dr. Ahmet Sait Candan'ın editörlüğünü yaptığı kitabın dil uzmanı ise Müjde Kanıbir.

Atatürk, Kemal Sunal'la Birlikte Tanıtılıyor

Mustafa Kemal Atatürk, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın önderi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusudur. Ulusal önderin tanıtılmasında; iyi bir ask

er, yetenekli ve başarılı bir devlet adamı olması vb. özelliklerinin dikkate alınması gerekir. Tanıtımın içeriği önemli olduğu gibi biçim i de önemlidir. İncelenen kitaplarda, Atatürk'ün tanıtılmasına gereken özenin gösterildiğini söylemek güçtür.

"*Kendimi Tanıyorum*" ünitesinde kimlik kartlarına çeşitli örnekler veriliyor. Atatürk'ün nüfus cüzdanı; özel dersane, toplu ulaşım, meslek, vakıf ve dernek üye tanıtım kartlarıyla birlikte tanıtılıyor (s.28, 29, 32, 33). Mustafa Kemal Atatürk'ün nüfus cüzdanının toplu ulaşım kartı ya da özel dersane kartıyla yan yana verilmesi, Cumhuriyet Devriminin önderine, kitabı hazırlatanların bakış açısını yansıtmaktadır. Büyük Önderin nüfus cüzdanının, özel kuruluşların verdiği giriş kartlarıyla birlikte örnek olarak verilmesi, hakarettir.

Atatürk'ün nüfus cüzdanıyla ilgili örneğin bir benzerine de "*Onlar Başardı*" konusunda rastlanıyor. Bu konuda; sanatçı ve sporcular, fotoğraflarıyla birlikte, Atatürk'le yan yana tanıtılıyor. Sosyal Bilgiler kitabında şu isimler yan yana getirilmiş: Atatürk, Kemal Sunal, Âdile Naşit, Dr. Mehmet Öz, İdil Biret, Prof. Dr. İlber Ortaylı, Barış Manço, Sertap Erener, Mehmet Okur, Hasan Âli Yücel (s. 44, 45).

Ancak başarılı devlet adamlarıyla yan yana getirilebilecek bir önder, 'pop'çularla aynı kare içinde gösterilmektedir. Yukarıdaki örnekler, kitabı hazırlatanların, Cumhuriyetimizin kurucusu hakkında neler düşündüklerini anlamak bakımından öğreticidir.

Kitabın yazarlarının Kemal Sunal'a olan ilgisi 137. sayfada da devam ediyor. Sunal; Barbaros Hayrettin Paşa, Sabiha Gökçen, Lale Orta ve Ekrem Akurgal'la birlikte tanıtılıyor (s. 137). Kitap, Barbaros Hayrettin Paşa ile sinema oyuncusu Kemal Sunal'ı aynı karelerde bir araya getiriyor.

Yeni ders kitaplarında, Atatürk'ün küçük yaşta ölen ve eski ders kitaplarında söz edilmeyen kardeşi Naciye ile ilgili bilgiye de yer verilmiş (s. 48). Atatürk'ün adı hiç duyulmayan kız kardeşinin, ders kitabına hangi gerekçeyle girdiği belirsizdir. Medyanın da sık sık başvurduğu gibi **bir** bilim insanı bile tanıtılırken onların özel yaşamlarındaki bir takım olayları öne çıkarmak sadece reyting kaygısıyla başvurulmuş bir yol olarak düşünülebilir Ancak Atatürk gibi bir liderin tanıtılmasında onca bahsedilmesi gereken olay varken böylesi küçük bir ayrıntıyı ortaya koymak oldukça şaşırtıcıdır.

Atatürk'ün 'sıradan' bir lider olarak sunulmak istendiği "*Kendimi Tanıyorum*" ünitesinde, *birey* ve *kimlik* kavramları işlenmektedir (s. 28). "*Geçmişimi Öğreniyorum*" adlı ünite de işlenen kavramlar arasında *din, gelenek, kültürel öge, kültürel farklılık* vb. bulunmaktadır (s. 52).

Cumhurbaşkanı Yok, Sertap Erener Var

Kılavuz, ders ve çalışma kitaplarında bazı 'yıldız'lar tanıtılıyor. Bir kısmı o kadar önemsenmiş ki, Atatürk'le birlikte tanıtılmalarında bile sakınca görülmemiş. Sertap Erener, Kemal Sunal, Âdile Naşit, Barış Manço vb. sanatçıların Atatürk'le yan yana gösterildiği kitapta, Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in adı geçmiyor. 4. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz, Ders ve Çalışma kitaplarında 10. Cumhurbaşkanının adı ve soyadına yer verilmiyor. Ders kitabında, Cumhurbaşkanının, 23 Nisan'da bir öğrenciyle makamında çektiği fotoğraf yayımlanmasına karşın, fotoğrafın kime ait olduğu belirtilmemiş (s.

217). Aynı sayfada, 10. Cumhurbaşkanının 23 Nisan mesajı yayımlandığı hâlde, Cumhurbaşkanının adı yine belirtilmemiş. Öğrenciler, Türkiye'nin 10. Cumhurbaşkanının kim olduğunu ancak 5. sınıfta öğrenebilmektedir. Çünkü Cumhurbaşkanının adı 5. sınıf Kılavuz kitabında geçmektedir (Karagöz vd., 2005 a: 211).

Manastırlı Hamdi'nin 'Açığı'nı Arayan Kitap

Kitapta, İstanbul'un İngilizler tarafından işgalini ve Şehzadebaşı'ndaki Muzika Karakolu baskınına Mustafa Kemal'e bildiren Manastırlı Hamdi'nin yazdığı telgraf metnindeki yazım yanlışlarına dikkat çekilmektedir: *"Manastırlı Hamdi Beyin acele ile gönderdiği telgraftan hareketle, ilgili cümleleri yazım kurallarına uygun bir şekilde yazmalarını sağlayınız."* (s. 152). Dil ve yazım yanlışları yönünden bir benzerine rastlanmayan kitapta, Kurtuluş Savaşı'nda önemli bir rol oynayan Manastırlı Hamdi Bey'in telgrafının içeriğine değil *biçimine* vurgu yapılmasının, ulusal tarih bilincinin geliştirilmesine hizmet etmeyeceği ortadadır.

Dil, Yazım ve Anlatım Yanlışları

Ders kitabı, eğitim ve öğretimin en önemli araçlarından biridir. Dil eğitimi, temel eğitimin en önemli ögesidir. Öğrenciye Türkçe dilbilgisi ve anlatım becerisinin kazandırılması, ilköğretimin temel hedeflerinden biridir. Başarılı bir anadil eğitimi, kitapların dil ve yazım yönünden kusursuz hazırlanmasını gerektirir. Ders kitaplarında dil ve yazıma yeterince önem verilmemesi, Türk dilinin okullarda iyi öğretilmesini engeller. Dil eğitiminin en önemli evrelerinden biri olan ilköğretimde okutulan kitapların dilbilgisi kurallarına yeterince uyulmadan hazırlanması, dil eğitimine ve Türkçenin gelişmesine zarar verir.

Yeni kitaplarda dil, anlatım ve yazıma gereken özen gösterilmemiştir. Bu incelemede, yanlışların ancak bir kısmına değinilmiştir. İşte örnekler:

"Bu şekilde ilköğretimi tamamlamış görmüş her öğrenci," (s.10). *"Binlerce binada oturulamaz hale geldi."* (s.22). *"Anket Araştırması"* (s.23). (Bu konu ile ilgili açıklamaya, 5. sınıf ders kitaplarını kapsayan incelemede yer verilmiştir.)

"Öğrencilerinize, arkadaşlarının yüz ifadelerini yorumlamalarını isteyebilirsiniz. ...Bir olayda gösterdiğimiz düşünce ve davranışımızı, olayın meydana geldiği sıradaki duygularımız etkiler." (s. 40). İfade baştan sona kadar yanlış. Bir olayda *düşünce gösterilebilir* mi? Olaylar insanın düşüncelerini geliştirebilir, ama herhangi bir olay karşısında *düşünce gösterilmez*.

"Çevrenizde ya da ülkemizde eğitim ve öğretim haklarının kullanıldığına ne tür örnekler verirsiniz." (s.51). Eğitim ve öğretim geniş kapsamlıdır. Bu ifadede, öğrencilerin vermeleri gereken örneklerin ne olması gerektiği açık olarak belirtilmemiştir. Öğrenim hakkının kullanılması konusunda bir çerçeve çizilmeden böyle bir sorunun sorulmaması gerekir.

"*Mete'nin Atatürk'ün hayatı ile anlattıklarını basit bir zaman şeridinde göstermelerini sağlayınız.*" (s. 64). "*Öğrenci cevapları dinlendikten sonra, 'Ya söylediklerinizi unutursam yolu nasıl bulurum?' sorusunun cevabı dinlendikten sonra metnin okunmasına geçilebilir.*" (s. 92). "*Krokilerde kullanılan sembollerin krokinin anlaşılmasında önemlidir.*" (s. 92). "*Hava durumu; bir yerde kısa süre içinde sıcaklık, yağış, rüzgâr, basınç gibi hava olaylarının gösterdiği durumdur. ...Birkaç dakika sonra neden illerin sıcaklık değerlerinin farklıdır?"* (s. 94). "8. *etkinlik kazanımla ilgili olarak hazırlanan etkinliklerdir.*" (s. 96). "*Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek bulgularını resimli grafiklere anlatır.*" (s. 96). (Öğrenci, bulgularını grafikle anlatmak yerine grafiğe anlatıyor!)

"*Kıyıya vurmuş deniz yosunlarının kuru olmalarının iyi havanın, nemli olmaları yağışlı havanın habercisidir.*" (s. 98). "*Öğrencilere 'resimlerde neler gördüklerini' sorarak bunların nasıl oluştuğu konusunda fikir üretmeleri istenebilir.*" (s. 100). "*İnsanların yaşamlarını etkileyen doğal hakkın da ne biliyorsunuz?"* (s. 106). "*Doğal afetlerin neden olduğu kayıpların temel sebebinin insanların bu afetlerin karşı gerekli tedbirleri almayarak yaşamlarını sürdürmesi olduğunu belirtebilirsiniz.*" (s. 106).

".....*ülkemizde hava tahminleri yapan kuruluşur?"* (s. 108). Öğrenci boş bırakılan yere kutucukta verilen *Devlet Meteoroloji Genel Müdürlüğü* yazacaktır. Demek ki bu bir soru cümlesi değildir ve soru işareti kullanılmasına gerek yoktur. Benzer hatalar başka sayfalarda da yinelenmiştir: "*Hava durumunun aşağıdaki insanların mesleklerini nasıl etkilediğini kutuların içine yazınız?"* "...*aşağıdaki boşluk bırakılan yerlere yazınız?"* (s.112). "*Uzaktaki bir arkadaşınızın doğum gününü kutlamak için bir telgraf yazınız?"* (s. 172). "*Bu siteden elde ettiğiniz bilgilerle diğer kaynaklardan ulaştığınız bilgiyi karşılaştırınız?"* (s. 173).

"*'Haydi Düşünelim' üzerinde bir hazırlık yapmaları istenir.*" (s. 118). "*Başlıklar altına ihtiyaçlarını sıralayıp kimlerin de bu ihtiyaçlarını gidermelerine yardımcı olduklarını yazmalarını isteyiniz.*" (s. 118). "...*bunlardan hangilerinin sizin için mutlaka olması gereken ihtiyaçlarınız olduğunu düşünüyorsunuz?"* (s.118). "*Herkes kendisi için olmazsa olmaz 5 ihtiyacını listeleyip bir arkadaşıyla karşılaştırır ve bu listeye neyi niçin aldığına açıklamasını yapar.*" (s. 118).

"*İhtiyaçlarımızın yanında yerine getirilmesini istediğimiz mal ve hizmetler vardır. Örneğin; yurt dışına tatile çıkmak, bir lokantada yemek yemek gibi. Ancak sınırsız olan isteklerimizi karşılayamadığımızda yaşamımız tehlikeye girmez.*" (s. 118). Kitabın yazarları, yurt dışına tatile çıkmakla lokantada yemek yemeği aynı kefedeki değerlendirmekte ve 'lüks' olduğunu anlatmaya çalışmaktadırlar. Bu ifadelerde geçen ihtiyaç, mal ve hizmet kavramları yanlış tanıtılmaktadır. İhtiyaç tanımının yapıldığı ilk paragraftan sonra mal ve hizmet üretimiyle, ihtiyaçların karşılanması birbirinde n bağımsız olarak ele alınmaktadır. Oysa ihtiyaçlar, ancak mal ve hizmet üretimiyle giderilebilir.

"*Ailelerinizin aylık harcamalarını nasıl planlandığını; kendi harçlığını ne şekilde kullandığını; yaptığı bütçe planının ne derece işe yaradığını sorabilirsiniz*" (s. 122). "*'Hangi market en hesaplı satıyor?' sorusunu araştırmalarını isteyebilirsiniz.*" (s. 124).

"*Performans çalışmanızda bir başka ürünün üretim, dağıtım ve tüketim aşamaları yaptırılırken bizim buğday-ekmek yolculuğunda izlediğimiz yol işlenebilir.*" (s. 128). Yol izlenebilir, ama işlenemez. "*'Ekmek parası için çalışıyorum' diye çalışan insanlardan duymuşsundur.*" (s. 128).

Fotoğraf bir ifade aracıdır ve herhangi bir eylemin öznesi olamaz. Kitabın yazarları

bu konuda farklı düşünmektedir: “*Bu fotoğraflarda neler yapılıyor?*” (s. 129). “*Resimde yapılan işin bugün nasıl yapıldığına dair neler biliyorsunuz?*” (s.128). Ayrıca resimde *iş yapılmaz*; resim, herhangi bir ‘iş’i ifade eder.

“*Atatürk’ün tarımda modern araç ve gereçlerin kullanılmasına teşviki ve ısrarı ile ilgili olarak 2. Ünite ile konuyu ilişkilendirebilirsiniz.*” (s. 129). Cümledeki anlatım ve yazım bozukluğuna bir de 2. ünite ‘sürprizi’ eklenmiştir. *Geçmişimi Öğreniyorum* adlı 2. ünite, tarımda modern araç ve gereç kullanımıyla *ilişkilendirilebilecek* herhangi bir konu mevcut değildir. (2. ünite *şu kavramlar işlenmektedir: Akrabalık, değer, aile, kanıt, kronoloji, gelenek, dil, giyim, liderlik, din, kültür, kültürel öge, kültürel farklılık.*) (s. 52).

“*Herhangi bir ürünün üretim, dağıtım ve tüketim aşamalarının anlatıldığı hikayeleştirildiği bir okuma parçası sınıfa getirilir.*” (s. 130). “*Ders kitabının sayfa 113. sayfadaki soruları...*” “*Soyadı Kanunu’nun öneminden ve Soyadı Kanunu’ndan önce, adla ilgili yaşanan toplumsal sorunları vurgulayınız.*” (s. 152).

“*Tarihimizdeki önemli telgrafçılardan biri de Hamdi Beydir.*” (s. 152). Cümleden çıkan sonuç, tarihimizde, Kurtuluş Savaşı’mızın kahraman telgrafçısı Hamdi Bey’den başka *önemli* bir telgrafçımızın da olduğudur. Böyle bir telgrafçı varsa, kitapta açık biçimde belirtilmesi gerekirdi. Bu ifade tarzıyla, Manastırlı Hamdi *sıradanlaştırılmaktadır.*

“*Telefonlar makineleri neden yapılmış olabilir? (metal mi?, plastik mi?)*” (s. 153). Cümlede telefon yerine telefonlar sözcüğünün yazılmış olması, dizgi hatası olarak kabul edilebilir. Fakat *telefon makinelerinin neden yapıldığı* sorusu, yanlış sorulmuştur. Çünkü soruyla, verilen ipuçlarına (plastik, metal) bakılırsa, telefon makinelerinin yapılma gerekçesi değil, neyle yapıldıkları konusu aydınlatılmaya çalışılmaktadır. Aynı soru, 173. sayfada da yinelenmiştir.

“*Ulaşım araçları, bir yerden başka bir yere ürettiğimiz ürünlerin zamanında ulaşmasını sağlar.*” (s. 160). Cümledeki anlatım bozukluğunu gidermek için virgül kullanılsa bile, ifade yanlış olduğu gibi kalacaktır.

“*1866’da Türkiye’de de ilk demir yolu hattı İzmir-Aydın arasında döşendi.*” (s. 161). Burada geçen *de* bağlacından, 1866 yılında Türkiye’den başka bir ülkede de demir yolu hattı döşendiği anlamı çıkarılabilir. Ders kitabında, bu konuyla ilgili bilgiye rastlanmamaktadır.

“*Hazırlanan projeleri, rapor, çizim ya da maketleriyle velilerin, okulun bütün üyelerinin görebileceği şekilde sergilenebilir.*” (s. 165).

“*1860 sonrası teknoloji ürünlerinin bu döneme ikinci sanayi inkılâbı dönemi de denir. Bilimsel tutum ve çalışmaların ürünü olduğuna dikkat çekilir.*” (s. 168). Bu düşük cümleyle ne anlatılmak istendiğini kavramak güçtür.

“*Karşılaştırma yaptırırken A nesnesinin özelliklerini, B nesnesinin özelliklerini, A ile B nesnesi arasındaki benzerlikleri, A ile B nesnesinin arasındaki farklılıkları bireysel ya da grup çalışmasıyla bir kompozisyon yazma şeklinde yaptırılabilir.*” (s. 168). Defalarca okunsa bile ne anlama geldiği anlaşılamayan cümle, çok sayıda yazım yanlışı da içermektedir.

Aletler ilerleyebilir mi? “*İyi ki Var*” ünitesindeki *ek bilgiye* göre, evet: “*Bu aletlerin ilerleme nedenleri üzerinde durulabilir.*” (s. 168). Aletlere, insan müdahalesinden bağımsız bir ‘ilerleme’ rolü biçilebilir mi? Kitapta, ancak emekle geliştirilebilen nesnelere kendiliğinden ilerleme ‘görevi’ verilmiştir. Aynı

sayfada başka bir ilginç cümleyle daha karşılaşılmaktadır: “İlerleme, değişimden daha fazla bir şeydir.” Değişimden daha fazla bir şey ne demektir? Öğrenciye, bu cümleyle, ilerleme ile değişim kavramlarının kavratılmasına olanak yoktur.

“Bu müzelere çok uzakta iseniz ve gidemiyorsanız.” (s. 168). Yarım bırakılan cümlenin sonunda nokta kullanılmış olmasına karşın, anlatılmak istenen düşünce tamamlanmamıştır.

“Öğrenciler öğrenmelerini ve düşüncelerini nasıl gösterdiler?” (s. 170). Türkçe dilbilgisi ve anlatım tekniğine aykırı olan bu cümleye göre, öğrenciler, öğrenme ve düşünmeyi gösterebilir!

“Sınıftaki öğrenci sayısı kadar öğrencilerinizle birlikte ...” (s. 168). Bu ifade, sınıfınızdaki bütün öğrencilerle birlikte, biçiminde değiştirilse daha doğru olmaz mı?

“Telefon makineleri gelişme nedeni olarak ne söylenebilir?” (s. 173). Bu yanlış ifade, “Telefon makinelerinin gelişme nedeni olarak ne söylenebilir?” biçiminde değiştirilmelidir.

“Halk hayvanların çekmediği kendi kendine giden bu aracı gördüklerinde çok şaşırılmıştı.” (s. 174).

“Öğrenciler hangi kulüpte görev almak istediklerine karar vermeleri istenir.” (s. 188). Cümledeki öğrenciler sözcüğü, -den durum ekiyle birlikte yazılmalıdır.

“Aşağıdaki sivil toplum örgütlerinden hangisi kan bağıışı ve afetzedelere yardım konusunda hizmet verir? A) Yeşilay B) Kızılay C) TEMA D) LÖSEV” (s.193). Soruda, aralarında Kızılay’ın da bulunduğu tüm dernekler sivil toplum örgütü olarak nitelendirilmiştir. Türkiye Kızılay Demeği, öne sürüldüğü gibi bir sivil toplum örgütü değil; genel başkan dahil, yönetim kurulunun oluşumunda devletin rolü bulunmaktadır. Kitap, sivil toplum düşüncesini topluma benimsetmek için, Batı tarafından beslenen sözde kuruluşları, Ulusal Kurtuluş Savaşı’nda etkin rol alan yurtsever bir örgütü aynı kefeyle koymaktadır.

“Çocuklar yönetim birimlerinden en kolay muhtara ulaşabilirler. Yönetmek kavramının öğretilmesi için muhtar sınıfa davet edip nasıl seçildiği, neden muhtar olmayı tercih ettiği, ne gibi sorunlarla karşılaştığı, sorunların çözümü için neler yaptığı konusunda bir öğrenme ortamı oluşturabilirsiniz.” (s. 201). Yönetim birimi muhtar değil, muhtarlıktır; muhtar, muhtarlık biriminin başındaki seçilmiş yöneticidir. Muhtar yönetim birimi olarak tanıtan cümleden sonraki cümlelerle ne anlatılmak istendiğini anlamak zordur. Karmaşık ifadeler sadeleştirilmelidir.

“Seçimin tanımı yapılarak toplum hayatında ne tür seçimler yaptığınız soru sorulabilir. Cevaplar dinlendikten sonra toplumda kamu hizmetlerinin yürütülmesi için yönetim birimlerinin yöneticilerin de seçildiği belirtilir.” (s. 202). Toplum hayatında ne tür seçimler yaptığınız soru sorulabilir ifadesine, Türkçe dil bilgisi kurallarının uygulandığı hiçbir ders kitabında rastlanmaz. Ayrıca Kılavuz kitapta, öğretmene bu kadar sıradan önerilerde bulunulmasına da ihtiyaç yok. Eğitimciye ‘kılavuzluk’ daha farklı düzeyde yapılabilir. Çünkü kılavuzlukta esas olan rehberliktir. Öğretmen kılavuz kitaplarının, öğretmenlere, eğitim-öğretim yöntemlerinin çeşitlendirilmesi, farklı deneyimlerin paylaşılması, eğitimbilimlerindeki gelişmelerin eğitim-öğretim ortamına yansıtılması açısından zengin olanaklar sunması beklenir.

“...Bu haberlerde diğer ülkelerden ülkemize gelen çocuklarla ilgili haberlere dikkat çe

kerek dünyanın çeşitli **ülkelerinden** yüzlerce çocuğun bu bayramda **ülkemize** geldiğini **söyleyebilirsiniz**. Böylelikle Atatürk'ün Yurtta Barış Dünyada Barış sözünün gerçekleştiğini **söyleyebilirsiniz**.” (s. 216). Bir cümlede **ülke** söz cüğünün dört, **haber** sözcüğünün iki, alt alta yazılan iki cümlede ise **söyleyebilirsiniz** sözcüğünün iki kez tekrar etmesi, dil yetersizliğine işaret etmektedir. Bu önerilerle öğretmene nasıl bir rehberlik yapıldığı da ayrı bir tartışma konusudur.

“Çanakkale Savaşları ile ilgili destan, şiir, türkü vs. istenebilir. Sınıfta söylenebilir.” (s. 228). Destan, şiir ve türkülerle ilgili araştırma yapılması isteniyorsa, ifade yanlışlığı söz konusudur. “Sınıfta söylenebilir” cümlesi de yanlıştır. Destan ve şiir, öne sürüldüğü gibi, söylenmez, okunur ya da anlatılır.

“18 Mart 1934 Çanakkale Zaferi'ni anma törenlerinde...” (s. 228). Kılavuz kitaptaki dil ve yazım yanlışıyla, 18 Mart 1915 tarihinde kazanılan Çanakkale Zaferi, 1934 yılına ertelenmiştir.

“Etkinlik yapılırken büyükler, internet siteleri, ansiklopediler vs. kullanılacaktır.” (s. 246). Büyüklerin, herhangi bir etkinlikte **kullanılması** biçimindeki ifade, sadece anlatım yönünden değil, içerik açısından da yanlıştır.

“Öğrenci bir ülkede kutlanmayan günü o ülkedeki akrabaları (akrabaları olmalı) ya da başka tanıdıkları kutluyor düşüncesiyle yazarsa, sadece nedeni açıklanacak, değişiklik yaptırılmayacaktır. Boşluklar doldurulurken 1 Ocak yaprağında verilmiş 6 ülke kullanılacaktır.” (s. 246). Bu anlamsız cümlede sözü edilen 6 ülke Avustralya, Güney Kore, Hollanda, Tunus, Türkiye ve Türkmenistan'dan oluşuyor (s. 254). Takvim yapraklarında, dinî ve ulusal bayramlarımız, 25 Aralık Noel, 27 Mart Boxing Günü, Douz Festivali'nin rüzgârına kapılmış gibidir (s. 254).

Ders kitabının 9. sayfasında, öğrencilere şöyle hitap ediliyor: “Konularla ilgili sizlere, hatırlama-tanıma, ezberleme-belletme, taklit etme, kopyalama, kısa yanıtlı sorular, doğru-yanlış soruları, eşleştirme soruları, bulmacalar bulunmaktadır.” Dil ve anlatım tekniğine aykırı olan bu cümleyle verilmek istenen mesajı kavramak olanaksızdır.

Dil ve Yazım Birliği Yok

Ders kitaplarının hazırlanmasında Türk Dil Kurumu (TDK)'nin ölçütlerinin esas alınması gerekir. Kitaplarda dil ve yazım birliğinin sağlanması, TDK'nin belirlediği kurallara uyulmasını zorunlu kılmaktadır. 2005-2006 eğitim-öğretim yılında okutulmaya başlanan ders kitaplarında dil ve yazım karmaşası hüküm sürmektedir. Hangi sözcüğün nasıl yazılacağı, noktalama işaretlerinin nerede ve nasıl kullanılacağı konusunda aynı kitabın yazarları arasında bile bir görüş birliği sağlanamamıştır. Aşağıda verilen örneklerde, yanlışların ancak bir bölümüne değinilmektedir.

Kitaplarda *millî* sözcüğünde düzeltme (^) işareti kullanılıp kullanılmayacağı konusunda bir 'tereddüt' yaşanmaktadır. Örneğin söz konusu sözcük 60. ve 68. sayfalarda doğru, 62. sayfada ise yanlış kullanılmıştır. *Millî*'nin yazılışında yaşanan 'tereddüt'ün bir benzerine de *beşerî* sözcüğünde rastlanmaktadır. 88., 109. ve 112. sayfalarda geçen *beşerî* sözcüğünde düzeltme (inceltme) işareti kullanılmış, 100. sayfada ise kullanılmamıştır. *Kanunname-i İhtisâb-*

ı Bursa, kitapta farklı biçimlerde yazılmıştır. Ders kitabında geçen sözcükte düzeltme işareti kullanılmış, kılavuz kitapta ise kullanılmamıştır (s. 126, 127).

Düzeltilme işaretiyle ilgili yanlışlar maddî ve manevî sözcüklerinin yazılışında da defalarca tekrar edilmiştir. 180. sayfada iki ayrı cümlede geçen bu sözcükler birbirinden farklı yazılmıştır. Maddî sözcüğü, aynı sayfadaki cümlelerden birinde düzeltme işaretiyle yazılırken, diğer cümlede bu işaret kullanılmamıştır. Sözü edilen sözcük, 182. sayfada kurala uygun, 183. sayfada ise yanlış ifade edilmiştir. Manevî sözcüğü, 182. sayfada düzeltme işaretiyle, 180. ve 183. sayfada ise işaretsiz yazılmıştır.

Hava tahmin uzmanının, aynı sayfadaki bir kutucukta farklı biçimlerde yazılması, dil ve yazım bütünlüğüne gereken özenin gösterilmediğini kanıtlayan bir başka örnektir. *Hava tahmin uzmanının* baş harflerinin gereksiz yere büyük yazıldığı satırın hemen altında doğru yazılması, kitapların tamamında uyulması gereken dil ve yazım birliğinin sağlanmadığını gösteriyor (s. 97).

“Üretimden

Tüketime” ünitesinde geçen *ders* sözcüğünün ilk harfi, aynı sayfada, hem küçük hem de büyük yazılmıştır: “*Türkçe Dersi... Matematik dersi... Fen ve Teknoloji Dersi*” (s. 117). Cümle içinde küçük harfle başlaması gereken sözcüğün ilk harfi, yanlışlıkla, büyük yazılmıştır.

Öğretmen kılavuzunda etkinlikler numaralandırılmıştır (1. etkinlik, 2. etkinlik vb.). Etkinlik sözcüğünün ilk harfi sıra sıfatlarından sonra kitabın bazı sayfalarında küçük yazılırken (s. 40, 90, 94, 96, 100, 102, 106, 124, 160, 202, 230, 234, 238 vd.), bazı sayfalarda ise büyük harfle yazılmıştır (s. 120, 126, 128, 130, 134, 136, 162, 204 vd.).

İnkılâp Sergisi’nde geçen *sergi* sözcüğünün ilk harfi aynı sayfadaki cümlelerden birinde büyük, diğerinde ise küçük yazılmıştır (s. 161). Özel bir sergi adı olduğundan dolayı, söz konusu sözcüğün ilk harfinin büyük yazılması gerekirdi.

Demir yolu sözcüğü 161. sayfada ayrı, 168. sayfada ise bitişik yazılmıştır. *Altı şapkalı düşünme tekniği* ile ilgili uygulama örneğinin verildiği bir sayfada, siyah ve sarı şapkalardaki “ş” küçük; kırmızı, beyaz, yeşil ve mavi şapkalardaki “ş” ise büyük harfle yazılmıştır (s. 168).

İmlâ Kılavuzu’na göre kurum adlarının kesme işaretiyle ayrılması gerekir (TDK, 2004: 39). Ders kitabında, kurum adı olduğu hâlde, PTT Genel Müdürlüğü yazılırken bu kurala uyulmamış ve iyelik eki alan kurum adı kesme işaretiyle ayrılmıştır: “*PTT Genel Müdürlüğü’nün...*” (s. 172). Bu kurala, başka bir kurum adı yazılırken uyulmuştur: “*Karayolları Genel Müdürlüğü’nün...*” (s. 179).

İkametgâh sözcüğü, 200. sayfada *ikâmetgah*, 201. sayfada ise *ikâmetgâh* biçiminde yazılmıştır.

Ahali sözcüğü, *Kuyu* adlı öyküde değişik biçimlerde yazılmıştır. Aynı öyküde üç kez kullanılan sözcüğün birinde gereksiz yere düzeltme işareti kullanılmıştır (s.224).

Kitabın yazarları, *Avusturalya* adında yeni bir kıt’a keşfetmişlerdir! Avustralya’nın nasıl yazılacağı konusundaki ‘kararsızlık’ ilginç bir karışıklığa neden olmuştur. “*Avustralya Genel Valisi...*” (s. 228). “*...Avusturalya’da yaşıyor. Avusturalya Uluslar Topluluğu... Avusturalya’nın... Avustralya’da... Avusturalya’ya...*” (s. 229).

Dil ve yazım yanlışlarından Nasreddin Hoca da payına düşeni almış. Nasreddin Hoca, ders kitabında *Nasrettin Hoca* yapılmış (s. 244). Bu halk bilgesinin adı, kılavuz kitabın aynı sayfası ile 251. sayfada doğru telâffuz edilmiştir.

Doğru-Yanlış Cetveli

<u>Sayfa</u>	<u>Yanlış</u>	<u>Doğru</u>
22	hale	hâle
22	binada	bina da
27	kazanımlarına	kazanımlara
29	Ve	ve
40	Öğrencilerinize	Öğrencilerinizden
55	kazanıyorlarmış	sağlıyorlarmış
55	birisinde	birisi de
56	Soyadı kanunu	Soyadı Kanunu
56	İstiklâl madalyası	İstiklâl Madalyası
58	Nevruz da	Nevruz'da
61	onardan	onlardan
61	süre gelen	süregelen
61	bakmak dayanağını	bakma dayanağını
62	milli	millî
63	Heyacan	Heyecan
63	meydanın da	meydanında
63	Güreşçilerin	Güreşçiler
63	sporların	sporları
64	ilkokuluna	İlkokuluna
65	Rüştiyesi'nde	Rüştiyesinde
66	anlamlarını	anlamlarına
68	direnış	direnışı
68	Sizde	Siz de

75	Ermenilerce	Ermenilere
76	kutlaması	kutlama
90	zihninde	zihnine
90	1, 2 ve 3.	1., 2., ve 3.
90	başlanabilinir	başlanabilir
92	sembollerin	semboller
93	Okul. çevremizi	Okul çevremizi
94	5, 6 ve 7.	5., 6. ve 7.
96	Tabi	Tabiî
97	Hava Tahmin Uzmanı	Hava tahmin uzmanı
98	ip ucu	ipucu
98	olmalarının	olmaları
98	“...biliyorlardı?”Faaliyetlerini ...?	“...biliyorlardı? Faaliyetlerini ...?”
100	beşeri	beşerî
105	çalışmalarına	çalışmalarını
106	afetlerin	afetlere
107	koy-malarını	koymalarını
107	durumlar da	durumlarda
107	Tayland'ta	Tayland'da
108	için de	içinde
109	Tübitak Yayınları	TÜBİTAK Yayınları
110	pusula'da	pusulada
112	aşağıdaki	aşağıda
113	Karikatürleri	Karikatürler
114	Günü	günü
117	Türkçe Dersi	Türkçe dersi
117	Fen ve Teknoloji Dersi	Fen ve Teknoloji dersi
118	bunlardar	bunlardan

122	getirmememiz	getirmemeniz	
124	örnekleri	örneklerini	
126	yöneltibilirsiniz	yöneltebilirsiniz	
127	işlenebilir	izlenebilir	
132	101 ve 102 sayfalarda	101. ve 102. sayfalarda	
132	yapmayı	yapmak	
137	kzaleci	kaleci	
139	derneği'ne	derneğine	
144	tamamamını	tamamını	
144	harcamamak elinden gelen	harcamamak için elinden gelen	
148	beraberin de	beraberinde	
148	Muallim Cevdet İlköğretim okulu	Muallim Cevdet İlköğretim Okulu	
150	dayanaklı	dayanıklı	
150	amca'nın	amcanın	
152	geleşimini	gelişimini	
152	ürülerin	ürünlerin	
156	sorarak	sorularak	
158	tarihi	tarihî	
158	Öğrencilerimizde	Öğrencilerimizin	
160	yalpalanırken	yalpalarken	
161	Türkiye'de de	Türkiye'de	
164	öğrencinin	öğrencilerin	
167	Tübitak Yayınları	TÜBİTAK Yayınları	
167	beraberinde de	beraberinde	
167	"D"	"D",	
168	gidebilirisiniz	gidebilirsiniz	
168	Müzesi'de	Müzesi	
168	anlatabilirisiniz	anlatabilirsiniz	
168	Öğrencilerin	Öğrencilere	

170	bin	bir	
172	yazarak. Tekrar	yazarak, tekrar	
172	PTT Genel Müdürlüğü'nün		
	PTT Genel Müdürlüğü'nün		
173	faaliyetleri projeleri	faaliyetleri, projeleri	
173	giydiğimiz de	giydiğimizde	
174	gördüklerinde	gördüğünde	
175	insanların	insanları	
175	İçişleri bakanlığı	İçişleri Bakanlığı	
177	Ve	ve	
179	laroslav Musinschi	Laroslav Musinschi	
180	maddi	maddî	
180	manevi	manevî	
181	Kitapta	Kitap da	
183	maddi	maddî	
183	manevi	manevî	
183	fedarkârlığı	fedakârlığı	
183	gerçeği	gerçeğini	
188	öğrenciler	öğrencilerden	
188	Kulübler	Kulüpler	
189	"İyi geceler dedi.	"İyi geceler." dedi.	
189	tamamlar yaralananlara	tamamlar, yaralananlara	
190	farkındamısınız	farkında mısınız?	
191	etkinlikleri kaltılma	etkinliklere katılma	
191	vb. Yüzlerce	vb. yüzlerce	
192	sorunları	sorunlar	
192	Giderileri	Giderleri	
193	isitiyorsunuz	istiyorsunuz	

193	hoş görü	hoşgörü
194	çevrendeki	çevredeki
195	Tema Vakfi	TEMA Vakfı
196	MEB.	MEB
200	İkâmetgah	İkametgâh
200	tarşılır.	tartışılır.
201	İkâmetgâh	İkametgâh
202	etkinliği	etkinlik
202	yaptığınız	yapıldığı
202	soru	sorusu
202	yöneticilerin	yöneticilerinin
208	içinde	için de
209	güvenilen	güvenen
210	idare	irade
215	Bayramını	Bayramı'nı
219	MEB.	MEB
224	Ahâli	Ahali
227	Ve	ve
228	Mahkumların	Mahkûmların
229	Avusturalya	Avustralya
230	olabilecekleri	olabileceği
230	çalışmalarında	çalışmalarını
230	yılbaşında	yılbaşını
236	Bayram'ını	Bayramı'nı
236	Türkiyede	Türkiye de
236	Bayramını	Bayramı'nı
241	askeri	askerî
242	söyleyebileceğin	söyleyebileceğin
244	Fıkraları	fıkraları

244	Nasrettin Hoca	Nasreddin Hoca
246	akrabalı	akrabaları
246	vermek-tedir	vermektedir
256	Türkiye’de	Türkiye de
256	kentindendir.	kentindedir.
282	araştarıma	araştırma
283	kanuni	kanunî

Kitap Günlük Gazeteyle Karıştırılıyor

Ders kitapları beş yıl süreyle okutulur. Sosyal Bilgiler ders kitabında zaman kavramının yanlış işlenmesi, önümüzdeki yıl okutulmasını olanaksız hâle getirmektedir: “*Bu yıl 644. tarihî Kırkpınar Yağlı Güreşleri’ni izlemeye gittim.*” (s. 62). Metinde güreş şenliğinin hangi yılda gerçekleştirildiği belirtilmemiştir. Böylece kitabın okuma süresinin sona ereceği 2010 yılına kadar Kırkpınar şenliklerinin her yıl 644’üncüsü düzenlenecektir.

Kitaplarda olay ve olgulara değinilirken, günlük gazetelerden farklı bir yaklaşımın benimsenmesine gereksinim olduğu açıktır. Kutlama, anma, doğum vb. yıldönümlerinin hangi yıla ait olduğu belirtilmelidir. Yukarıda verilen örnekte yıl belirtilmiş olsaydı, karışıklık meydana gelmeyecekti. Bu tür hatalar, ders kitaplarının uzun süreli kullanımını engellemekte ve her yıl yeniden basılması suretiyle kaynak israfına neden olmaktadır. Ücretsiz dağıtılan kitapların öğretim yılı sonunda toplanarak, bir sonraki öğretim yılında da kullanılması, verimlilik ve tutumluluk açısından önem taşımaktadır.

Kitabın yazarları, kareta kareta kaplumbağalarının nasıl yazılması gerektiği konusun da kendi aralarında görüş birliği sağlayamamışlardır. Çalışma kitabınının 104. sayfasında kareta kareta diye yazılan sözcük, 105. sayfada caretta caretta olarak yazılmıştır.

Güney Asya’da Tsunami Devam Ediyor!

“Örneğin insanlar Güney Asya’da, yüzyılın en büyük felâketlerinden biriyle karşı karşıya geldiler. Afet mağdurları, yakınlarını ve aile bireylerini kaybetmenin verdiği derin üzüntü içinde. Temel ihtiyaçlarını karşılayamayacak duruma gelen afetzedeler salgın hastalık ve açlık tehlikesi yaşıyor... Vatandaşlar ve sivil toplum örgütlerinin yardım kampanyasına katkıda bulunmaya çağıran Kızılay Genel Müdürlüğü, ‘Ekibimiz yardımı yerinde yapacak. Gıda ve sağlık ihtiyaçlarını götürmeyeceğiz, Dünya Gıda Örgütü’nün sağladığı yardımları dağıtacağız. Kendi yardımlarımızı da ihtiyaca göre satın alıp halka dağıtacağız’ diye konuştu. Türk Kızılayı, Güney Asya afetzedelerine yardım eli uzatmak amacıyla bir kampanya başlattı. ...Bu amaçla beş bankada açılan hesaplara yardımlar yaşıyor. Türk Kızılay Derneği, Güney Asya’da meydana gelen depremin yaralarını sarmak amacıyla harekete geçti. Depremden etkilenen bölgelere orta ve uzun vadede yiyecek ve sağlık yardımları ulaştırma kararı aldı.” (s. 185). Kaynağı açıklanmamış bu bilgiler, radyo ya da TV’lerde okunan haber bültenlerini çağırıştırıyor. Bu ‘haber’le, Güney Asya’da yaşanan bu

yük doğal yıkımın hâlâ devam ettiği, Kızılayın bu bölgeye yaptığı yardımların sürdüğü ve bu durumun kitabın beş yıllık okuma süresince de devam edeceği duyurulmaktadır.

Bilgi Yanlışları

Mevzuata göre, ders kitapları bilimsel ilke ve yöntemlere uygun olarak hazırlanır (MEB, 1995 a). Sosyal Bilgiler ders kitaplarının hazırlanmasında bilimsel ilke ve yöntemler yer yer göz ardı edilmiştir: “*Tahta bizim ülkemizdeki ağaçlardan, demir de bir madenden kazılarak elde edilmiş olabilir.*” (s. 101). Demirin, *bir madenden kazılarak elde edilmiş olabileceği* ifadesinden, demirin bir maden olmadığı sonucu çıkarılmaz mı? Oysa işlenmemiş demirin kendisi zaten bir madendir. Kitapta okul sıralarında kullanılan demirden söz edildiğine göre, yukarıdaki cümle, sıra yapımında kullanılan işlenmiş demirin *maden kazılarak* elde edildiği anlamına gelir. “*Tahta ülkemizdeki ağaçlardan elde edilir*” ifadesi de yanlıştır. Çünkü tahta sadece ülkemizdeki ağaçlardan değil, yeryüzündeki bütün ağaçlardan elde edilebilir. Tahtanın ülkemizdeki ağaçlardan, demirin ise maden kazılarak elde edildiği biçimindeki anlatım da yanlıştır. Anlatım bozukluğu, ülkemizde demir madeni olmadığı düşüncesine yol açabilir.

Kitapta, insanların daha güzel yaşamak için doğal çevrede yaptıkları değişikliklere değinilmektedir. Konuyla ilgili kısa bir açıklama yapıldıktan sonra, doğaya müdahalenin *sınırları* şöyle çizilmektedir: “*Bu sınır ne doğanın ne de insanların lehi ne olmamalıdır.*” (s. 101). Doğaya, insanın ve doğanın lehine olmayan bir müdahale neden yapılsın? Doğaya müdahaleye, *doğanın ve insanların lehine olmayan* bir sınırlama getirmek, müdahalenin nedenlerini ortadan kaldırmaz mı?

Kılavuzda, ders kitabında, “*Yaşam Çevremizde Tehdit*” başlığıyla verildiği belirtilen bir resimden söz edilmektedir (s. 101). Öğrencilerin işlemeleri istenen resim, ders kitabının 76. ve 77. sayfalarında, “*Yaşam Çevremizde Tehdit*” başlığı altında değil, “*Yaşam Çevremize Tehdit*” biçiminde verilmiştir.

Tutum, Yatırım ve Türk Malları Haftası, Kılavuz kitapta *Tutum, Yatırım ve Yerli Malları Haftası* biçiminde yazılmıştır (s. 120). Benzer bir yanlış, çalışma kitabında da tekrar edilmiştir (s. 144).

“*Yediğiniz yiyecekleri yetiştiren...*” (s. 134). Sözlüklerde, yiyecek şöyle tanımlanmaktadır: *Yenmeye elverişli şey: Ekmek, et, yoğurt birer yiyecektir.* Yiyecek kavramı tarımsal ve hayvansal ürünleri kapsar ve günümüzde bu ürünlerin önemli bir bölümü fabrikalarda üretilir. Yiyeceklerin bir kısmı tarlada yetiştirilse de, önemli bir kısmı çeşitli tesislerde üretilir. Bu durumda *yediğiniz yiyecekleri yetiştiren* ifadesi yetersiz ve yanlıştır.

Ders kitabında, bir gözlem evi fotoğrafının altında, gözlem evleriyle ilgili genel bilgiler aktarıldıktan sonra öğrencilere şöyle bir soru sorulmaktadır: “*Bu gözlem evi nerede olabilir?*” (s. 159). Öğrenci, fotoğrafa bakarak gözlem evinin nerede olduğunu nasıl bilebilir? Gözlem evinin bulunduğu ille ilgili hiçbir ipucuna rastlanmayan fotoğrafa dayanılarak böyle bir soru sorulabilmesi, kitabın nasıl hazırlandığı konusuna ışık tutmaktadır.

“*Teknoloji ilerledikçe, dünyada araç sayısı artmıştır. Dolayısıyla trafik kazaları da artmıştır. Bazı ülkeler bu kazaları en aza indirirken maalesef ülkemizde hâlâ çok trafik kazası olmaktadır. Bu kazaları en aza indirmek için Avrupa’da olduğu gibi ülkemizde de ‘Trafik Haftası’ kutlanmaktadır.*” (s. 225). İfadeye göre, trafik

kazalarındaki artışın nedeni araç sayısının çoğalmasındır. Bu iddia doğruysa, kazaları önlemin yolu araç sayısını azaltmaktır. Çünkü araç sayısı, kazalarda belirleyici öge olarak değerlendirilmekte ve ulaşım sistemi hiç sorgulanmamaktadır. “Trafik Haftası”nın Avrupa’da da kutlandığını hatırlatmanın ne anlamı var? Anlaşılan o ki, öğrenciye Avrupa aşkı aşılacak uğruna akla gelebilecek bütün yöntemler denenmektedir.

Reklamlarla Tüketim Pompalanıyor

“Bayrama az kaldı. Akşam televizyonda reklamlarda çok güzel ayakkabılar gördüm. Kırmızıydılar. Babam keşke bayram için bu ayakkabıları alsa.” (s. 23, 121). “Babamı sabah işe gitmeden yakaladım. Bayram için istediğim kırmızı ayakkabıları anlattım. ...Babam ‘Bu aylık harcamalarımızı planladık. Ya sana bayram için kırmızı ayakkabı ya da ağabeyine kırmızı bot alabiliriz.’ dedi.” (s. 121). Kılavuz kitapta öğrenciye reklamlarla ilgili bir de ‘performans ödevi’ veriliyor: “Birkaç gün televizyondan reklamları takip edip en çok hangi reklamdan etkilendiklerini not etmelerini isteyiniz. Beğendikleri reklamların istek ve/veya ihtiyaçlarına ne tür bir etkisi olduğunu açıklamalarını isteyebilirsiniz” (s. 121). Çalışma kitabında, öğrencilerden bir hafta boyunca takip ettikleri gazetelerden beğendikleri reklamları ilgili sayfaya yapıştırmaları istenmektedir (s. 120). Kitaplarda reklama tüketimin ana ‘rehberi’ işlevi yüklenmesine karşın, reklam hileleri konusunda aydınlatıcı ya da uyarıcı hiçbir bilgiye yer verilmemiştir.

Özel Dershaneler Resmî Kurum Sayılıyor

“Hep Birlikte” ünitesinde, “Resmî Kurumlar” başlığıyla işlenen konuda resmî kurum tanımı şöyle yapılmaktadır: “Kamu hizmetlerinin yürütmek amacıyla devlet tarafından kurulan kurum.” (s. 186). Kılavuz kitabın “Konuyla İlgili Açıklamalar” bölümünde şu bilgiler veriliyor: “Eğitim ailede başlar. ...Daha sonra toplum ve eğitim kurumlarında gelişir. Eğitim; bireyleri bilgi, beceri ve davranış bakımından geliştirir. Ülkemizde halk eğitimi ve çıraklık eğitimi merkezlerinde meslek eğitimi verilir. Dil kursları ve özel dershaneler de eğitim kurumlarıdır.” (s. 186). Kılavuz kitapta, öğretmene, resmî kurumlar konusunu sınıfta nasıl işleyeceği bu cümlelerle anlatılıyor.

Devlet Hastanesi Yerine Özel Muayenehaneye

“Bir sabah kahvaltısında Yasemin’e babası, ‘Saat dokuzda dış kontrolün var. Unutmadın değil mi?’ dedi. Evlerinden yürüyerek iki sokak ötedeki Doktor Selda Hanımın muayenehanesine gittiler.” (s. 120). Ders kitabında, sağlık sorunlarının çözümünde sağlık ocakları ya da devlet hastaneleri değil, özel muayenehaneler adres olarak gösterilmektedir. Kamu kurumlarına ‘seçenek’ olarak sunulan özel kurumlar arasında dil kursları ve özel dershaneler de bulunmaktadır (s. 186).

Öğrenci İnternet Kafeye Yönlendiriliyor

Yeni ilköğretim programını hazırlama gerekçelerinden biri de eski programda araştırma, inceleme ve sorgulamaya yeterince önem verilmediği savıdır. Yeni programda, araştırma yöntemlerinin başında internet gelmektedir. İnternet, araştırma ve bilgiye ulaşmanın temel aracı olarak görülmektedir. Ne var ki temel araştırma aracı olarak sunulan internetten okul ortamında yararlanmak sanıldığı kadar kolay değildir. Ders kitabı, bu gerçeği öğrencinin bilincine yeniden işlemekte ve araştırma yapmak üzere öğrenciyi internet kafeye yönlendirmektedir: “Yavuz... okulunun yakınındaki internet salonunda takvim ile ilgili araştırma yapmaya başladı.” (s. 158). 4. sınıf öğrencisine, birçok bölgede 18 yaşından küçük çocukların sokulmadığı internet kafelerin adres olarak gösterilmesi, yasal açıdan tartışmaya açık bir durum yaratmaktadır.

Öğrenci Kahvaltı Yapmayabilir

Ders kitabında, kahvaltı yapan iki kardeşin fotoğrafının hemen altındaki şu cümle dikkat çekici: “Mehmet ve kardeşi okula gitmeden önce kahvaltı yapıyorlar. Mehmet’in isteksiz olmasının nedeni ne olabilir?” (s. 118). Mehmet’in isteksizliğinin araştırılması, gelişim çağındaki öğrencilerde kahvaltı yapma isteği uyandıramayacağı ortadadır. Çünkü bu soruyla, kahvaltının önemine değil, Mehmet’in ‘iştahsızlığı’na vurgu yapılmaktadır. Fotoğrafa bakılırsa, iki kardeş oturduğu kahvaltı sofrasında hiçbir şey yemeden kara kara düşünmektedir! Sadece Mehmet değil, kardeşi de isteksizdir. Peki bu fotoğraf ders kitabına neden konulmuştur? Kahvaltı yapmanın önemi, gelişigüzel seçilmiş bir fotoğrafla anlatılabilir mi? Dikkatlerin Mehmet’in isteksiz oluşuna çekilmesi, öğrencilerde kahvaltı yapılamayacağı düşüncesini güçlendirmez mi?

Türk Okulları Batı Okullarıyla Karıştırılıyor

Kitabın yazarları, ilköğretim okullarında tek tip kıyafet uygulamasından habersizdir. İlköğretim okullarının birinci kademesinde okutulan kitaptaki şu ifade, her öğrencinin farklı kıyafetle okula geldiği izlenimini veriyor: “Öğrencilerinizin kıyafetlerini inceleyerek içlerinden birisine ‘Neden bu kıyafeti giydin? Bu kıyafeti giymene karar verirken neleri dikkate aldın?’ sorusu ile derse giriş yapabilirsiniz.” (s. 94). İlköğretimde hangi kıyafetin giyileceğine öğrenci ya da veli değil, okul yönetimi karar verir. Ayakkabı modelinin bile yönergeyle belirlendiği ülkemizde, öğrenciye, kıyafet seçimiyle ilgili soru yöneltmek, anlamsızdır.

Derse Hazırlık Ciddiye Alınmamış

Kılavuz kitabın *derse hazırlık* bölümünün incelenmesi, özel bir araştırma konusu olabilir. Çünkü bu bölümde yer alan yanlışların tamamına bu çalışmada yer verilmesi, incelemenin sınırlarını zorlayacaktır.

Derse Hazırlık'ta, bir soru, aynı köşede iki kez sorulmuştur: “*Tunus bayrağı ile Türk bayrağı arasındaki benzerlikler sorulacak. Bu benzerliğin ne olabileceği konusu üzerinde durulacak.*” (s. 244).

Öğrenciye Türk Bayrağı Değil Avustralya Bayrağı Çizdiriliyor

Kılavuz kitapta, Tunus ve Türk bayrağı arasındaki benzerliklerin ne olduğu sorusunun öğrenciye yöneltildiği istenmektedir (s. 244). Sosyal Bilgiler kılavuz, ders ve çalışma kitaplarında Avustralya, Hollanda, Türkmenistan, Güney Kore ve Tunus tanıtılmaktadır. Avustralya bayrağındaki yıldızlar hakkında bile en ince ayrıntıya yer verilen kitaplarda (s. 228), Türk bayrağı ile ilgili herhangi bir açıklamaya rastlanmamaktadır. Türk bayrağını tanıtmayan yazarlar, öğrenciye Tunus bayrağı ile arasındaki benzerliği sormayı, *derse hazırlık* çalışması olarak görmektedir. (Türk bayrağı ile ilgili bilgi, Sosyal Bilgiler 5. sınıf Kılavuzunun 233. sayfasında verilmiştir.)

Yabancı bayrak tutkusu, Çalışma kitabına da yansıtılmıştır. Öğrenci Çalışma kitabının 252. sayfasındaki 1. etkinliğin konusu, boş kutuya Avustralya bayrağı çizilerek boyanmasıdır.

Sınır komşularımızın hiçbirinin tanıtılmadığı kitaplarda, Güney Kore ve Avustralya'nın özel olarak seçildiği destekleyen bazı bulgular şöyle sıralanabilir: Güney Kore, Kore Savaşı'ndan dolayı seçilmiştir; Türkiye'nin, ABD'nin çıkarları uğruna sürüklendiği savaşın sonucunda, NATO'ya alınması kitapta 'ödül' biçiminde yansıtılmaktadır: “*(Türkiye) Kore Savaşı'nda Türklerin gösterdiği cesaret ve fedakârlığa karşılık 1952'de NATO'ya kabul edildi.*” (s. 251). Cesaret ve fedakârlık kavramlarını okul programından çıkaran anlayış, ABD'nin çıkarları gerektirdiğinde, söz konusu kavramları kullanmakta sakınca görmemektedir. Türk askerinin, NATO üyesi olmadığımız hâlde Amerika için ateşe sürülmesinin 'takdir' edilmesi, ders kitapları üzerindeki ulus ötesi etkinin ipuçlarını veriyor.

Doğal Afetlerden Korunma Görevi Bireye Havale Ediliyor

Kılavuz kitaba göre, doğal afetlerin neden olduğu kayıpların temel sebebi, insanların, bu afetlere karşı

gerekli tedbirleri almadan yaşamlarını sürdürmeleridir (s. 106). Kitap, doğal yıkımların can ve mal kaybına neden olan sonuçlarından sistemi değil, bireyi sorumlu tutuyor. Plânsız yapılaşma, doğal kaynakların sorumsuzca tüketilmesi vb. sorunların kaynağı birey olmadığına göre, doğal yıkımlardaki kayıpların temel nedeni olarak bireyi işaret etmek ne kadar gerçekçidir? Ders kitaplarında, afetlerden korunmada bireysel değil, kamusal tedbirlerin belirleyici olduğu belirtilmelidir.

Bir haritada, doğal afetlerde yaşanan can kayıpları ile ilgili bazı sayısal bilgiler veriliyor. Afrika: 127 ölü, Maldiv Adaları: 67 ölü, Hindistan: 13.320 ölü, Sri Lanka: 30 bin ölü, Bangladeş: 2 ölü, Myanmar: 36 ölü, Tayland: 4.050 ölü, Malezya: 72 ölü (s. 107). Ders kitabında, bu ölümlerin nedeni hakkında herhangi bir bilgiye yer verilmemiş. Doğal afetlere bağlı ölümlerle ilgili bir diğer 'istatistikte' de, araç olarak, Türkiye haritası kullanılmıştır (s.106). Harita üzerinde, dikkatleri, doğal yıkımın nedenleri üzerinde değil, sonuçları üzerinde yoğunlaştırmanın eğitici bir yanı bulunmamaktadır. Ölüme aşırı vurgu, öğrencilerde kadercilik duygusunun gelişmesine, korku ve endişeye neden olur.

Bir kutucukta, gazete haberine dayanılarak, şu bilgi verilmektedir: *"10 yaşındaki bir İngiliz öğrenci denizaltındaki depremler ve tsunami konusunda aldığı dersi hatırlayınca Tayland'ta 100 kişiyi ölümden kurtardı. Küçük kızın uyarısı üzerine yakındaki kumsal ve otel boşaltıldı, tsunami dalgaları can kaybı olmadan atlatıldı."* (s. 107). Bu gazete haberi acaba yeterince araştırıldı mı? Tayland devlet yetkililerinin bile önceden haber alamadıkları tsunamiyi, 10 yaşındaki bir kız çocuğunun 'tahmin' etmesi ne kadar bilimseldir? Ders kitabı, *bir İngiliz kıza, Asya'da 'kurtarıcı' rolü verilmesi düşüncesine aracılık etmektedir: Devletinizin bile beceremediği işleri 10 yaşındaki kızımız başarır.*

Öğrenciye Üretim, Tüketim ve Dağıtım Ağı Kurduruluyor

Üretimden Tüketime ünitesinin kazanımlarından birinde öğrenciye şu görev veriliyor: *"Kullandığı bazı ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını oluşturur"* (s. 116). Ders kitabında, ancak büyük ticarî kuruluşların üstlenebileceği üretim, dağıtım ve tüketim ağını oluşturma görevi öğrenciye verilmektedir. İlköğretim 4. sınıf öğrencisi, yukarıda belirtilen ekonomik faaliyetin öznesi olabilir mi?

Memurun İş Güvencesi Yok Sayılıyor

657 sayılı *Devlet Memurları Kanunu*'yla memurlara iş güvencesi sağlanmıştır. Devlet memurlarının çalışma koşulları yasa ve yönetmeliklerde açık olarak belirtilmiştir. Ders kitabında, öğrenciye, memurların yasal statüsüyle çelişen bilgiler verilmektedir: *"Beyza'nın annesi bir fabrikada işçi; babası ise memur. Her ikisi de her ay düzenli olarak maaş alıyorlar. ... Beyza'nın babası işten ayrılır. Yeni işine iki ay sonra başlayacaktır."* (s. 122). Paragrafın sonunda, Beyza'nın babasının çalışmadığı iki aylık süre içinde maaş alamadığı anlaşılmaktadır.

Kitapta şu soruların yanıtı verilmemektedir: *Beyza'nın babası devlet memuru olduğu hâlde işten neden ayrılmıştır? İstifa mı etmiştir?*

İstifa etmişse, daha iyi bir iş bulması ve işinin hazır olması gerekmez miydi? Bu koşullarda iki ay çalışmaması ve maaş alamaması nasıl açıklanabilir? Düzenli çalışan ve herhangi bir nedenle işsiz kalan kişilere işsizlik sigortası ödendiği hâlde, Beyza'nın babasına neden ödenmemiştir?

Görüldüğü gibi, ağır ders yükünün azaltılması
saviyla hazırlanan basit kurgularda bile bazı önemli özellikler göz ardı edilmiştir.

Çanakkale Şehitlerinin Kemikleri Sızlatılıyor

Ders kitabını okuyan öğrenci, emperyalist Batı'nın büyük darbe yediği Çanakkale Savaşı'nı boşuna verdiğimizi düşünür. Ulusal Kurtuluş Savaşımızın başarısında belirleyici rol oynayan Çanakkale Zaferi'nin ele alınış biçimi, tartışma yaratacak niteliktedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecini etkileyen Çanakkale direnişi, ders kitabında adeta geçiştirilmiştir.

Ders kitabında, Çanakkale'den yurdumuzu kuşatmaya çalışan işgal güçleri sevimli gösterilmeye çalışılmaktadır. "*Uzaktaki Arkadaşlarım*" ünitesinde, "*Uzaklardan Geldiler*" başlığıyla Çanakkale Zaferi işlenmektedir: "*Gelibolu'da Türk şehitleri gibi Anzak askerlerinin de yattığını biliyor musun? ... 1940'lı yıllarda Türkiye'yi ziyarete gelen Avustralya Genel Valisi, Çanakkale Savaşları sırasında geçen insanlık dersi alınacak bir olay anlatır. ... O zamanlar **Anzaklar**, Çanakkale'de büyü k bir direnmeyle karşılaşır ve yenilirler. Bugün Anzaklar ile Türkler arasında ilginç bir durum vardır. Anzaklar her yıl 25 Nisan'da Gelibolu'da atalarını anmak için buluşurlar . Çanakkale Savaşları'ndaki Anzakların torunlarının bir kısmı bugün Avusturalya'da yaşıyor.*" (s. 228). Çanakkale Zaferi'nin önemini vurgulamak isteyen, *Gelibolu'da Türk şehitleri gibi Anzakların da yattığını* söyler mi? Çanakkale direnişinin önemi üzerinde tek satırla durulmayan konunun "*Uzaklardan Geldiler*" başlığını taşıması bile Çanakkale savunmasının önemsizleştirilmek istendiğini kanıtlar niteliktedir. Uzaklardan gelenlerin işgal güçleri değil, turist oldukları sanılır. Aynı sayfada, Anzakları kimin kullandığı sorusu yanıtız kalmakta ve İngiliz emperyalizminin i şgaldeki rolünden söz edilmemektedir. İngilizler, Anzakların adeta 'turist' olarak tanıtıldığı sayfada, Avustralya bay rağındaki *Birleşik İngiliz Devletleri* yıldızı ile parlatılmaktadır (s. 228).

Yoksulluk Kader Olarak Sunuluyor

İncelenen kitaplarda, yoksulluk olağan bir durum olarak sunulmaktadır. Örneğin lokantada yemek yemek bile nerdeyse 'lüks' bir harcama biçiminde nitelendirilmektedir (s. 118). Yoksulluğun kader olarak sunulduğu kitapta, bir öğrenci, günlüğünde ağabeyinin yağmurda botları olmadığı için ayakkabısına su girdiğini anlatmaktadır (s.121). Yasemin'in annesi, akşam yemeğe gelecek konukları için hazırlık yapmak ister ve cüzdanındaki parayı hesaplar. Anne, hazırladığı alışveriş listesiyle kızını

markete gönderir. Bu listeye göre, Yasemin 250 gr kıyma alabilecektir (s. 124).

“Kemal... maddî imkânsızlıklar nedeniyle kitap alamayan öğrencilerin olduğunu öğrendi. Bu öğrencilere nasıl kitap temin edebileceğini düşündü.” (s. 180). Maddî olanaksızlıklar nedeniyle hangi kitapların alınmadığı açık olarak belirtilmemişse de, düzenlenen yardım kampanyasından, ders kitaplarından söz edildiği anlaşılmaktadır. Bilindiği gibi, ilköğretim okullarında ders kitapları devlet tarafından ücretsiz dağıtılmaktadır. Bu durumda, okullara kitap yardım kampanyası neden düzenlensin? Okulların kitap açığını karşılamak, çocukların değil devletin aslî görevlerinden biridir. Tabî burada asıl sorgulanması gereken *maddî imkânsızlıkların* olağan karşılanmasıdır. Toplumsal eşitsizliklerin, gizli mesajlar yoluyla, değiştirilemeyecek ‘gerçekler’ olarak öğrencinin bilincine kazınmasının, ders kitaplarının işlevlerinden biri olamayacağı ortadadır.

“Sahipsizler için kermes” (s. 181). Kermes, insanlar için değil, *“Kış nedeniyle çok güç koşullarda yaşam mücadelesi veren sokak hayvanları”* için düzenlense de, mesaj yerine ulaşıyor: Sahipsizlik! Yani yoksulluk ve açlık. Kitapta, kermesin düzenleneceği belirtilen otel (Otel Tunalı) ile etkinlikte rol alan Meliha Yılmaz Doğal Hayatı Koruma, Geliştirme, Sağlık, Eğitim ve Kültür Vakfı da unutulmamış! Yönetmelik, ders kitaplarında reklâmı yasaklasa da, bunun pratik bir anlam taşımadığı ortada. Ders kitabında, kermesten elde edilecek gelirin nasıl harcanacağı da belirtilmiş: *“Elde edilecek tüm gelir Gölbaşı’ndaki barınaklarda özellikle bakıma muhtaç sokak hayvanlarının sağlık, bakım ve tedavi giderlerinin karşılanması amacıyla kullanılacak.”* (s. 181).

“Çevremizde yardıma muhtaç insanlar vardır.” (s. 184). Peki insanlar yardıma neden muhtaç? Toplumda bazı kesimlerin ancak ‘hayır’ kurumlarının yardımlarıyla yaşamını sürdürmesi, değiştirilemez bir gerçeklik mi? Satır aralarına ustaca gizlenen mesajlara göre, evet!

Kızılay Pulu Almayana Yardım da Yok!

Kızılaya destek olmanın gerekliliği şu sözlerle anlatılıyor: *“...Kızılay pulu dağıtmak istiyorum. Bizler ona destek olmazsak, ihtiyaç duyduğumuzda o da bize destek olmaz..”* (s. 184). Serbest piyasa patronları, öğrenciye, pul almazsa, Kızılayın kendisine yardım etmeyeceği haberini *müjdelemektedir*.

Konuları Bu Kadar Basitleştirmeye Gerek Var mı?

İlköğretim 4. sınıf öğrencisine alışveriş fişini tanıtmaya gerek var mı? Kitabın yazarlarına bakılırsa, evet: *“Kasiyer ... fişini uzattı. Fiş, aldığı ürünlerin miktar ve fiyatı ile toplam tutarı ve artan parayı gösteriyordu.”* (s. 125). Aynı kitapta, 1502 yılında ilk standart uygulaması olarak kabul edildiği belirtilen Bursa Belediye Kanunu (Kanunnâme-i İhtisâb-ı Bursa), o günün diliyle tanıtılmaktadır.

Yabancı Adların Türkçe Okunuşları Yok

Ders kitaplarında, yabancı ad ve sözcükler Türkçe okunuşlarıyla birlikte yazılmak zorundadır. Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği (MEB, 1995)'ne göre, aynen yazılması gereken yabancı sözcüklerin yanında parantez içinde Türkçe okunuşları da gösterilir. Bu maddeye göre, yabancı sözcükler, herhangi bir zorunluluk yoksa, sadece Türkçe okunuşlarıyla yazılabilir. Sosyal Bilgiler ders kitabında yer yer bu kurala uyulmamış ve yabancı adlar, Türkçe okunuşları belirtilmeden, olduğu gibi yazılmıştır: “*Lance Armstrong, Penny Farthing*” (s. 133). “*Samuel F. B. Morse Kimdir? Morse'un... Morse rakamları... Morse Alfabeti*” (s. 151). Aleksander Graham Bell, Thomas Watson (s. 153).

“*Jules Verne'in... Louis Braille... Braille alfabeti... Valentin Haüy*” (s. 164). Dilimize Mors alfabeti biçiminde yerleşen adın ‘özü’ hâliyle yazıldıktan sonra İngilizce okunuşuna uygun ek alması (Morse'un), ancak yabancı dil tutkusuyla açıklanabilir. (Jules Verne, cümlelerin birinde Türkçe yazılışına uygun ek alırken -Jules Verne'nin-, başka bir cümlede ise İngilizce okunuşuna uygun ek almıştır -Jules Verne'in-.)

Yabancı adlardan biri yönetmeliğe uygun olarak yazılmıştır: Rayt (Wright) Kardeşler (s. 174). (Yönetmeliğe göre, parantez içinde belirtilmesi gereken Türkçe okunuş parantez dışında tutulmuştur.)

Kamu Ekonomisi Yerine Serbest Piyasa

Atatürk'ün en önemli ilkelerinden biri de devletçiliktir. Serbest piyasa ekonomisi, plânlı ve karma ekonomiyi esas alan devletçilik ilkesine aykırıdır. Devletçilik ilkesinin uygulandığı bir ülkede mal ve hizmetlerin fiyatları kamu denetiminin dışında tutulamaz; devlet, gerektiğinde fiyatları kendisi de ayarlayabilir. Sebze ve meyve fiyatlarının bile bir dönem devlet tarafından belirlendiği ülkemizde, ‘tüketici’yi piyasanın insafında terk etmek ancak ‘küresel’ güçlerin çıkarlarıyla açıklanabilir.

Atatürk ilke ve devrimlerini öğrencilere öğretmekle yükümlü olan MEB, ders kitaplarında devletçilik ilkesi yerine serbest piyasa ekonomisini savunmaktadır: “*Yaşadıkları çevrede hangi markette hangi ürünlerin daha hesaplı olduğuna dair bir araştırma yapmalarını isteyebilirsiniz.*” (s. 125). Bu ifadeye göre, dileyen satıcı malını dilediği fiyata satabilir. Devlet,

yurttaşlarını piyasanın acımasız koşullarına karşı koruma görevini 'hesaplı' yaşamak zorunda bırakılan bireye yüklemektedir.

Kitapta, kamu denetimi yok sayılmaktadır: *"Okul kantininden bir bisküvi aldın. ...Ancak paketi açıp bir tanesini yediğinde tadında bir tuhafılık hissettin. Bisküviler bozduktu."* (s. 126).

Kitapta, bozulmuş besinlerin rafta bulunması sorgulanmıyor ve sorumluluğun tamamı 'tüketici'ye yükleniyor. Kitapta savunulan sistem, insan sağlığını tehdit eden sağlıksız besinlerin alışveriş merkezlerinde satılmasını olağan karşılamaktadır.

"'Bilinçli Tüketici' 8 yıl buzdolabı peşinde koştu." (s. 127). Gazete kupürüyle birlikte yer verilen bu haberde adı geçen yurttaş, 'bilinçli tüketici' örneği olarak sunulmaktadır. Dikkat edilirse, kitapta bozuk mal üretme 'özgürlüğü' savunulmaktadır. Hatalı ve kalitesiz üretimin doğal karşılandığı kitapta, bir yurttaşın, bozuk buzdolabı için sekiz yıl mücadele etmesi bile normal karşılanmaktadır. Kitapla, bozuk mal üretmenin ve satmanın suç sayılmadığı bir serbest piyasa ekonomisi modeli içselleştirilmektedir. Serbest piyasa, bozuk malları iade edebilmek için ömür tüketen 'kahraman'larıyla övünç duymaktadır.

Sosyal Devlet Yok Sayılıyor

Okulların yapım, onarım ve donatımından devlet sorumludur. Anayasaya göre ilköğretim zorunlu ve devlet okullarında parasızdır. Ders kitaplarında, devlet bu yasal yükümlülüklerden 'muaf' tutulmuştur: *"Zeynep ve Kemal başarılı bir eğitim-öğretim yılını bitirmek üzeredirler. Öğretim yılı boyunca okullarındaki yetersizliklerden dolayı sıkıntı yaşadılar. Önümüzdeki eğitim-öğretim yılına bu sıkıntıları yaşamak istemiyorlardı. Okullarının tamiratı için gerekli parayı kermes düzenleyerek sağlamak istediler. Bu öneri okul idaresince de kabul edildi."* (s. 181).

Bir devlet okulunda öğretim yılı boyunca yetersizlikler yaşanıyor. Fakat devlet buna çözüm bulamıyor ve sıkıntılara müdahale etmiyor. *"Toplum Hayatında Dayanışma"* başlığı altında işlenen konunun anahtar sözcüklerinden biri de *dayanışmadır*. Devletin çare bulamadığı sorunlara, kampanyalar yoluyla 'çözüm' üretilmesi dayanışma duygularını güçlendirmez, ama sosyal devlet bilincini zayıflatır. Oysa öğrencilerin dayanışma ve yardımlaşma duygularının güçlendirilmesi amacıyla daha uygun örnekler verilebilir.

Sosyal devlete 'savaş' açan anlayış, ulus ötesi yardımları da gündeme getiriyor. Ders kitabı, T.C. Devleti'nin 'üstesinden gelemediği'ni düşündüğü işleri yurt dışı kaynaklarla *halletmeye* kararlıdır: *"İnsan Kaynakları Sitesi'nde yayınlanan 'Patnos'taki okullar yardım bekliyor' ilânı sayesinde Türkiye'den, yurtdışından destek bulduklarını vurgulayan Arık, böylece 60 haneli, 550 nüfuslu Meydandağı Köyü'nün kaderinin değiştiğini anlattı."* (s. 190). Gazete haberinden, Ağrı'nın Patnos ilçesine bağlı Meydandağı Köyü ilköğretim Okulunda lojman bulunmadığı ve sorunun çözümü için bir internet sitesine ilân verildiğini öğreniyoruz.

1929 krizinden bile etkilenmeden çıkan ve ulusal ekonomiyi inşa eden Türkiye, artık bir köy okulunun lojmanını bile yapamayacak duruma getirilmiş ya da öyle gösterilmek istenmiştir. Kitabı hazırlayanlar, öğretmenden, en

azından şimdilik, şu soruyu sorma talebinde bulunamamışlardır: *Köyüne lojman bile yapamayan devlete gerek var mı?* Bu tür haberlerin kitaba konulmasının tek nedeni, ulusal devlet düşüncesini zayıflatmak ve emperyalizmin güdümündeki sözde sivil örgütleri kurtarıcı gibi göstermektir.

Kitap, engelli vatandaşları 'sivil' örgütlerin yardımına muhtaç etmektedir: *"Birçok sivil toplum kuruluşu engelli vatandaşlar için çeşitli yardımlarda bulunmaktadır. ...Engelli vatandaşlarımıza hizmet veren resmî ve sivil toplum örgütlerinin neler olduğunun araştırılması istenebilir."* (s. 42, 43).

Yön Kavramı Yanlış Öğretiliyor

Ders kitaplarında yönler nasıl tanıtılmalıdır? Sağ-sol, doğu-batı vb. kavramlar verilirken, nesnelerin konumu, Güneş ve okuyucuya göre belirlenir. *Sağdaki resimleri inceleyiniz* ifadesi, okuyucunun sağındaki resmi kapsar. Bu tür ifadeler, eğer özel bir açıklama yoksa, farklı biçimlerde algılanamaz. Yön kavramı, sadece okuyucunun konumuna göre işlenmez kuşkusuz. Herhangi bir nesnenin bulunduğu yer, başka bir nesnenin konumuna göre de belirlenebilir. *Ceviz ağacının solundaki öğrenciyi işaretleyiniz* ifadesi, buna örnek olarak verilebilir.

İncelenen kitaplarda yönler yanlış öğretilmektedir. Çalışma kitabında bisiklet, lokomotif, otomobil, uçak ve gemi fotoğrafları alt alta sıralanmıştır (s. 174). Bu beş fotoğrafın sağında ve solundaki kutucuklarda bazı açıklamalar yer almaktadır. Okuyucuya göre sağı işaret eden beş kutucukta 'sol'daki nesnelerle ilgili sorular sorulmaktadır: *"Soldaki fotoğrafta görülen bisiklet ile bugün kullandığımız bisikletleri karşılaştırırsak ne gibi benzerlikler ve farklılıklar bulabiliriz?"* Bu soru lokomotif, otomobil, uçak ve gemi için de ayrı ayrı tekrar edilmiştir. Fotoğrafların tamamı okuyucunun sağında yer aldığı hâlde, kutucuklarda, *'soldaki fotoğraf'*larla ilgili sorulara yanıt aranmaktadır.

Maltepe Belediye Başkanına Ayrıcalık

"Maltepe belediye başkanı, bölgesindeki çocukların sorunlarını 13 yaşındaki danışmanı Büşra Saygı'dan öğreniyor. ... Küçük Büşra 44 yaşındaki başkanın şimdi sağ kolu. Çatkapı başkanın yanına girebiliyor, dilediği zaman özel numaralarından arayabiliyor, çocuklar adına da başkanı denetliyor." (s. 209). 30 Mayıs 2004 tarihli gazete haberine dayanılarak ders kitabına alınan bu haberde, Maltepe belediye başkanı ile 'sağ kolu' Büşra'nın fotoğrafı da kullanılmış. Görev başındaki bir belediye başkanı ders kitabında tanıtılırken, hangi ölçüt esas alınmıştır? Örnek verilen başkanın başarılı bir çalışma yaptığını varsayalım. Başarılı her çalışma ders kitabına alınabilir mi? Sadece bir belediye başkanına yer vermek, başarılı çalışma yapan diğer belediye başkanlarına haksızlık değil mi? Bir ilçe belediye başkanının, kamu hizmetleriyle ilgili köklü bir çözüm üretmeyen uygulamasının isim belirtilerek ders kitabına sokulması, önümüzdeki dönemde yapılacak seçimleri etkileyebileceği düşünüldüğünde bile olağan karşılanamaz. Bu tür tanıtı

mlarda, somut başarılar elde etmiş ve kamuya mal olmuş eski belediye başkanları örnek olarak gösterilebilir.

Bütün Ülkeler Cumhuriyetle Yönetiliyor

“Her ülkenin bir parlamentosu bulunur. Cumhuriyet ve demokrasi ile yönetilen ülkelerde parlamentoların bulunması bir zorunluluktur.” (s. 212). Kılavuz kitaba göre, her ülke bir parlamentoya sahiptir. Yazarlar, demokrasi ve cumhuriyetin ön koşulu olarak gördükleri parlamentonun, her ülkede bulunduğunu da belirtmektedirler. O hâlde, bütün ülkelerin yönetim biçimi cumhuriyettir ve demokratik olmayan bir tek ülke yoktur. Kılavuz kitabın yazarları, bir çırpıda bütün ülkelerde cumhuriyeti ilân etmiş ve demokratik yönetim kurmuşlardır.

Hristiyanlığa Vurgu

Yılbaşı kutlamalarında bile Hristiyanlığa vurgu yapılması, hangi eğitim ihtiyacına cevap vermektedir? *“Asya, Kuzey Amerika ve Avrupa’daki Hristiyanlar 25 Aralık’ta yılbaşında kutlarlar. ...Avustralya ve Yeni Zelandalılar 26 Aralık’ta ‘Boxing Day’ dedikleri bir günü kutlarlar. ... Boxing Day: 26 Aralık günlerinde kutlanan bir İngiliz geleneğidir. Geçmişte, zengin aileler hizmetçilerine Noel günlerinde çalışmalarında şart koşarlar, karşılık olarak da ertesi günü Noel’i kutlamalarına izin verirlerdi.”* (s. 230).

Asya, Kuzey Amerika ve Avrupa’da yılbaşının 25 Aralık’ta kutlandığını belirtmek için, gereksiz yere, *Hristiyanlık* nitelemesinde bulunulmuştur. Aynı sayfada ‘Boxing Day’ gündeme getirilmekte ve bozuk anlatımla açıklanmaya çalışılmaktadır. Boxing Day’in mutlaka tanıtılması gerekiyorsa, Türkçe anlamının verilmesi gerekmez mi? Sormak gerekir: ‘Hristiyanlık’ için bu kadar çaba gösterilmesine neden ihtiyaç duyulmuştur?

“Güney Kore’de ... 25 Aralık Noel kutlamaları, nisan ve mayıs aylarında da Budha’nın doğum günü kutlanmaktadır.” (s. 241). Ders kitabında, öğrencilerin, Hristiyanlığı özümsemeleri amacıyla yoğun çaba gösterilmektedir.

Türk Tugayına Türkçe Bilmeyen Tercüman!

Tercüman, bir dilde anlatılanları öteki dile çeviren kimse demektir. Kore'de savaşıyan Türk tugayına bir tercüman verilir. Ders kitabında tanıtılmaya çalışılan *tercüman*, çeviri yapması gereken dili öğrenmemiştir. Bu tercüman, yabancı bir ülkedeki Türk askerî birliğinde çevirmenlik yapacağı için doğal olarak Türkçe bilmek zorundadır. Fakat ders kitabının bulduğu tercüman Türkçe bilmemekte, Türk askerleriyle işaret diliyle anlaşmaktadır (s. 240).

Tabur komutanı, kendi posta eri Ali'yi, Türkçe bilmeyen tercüman Paik'in hizmetinde görevlendirir (s.240). Kitaba göre, Türk askeri, sınır ötelinde ABD çıkarları uğruna canını vermekle yetinmez, bir de yabancı ülkelere hizmet eder! Ders kitaplarında, yabancı ülkelerin çıkarları için ulusumuzun onuru böyle korunabilir mi? Ulusal tarih öğretiminin en önemli aracı olan Sosyal Bilgiler ders kitabında, vatani için canını veren Türk askerinin yabancıların hizmetkârı olarak gösterilmesinin, kabul edilebilir bir tutum olarak değerlendirilmesine olanak yoktur.

Amerika İçin Ölmeye Değer mi?

Kitapta, ABD çıkarları uğruna can vermek, devletin *âli menfaatlerinin* bir gereği gibi sunulmaktadır. Kore'de askerlerimizin Amerika'nın çıkarları doğrultusunda savaşa girmeleri, neredeyse, vatan savunmasıyla eşdeğer görülmektedir. Çanakkale'ye saldıran işgal güçlerine adeta acıyan yazarlar, Mehmetçiğin Kore'de ABD için can vermesini olağan karşılamaktadır. Türk tugayında *tercümanlık* yapan Paik'in *hizmetine* verilen Ali'nin ölümü de böyle anlatılmaktadır (s. 242).

Kılavuz kitap, Kore Savaşı ile Kıbrıs Barış Harekâtı arasında bir fark görmemektedir: "*Kore Savaşı ile ilgili araştırma yapması istenebilir. Bu araştırma Kıbrıs'a, Bosna Hersek'e, ve Afganistan'a giden askerlerimiz için de yaptırılabilir.*" (s. 241). Kıbrıs'ın; Kore, Afganistan ya da Bosna Hersek'le aynı karede buluşturulması son derece yanlış ve sakıncalıdır. Türk ordusunun Kıbrıs'a müdahalesi ile Afganistan'da asker bulundurulması, birbirinden farklı olgulardır. Kıbrıs Barış Harekâtı ABD'ye rağmen yapılmıştır. Kore, Afganistan ve Bosna Hersek'e asker gönderilmesi ise ABD-AB'nin talepleri doğrultusunda gündeme gelmiştir.

Kurtuluş Savaşı'yla İlgili En Doğru İfade

Ders kitabında, Ulusal Kurtuluş Savaşı ile ilgili yapılan en doğru saptama şudur: "*Mustafa Kemal Paşanın önderliğinde milletimiz dünyaya Kurtuluş Savaşı dersi verdi. Ezilen milletlere kurtuluş yolunu açtı.*" (s. 214). Mazlum milletlere örnek olan bağımsızlık savaşı ile bin yıllık devlet geleneğine sahip bir Türkiye'nin, eğitim programlarını ve ders kitaplarını, bir zamanlar denize döktüğü düşmanlarının etkisine açık hâle getirmesi, kabul edilebilir bir durum değildir.

Sonuç ve Öneriler

- MEB Sosyal Bilgiler 4. sınıf öğretmen kılavuz, ders ve çalışma kitapları; *Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği, Ders Kitaplarında Aranacak Nitelikler ile Yayın Evlerin de Aranacak Şartlar, Ders Kitaplarının Hazırlanması, İncelenmesi, Değerlendirilmesi ve Eğitim Araçlarının Seçimine İlişkin Yönerge* ile Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'na aykırı olarak hazırlanmıştır.
- Kitaplara onay veren yetkililer hakkında idarî soruşturma açılmalı ve soruşturma sonuçları kamuoyuna açıklanmalıdır.
- MEB Sosyal Bilgiler 4. sınıf öğretmen kılavuz, ders ve çalışma kitapları, 2006-2007 eğitim-öğretim yılından itibaren okutulmamalıdır.
- MEB Sosyal Bilgiler 4. sınıf öğretmen kılavuz, ders ve çalışma kitapları, teknik yönden kusurlu, 'ayıplı' mal niteliğindedir. Kitapların büyük bir bölümü, 2005-2006 öğretim yılı tamamlanmadan dağılmış ve kullanılamaz hâle gelmiştir. Bu durum, ulusal kaynakların israfına neden olmuştur.

MEB SOSYAL BİLGİLER 5. SINIF ÖĞRETMEN KILAVUZ , DERS VE ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KİTAPLARI

MEB Sosyal Bilgiler 5 Öğretmen Kılavuz, Ders ve Öğrenci Çalışma Kitapları, ders kitaplarının taşınması gereken özellikler ve Cumhuriyetin temel nitelikleri ölçüt alınarak taranmıştır. Söz konusu ölçütlere aykırı noktaların irdelendiği bu yazıda, bir tür Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Devrimi manifestosu niteliği taşıyan eski Sosyal Bilgiler ders kitaplarından neden vazgeçilmediği sorusuna da yanıt aranmaktadır. Metin içinde verilen sayfa numaraları Öğretmen Kılavuz Kitabı (Karagöz vd., 2005)'na aittir. (Kılavuzda yer verildiği için ders kitabının sayfa numaralarının ayrıca belirtilmesine gerek duyulmamıştır.) Kitaplardan yapılan alıntılarda, dil ve yazım yanlışları 'aynen' korunmuştur.

MEB, 2005-2006 öğretim yılında yeni programın uygulanmasını kolaylaştırmak amacıyla öğretmenlere kılavuz kitaplar hazırladı. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5 Öğretmen Kılavuz Kitabı (Karagöz vd, 2005)'nda, Talim Terbiye Kurulunun (TTK) 18.07.2005 gün ve 283 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edildiği ve 14 bin adet basıldığı belirtilmektedir. Editörlüğünü Yrd. Doç. Dr. Cengiz Dönmez, Dr. Bahri Ata ve Dr. Ahmet Sait Candan'ın yaptığı kitap, dil uzmanları Müjde Kanıbir ile Abdurrahman Öz tarafından incelenmiştir.

İlköğretim Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı (Karagöz vd., 2005 a), TTK'nin 18.07.2005 gün ve 283 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiş ve 402 bin adet basılmıştır. Dil uzmanları Müjde Kanıbir ile Abdurrahman Öz tarafından incelenen kitap, Yrd. Doç. Dr. Cengiz Dönmez, Dr. Bahri Ata ve Dr. Ahmet Sait Candan'ın editörlüğünde hazırlanmıştır.

İlköğretim Sosyal Bilgiler 5 Öğrenci Çalışma Kitabı (Karagöz vd., 2005 b), TTK'nin 18.07.2005 gün ve 283 sayılı kararı ile ders kitabı olarak okutulması uygun görülmüş ve 402 bin adet basılmıştır. Editö

rlüğünü Yrd. Doç. Dr. Cengiz Dönmez, Dr. Bahri Ata ve Dr. Ahmet Sait Candan'ın yaptığı kitap, dil ve yazım yönünden, Müjde Kanıbir ile Abdurrahman Öz tarafından incelenmiştir.

MEB Sosyal Bilgiler öğretmen kılavuz, ders ve öğrenci çalışma Kitaplarının tamamı okullara ücretsiz olarak gönderilmiştir. Bu kitapların niçin hazırlandığı konusuna, kılavuz kitabın 228 . sayfasındaki *Demokrasi*

Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi'nin amaçları arasında yer alan şu sözlerle açıklık getirilmektedir: "...dünyaya ve global değerlere açık nesillerin yetiştirilmesi." Sözü edilen 'global' değerlerin emperyalist yayılcılığın aracı olduğu artık herkes tarafından biliniyor. Yeni kitapların, *global değerlere açık nesillerin yetiştirilmesi* amacıyla hazırlandığı, yazarları tarafından da böylece itiraf edilmiş oluyor.

Türkiye Cumhuriyeti Hedef Alınıyor

Sosyal Bilgiler 5 ders kitabı ve öğretmen kılavuz kitabında etnik farklılıkların öğrencinin belleğine işlenmesi için özel çaba gösterilmektedir:

"Merve Nerede Yaşıyor? 6.5 milyar insanla birlikte dünyada. 4 milyar insanla birlikte Asya ve Avrupa kıt'alarında. 12 milyon insanla birlikte İç Anadolu Bölgesi'nde. 4 milyon insanımızla birlikte başkentimiz Ankara'da. Siz nerede yaşıyorsunuz? Siz de Merve ile aynı ülkede yaşıyorsunuz. Ancak farklı bir bölge, kent ya da semtte yaşıyor olabilirsiniz. ... Ama yaşadığınız yerin doğal ve beşerî özellikleri sizi her alanda etkiler.

Örneğin;

Hangi dili öğreneceğinize,

Hangi okula gideceğinize,

Okulda neler öğreneceğinize etki eder." (s. 96-97).

2004 AB İlerleme Raporunda Türkiye'yi suçlayan ifadeleri dikkate alan MEB, ders kitabında, ulusal dil kavramı yerine 'farklı dil' kavramını öne çıkarmaktadır. 5. sınıf öğrencisinin *yaşadığı bölgede* Türkçe dışında öğreneceği dil hangisidir? İlköğretimde bölge-dil ilişkisine dikkat çekmek, sadece *'farklı dili öğrenen'* öğrencileri değil, bu durumdan habersiz öğrencileri de etkiler. Kimin hangi dili konuştuğu ya da öğrendiği önemli değildir. Fakat uluslaşma süreci devam eden Türkiye'de farklılıklara vurgu yapmak, hangi eğitim ihtiyacına cevap verebilir? Bu tutumun birleştirici ve kaynaştırıcı olması söz konusu olamaz. MEB'in farklılıklara vurgu yapması, ilköğretimin 1. kademesinden itibaren öğrencilerin bir arada yaşama duygusunun zayıflatılmasına hizmet etmektedir.

Öğrencinin yaşadığı bölge, hangi okula gideceğine nasıl etki edebilir? İlköğretim çağındaki öğrenci, nerede yaşarsa yaşasın, bir il köğretim okuluna gider. Üstelik zorunlu öğrenim çağındaki çocuklara devlet okullarında parasız temel eğitim olanağının sağlanması, Anayasal güvence altındadır. Karadeniz, Marmara ya da Doğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan bütün çocuklar ilk önce ilköğretim okuluna devam ederler. Ortaöğretim zorunlu olmadığı için, bazı öğrenciler lise eğitimi alamamaktadır.

Lise ve yükseköğrenim olanağından yararlanmak, bölgesel farklılıklarla değil, sosyo-ekonomik durumla açıklanabilir. Kitapta verilen okul, eğitim ve dil örneği bugün mevcut olmayan bir sisteme işaret etmektedir. Ders kitabıyla, üstü kapalı bir biçimde de olsa, yeni *azınlık* ve *tarikât* okulları gündeme getirilmektedir.

Kitabı hazırlayanlar, bölgesel farklılığı, *okulda nelerin öğrenileceği* konusunda belirleyici öge olarak görmekte dir. Bu düşünceden, Sosyal Bilgiler ünitelerinin yöre koşulları (iklim, üretim vb.) dikkate alınarak esnek işlenmesi sonucunun çıkarılması mümkün değildir. O hâlde bu cümleyle ne anlatılmaktadır? Türkiye'deki bütün okullarda aynı program uygulandığına göre, *okullarda öğretilecek konuların bölgelere göre değiştiği* iddiası ne anlama gelmektedir? Bizim eğitim programımızda öğrenciye nelerin öğretileceği tek tek belirtilmektedir. Türkçe, Fen ve Teknoloji, Sosyal Bilgiler, Matematik, Yabancı Dil, Müzik, Görsel Sanatlar, Beden Eğitimi, Trafik ve İlk Yardım vb. derslerin programı önceden belirlenir ve bütün okullarda uygulanır. Türkiye'deki bütün okullar bu programı uygulamak zorundadır. Bu da, hangi bölge olursa olsun, okullarda eğitim-öğretim etkinliklerinin bütünlük içinde yürütülmesini sağlar. Türkiye Cumhuriyeti yurttaşları, Öğretim Birliği Yasası'nın uygulandığı devlet okullarında yetiştirilir. Okullarda nelerin öğretileceği konusu ilk ve ortaöğretim programlarında madde madde sıralanmıştır.

Sosyal Bilgiler 5 ders ve öğretmen kılavuz kitaplarında, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin *değiştirilmesi dahi teklif edilemeyecek* temel niteliklerine, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda belirtilen Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına ve Anayasaya aykırı bir eğitim modeli savunulmaktadır.

Ders kitabında, bugün mevcut olmayan bir eğitim ve devlet düzeninin düşünsel temelleri atılmaktadır.

Vahdettin'e Karşı Mahcubiyet

5. sınıf ders kitabının 50. ve 51. sayfalarında *Türk İnkılâbı ve Atatürk* anlatılmaktadır. Kurtuluş Savaşı'nda Atatürk ve arkadaşlarının başarılarına değinildikten sonra Vahdettin'den şöyle söz edilmektedir: *"İstanbul'da bulunan padişahın Kurtuluş Savaşına desteği olmuyordu."* Vahdettin'le ilgili ilginç düşüncelerden biri de öğretmen kılavuzundadır: *"Saltanatın kaldırılmasından sonra, 17 Kasım 1922'de Sultan Vahdettin İstanbul'dan ayrıлып, İngiltere'ye sığınmıştır."* (s. 72).

Vahdettin, *Kurtuluş Savaşı'na destek olmuyordu*, ama fazlasıyla 'köstek' olduğu da bir gerçek. Kitaptaki satırlar düşmanla işbirliği yapan, Kurtuluş Savaşı'nı bastırmak için gerici ayaklanmaları örgütleyen, Mustafa Kemal hakkında ölüm fermanı hazırlatan Vahdettin'le ilgili gerçeklerin perdelenmesine hizmet etmektedir.

Sosyal Bilgiler kitabında, Atatürk'ün sahtekâr olarak nitelendirdiği (Atay, 2005: 128) Vahdettin'in, işgalci İngiltere'ye kaçması bile sıradan bir olay olarak geçiştirilmektedir. Mustafa Kemal Atatürk, Nutuk'ta Vahdettin'le ilgili olarak şunları söyler: *"Padişahlık ve Halifelik makamında bulunan Vahdettin, soysuzlaşmış, yalnız kendisini ve tahtını güvenceye bağlayabilmek düşüncesinde alçakça yollar araştırmakta. ... Ulus ve ordu, Padişah ve Halife'nin hainliğinden haberdar olmadığı gibi, o makama ve o makamda bulunana karşı yüzyılların kökleştirdiği din ve gelenek bağlarıyla içten bağlı ve uysal."*

Kitaptaki halife tanımı da tartışmaya açıktır: “Halife, bir önderin yerine geçen, görevi devralan kişi demektir. İslâm dünyasında devlet başkanı ve dinî önder anlamında da kullanılmıştır.” (s. 73). Halifelik ve saltanata son veren devrimler tanıtılırken, “Hz. Muhammed’in vekili olarak Müslümanların imamlığını ve şeriatın koruyuculuğunu yapmakla görevli kimseye”, yani halifeye (TDK, 1998: 1932) farklı roller biçilmesine neden ihtiyaç duyulduğu konusu aydınlığa kavuşturulmalıdır. “İslâm dünyasında devlet başkanı ve dinî önder anlamında da kullanılmıştır” ifadesi, halifeye farklı anlam yüklendiğini kanıtlar niteliktedir. Halifeliğin birden çok anlamının olduğu bilinmekle birlikte, ders kitabında anlatılan halife-halifelik sadece dinî anlam taşımaktadır.

Vahdettin’le ilgili bilgilerin yer aldığı sayfada, “Saltanatın kaldırılmasından sonra halifelik makamı görevine devam etti. Bu durum ülke yönetiminde ikililik oluşturuyordu.” Makamın sözlük anlamı *mevkidir* (TDK, 1998: 1490). Ders kitabında, halifelik makamına özne işlevi yüklenmiş ve “halifelik görevine devam etmiştir.”

Bir yanlış da *ikililik* sözcüğünde yapılmıştır. Bu sözcüğün *ikilik* biçiminde olması gerekmektedir. Söz konusu sayfada yanlış bir ifadeye daha rastlanmaktadır: “...Bu anayasada, 1921 anayasası aynen kabul edilip, ‘Türkiye Devleti bir cumhuriyettir.’ hükmü eklenmiştir.” Anlatım bozukluğunu gidermek için *anayasada* yerine *anayasaya* sözcüğü konulmalıdır.

Atatürk İlkeleri Yanlış Öğretiliyor

Özelleştirmeci ve Türkiye’yi ‘pazarlamak’la meşgul bir anlayış, Atatürk ilkelerini doğru öğretebilir mi? Kitabın sayfalarına bakarak bu soruya olumlu bir yanıt vermek zor: “Özel sermaye yeteri kadar yatırım yapamadığı için çoğu yatırımları devletin yapmak zorunda kaldığı, bunun da devletçilik ilkesiyle ilişkilendirildiği vurgulanır. Ülkede yabancıların kurduğu şirketler birer ikişer satın alınarak millî ekonomik ilkesi uygulanmaya başlandı.” (s. 78). Devletçilikle ilgili benzer görüşler 81. sayfada şöyle dile getirilmiştir: “Cumhuriyetin ilk yıllarında özel sermayenin yetersiz olması, yapılacak yatırımları devletin yapmasını zorunlu kılmıştır. Özel sermayenin güçlenmesiyle birlikte devlet yatırımları özel sektöre bırakmaya başlanmıştır.”

Yukarıdaki metinde *millî ekonomi ilkesi* yerine yanlışlıkla *millî ekonomik ilkesi* kullanılmıştır. Bu ‘teknik’ bir hata olarak kabul edilebilir, ama devletçilikle ilgili görüşlerin hata çerçevesinde değerlendirilmesi olanaksızdır. Çünkü ortada bir tahrifat söz konusudur. Türkiye, o yıllarda devletçi ekonomi modelini özellikle tercih etmiştir. Bu olgu, kitapta sıradan bir durum olarak sunulmuştur. Devletçilik ilkesi, Türkiye ekonomisinin, dünyanın 1929’da yaşadığı büyük buhrandan etkilenmeden gelişmesini sağlayan bir modeldir. 1937 yılında Anayasaya giren Atatürk’ün 6 ilkesinden biri de devletçiliktir.

“Devletçilik ilkesi doğrultusunda yapılan inkılâplar şunlardır: İzmir İktisat Kongresi’nin düzenlenmesi, ilk defa planlı ve millî bir ekonominin benimsenmesi.” (s.

80). İzmir İktisat Kongresi'nin, öğrenciye, *devletçilik ilkesi doğrultusunda yapılan inkılaplar* an biri olarak tanıtılması, ancak bilgi yetersizliği kapsamında değerlendirilebilir. İzmir İktisat Kongresi'nde devletçi ekonomi ile ilgili görüş ve önerilerin dile getirilmesi, kongrenin devletçilikle ilgili devrimlerden biri olduğu anlamına gelmez. Kongrede devrim niteliğinde kararların alınmış olması da bu gerçeği

değiştirmez. Kongrelerle, devrimlerin düşünsel altyapısı oluşturulabilir.

Dil, Yazım ve Anlatım Yanlışları

Sosyal Bilgiler ders, öğretmen kılavuz ve öğrenci çalışma kitapları, dil ve yazım hatalarıyla doludur. Ders kitabında bulunmaması gereken yazım yanlışlarının sıkça tekrar edilmesi, kitapları hazırlayan ve denetleyen uzmanların yanı sıra, onay veren Talim ve Terbiye Kurulunun da mercek altına alınmasını zorunlu kılmaktadır:

“...öğrenme yöntemi artık demode olmuştur görünmektedir.” (s.16). “...çocuğun kendisi anlamasına ve güven kazanmasına...” (s. 17). “Anket Araştırması...” (s.23). Fransızca kökenli anket sözcüğü, sözlüklerde şöyle tanımlanır: “*Soruşturma, sormaca. anket yapmak bir konuda soruşturma, araştırma yapmak.*” (TDK, 1998: 111). Öğretmen kılavuzunda, araştırma ve soruşturma anlamına gelen anket yanlış kullanılmıştır. *Anket araştırması*, anketin bir araştırma yöntemi olarak değil, araştırma konusu olarak algılanmasına neden olmaktadır. Kitaba göre, öğrenci, araştırmada anketten yararlanmak yerine anketi bir araştırma konusu olarak ele almaktadır. *Anket araştırması* ifadesine Sosyal Bilgiler 4. sınıf kitabında da rastlanmaktadır: “*Anket Araştırması Ne Demektir? Anket araştırması, insanların görüşlerini, düşüncelerini ortaya çıkarmak için yapılır.*” (Tekerek vd., 2005: 148).

Üç cümleden oluşan bir paragrafta her cümle sonunda söyleyebilirsiniz sözcüğü kullanılmıştır: “...sorumluluk göstergesi olduğunu **söyleyebilirsiniz**. ...belirttiğimizi **söyleyebilirsiniz** ...imza atmamız gerektiğini **söyleyebilirsiniz**.” (s. 30). Benzer bir örneğe de 31. sayfada rastlanmaktadır: “...şema oluşturmalarını **isteyebilirsiniz**. ...gerekçelerini de belirtmelerini **isteyebilirsiniz**.”

“...konuyu şekillendirebilirsiniz?” (s. 34). “Öğrencilere peri bacalarını neye benzettikleri sorulabilir? Ülkemizdeki kayak merkezlerimizin isimleri sorulabilir?” (s. 60). “Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılmasına denir?” (s. 84). “...mevsiminde bol su taşır?” (s. 116). Örneklerden de anlaşılacağı gibi, soru cümlesi olmayan bu cümlelerin sonunda gereksiz yere soru işareti kullanılmıştır.

“3 Mart 1924 Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edildi. 1926 Medeni Kanun kabul edildi. 1930 kadın ve çocukların korunmasına dair kanun kabul edildi. 1933'te köy muhtar ve heyeti seçimlerine girme hakkı tanındı. 1934'te milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanındı. 1997 zorunlu temel eğitim sekiz yıla çıkarıldı. 2002 Yeni Türk Medeni Kanunu kabul edildi.” (s. 38). Yasaların kabul edildikleri tarihlerden sonra bulunma hâli ekleri, virgül ya da iki nokta kullanılmaması, anlam karışıklığına neden olmuştur. Cümlelerden, 1930 kadın ve çocuk, 1997 zorunlu temel eğitim vb. anlamlar çıkarılabilir. 1933'te köy muhtar ve heyeti seçimlerine girme hakkının kime tanındığı belirtilmemiştir. Öğrenci, bu ifadeye bakarak, köylerde muhtarlık seçiminin ilk kez 1933'te yapıldığını düşünebilir. B

enzer bir ifade

milletvekili seçimleri için de kullanılmıştır. 1934'te milletvekili seçme ve seçilme hakkının kime tanındığı sorusu yanıtız kalmaktadır.

Bu tarihlerde Türk kadınına seçme ve seçilme hakkının tanındığı açıkça belirtilmelidir.

Kılavuzun 42. sayfasında yer alan bir kamp programında üç kişinin imzası kullanılmış. İmzalar, doğru bir biçimde, ad ve soyadın üzerine atılmıştır.

Aynı kitabın bir başka sayfasında, imza yanlış yere, ad ve soyadın altına atılmıştır (s. 41).

Ders kitabında bu tür hatalara yer verilmemesi gerekir.

Kılavuz kitabın 57. sayfasında, kısaltılmış bazı kurum adlarının sonuna nokta konulmuştur: "TTK. ... MEB." Kısaltmalarda kurum adları büyük harfle yazılır, ama sonlarına nokta konulmaz.

Yayın evi adlarının ilk harfleri büyük yazılır. Kılavuzun 29. sayfasında kaynak gösterilirken, bu kurala uyulmamıştır: "Çınar yayın evi." Özel yayın evi adı başka bir sayfada doğru olarak yazılmıştır (s. 49).

Anlatım bozukluklarına birkaç örnek: "Günlük hayatta uymak zorunda olduğumuz kurallardan hangileri hukuk kurallarına aittir?" (s. 73). "Atatürk'e göre ..... ilkesi Türk toplumunun her yönüyle sürekli olarak geliştirmeyi, çağdaş uygarlık düzeyi üzerine çıkmayı amaçlar." "Atatürk siyasî alanlardaki çalışmalarının yanında ekonomik ve diğer alanlardaki çalışmaları da birlikte yürütmüştür." (s. 84-85). "Yetişmek için kış ılıkılığı ister." (s. 94). "Hiç dağa tırmandınız mı?, dağ sporları ve dağcılık hakkında neler bildikleri yönünde sorularla derse başlayabilirsiniz." "Daha sonra Türkiye haritası üzerinde çizilen yerler, tek tek her öğrenciye en az üç yer göstererek öğrencilerin bulmalarını sağlayınız." "75. sayfadaki fotoğrafın hangi bölgemizde olabileceği Türkiye fizikî haritasına bakılarak yorumlatılabilir." (s. 98). Son cümlede geçen fotoğrafın hangi bölgemizde olabileceği sözünü ne anlatılmaktadır? Ders kitabının 75. sayfasındaki dağ fotoğrafının hangi bölgemizde olabileceği değil, olsa olsa hangi bölgemize ait olabileceği sorulabilir.

"Öğrencilere 'Haydi düşünelim' kutusundaki soruyu sorarak giysilerimizin kalın ya da ince olması, yediğimiz yiyeceklerin benzer ve farklılıkları ile ilgili öğrencilerimizin hâlihazırda bildikleriyle iklimin üzerimizdeki etkilerini fark etmeleri sağlanır." (s. 100). "Haydi düşünelim" ifadesindeki düşünelim sözcüğünün ilk harfi küçük yazılırken, 108. sayfada büyük yazılmıştır: "Derse 'Haydi Düşünelim' sorusuyla çevresinde gördüğü güzelliklerin korunması ve kalıcı olması için kişisel temizlikle başlayıp çevre temizliğine ve korunmasına, sahiplenilmesine uzanan süreci öğrencilere hatırlatarak başlanabilir." Bu satırlar, Derse Hazırlık başlığı altında sunulmuştur. Öğretmenlerin, anlam karışıklığı olan bu cümlelerden ne anladıkları/anlayacakları merak konusudur.

"Kent merkezinde yaşıyorsanız buradaki ev tiplerine ve yapı malzemelerine nelerin etki etmiş olabileceği ile ilgili yorumlar yapmaları sağlanır." (s. 105).

"Öğrencilerden 'insanlar niçin şehirlerde yaşarlara?' sorusu ile ilgili nedenler bulmaları istenir." (s. 106).

"Çevre kirliliği başlığı altında Hava-Su-Toprak-Gürültü kirlenmeleri öğrencilerin oluşturduğu gruplarca ayrıntılı olarak hazırlanarak sınıf ortamında paylaşılması sağlanır ve çözüm önerileri belirlenir." (s. 108). Anlatım bozukluğu bir yana, bu ifadelerden ne anlaşılması gerektiği belirsizdir.

Sözelimi öğrenci grupları hava-su-toprak ve 'gürültü kirlenmeleri'yle ilgili ne hazırlayacaktır? Gürültünün kendisi kirliliktir ve *gürültü kirliliği* biçiminde ifade edilir; *gürültü kirlenmesiyle*, gürültü temiz bir 'nesne' olarak tanıtılmaktadır. Kitabın yazarları, hava, su, çevre ve toprak gibi, gürültüyü de kirlenmişlerdir! Anlatımın bozuk oluşu, sınıf ortamında *paylaşılması* gerekenin ne olduğunun kavranmasına olanak tanımamaktadır.

"Örneğin; tarımı, ekonomik faaliyet olarak seçenler farklı bir grup şeklinde gruplandırabilirsiniz." (s. 126). "Eskiden ayçiçeği eskiden tek tek koparılıp vura vura taneleri ayıklanıp geniş arazilerde kurutulmuş." (s. 127).

"Ormancılık konusunda" (s. 138). *Konuyla İlgili Açıklamalar* bölümündeki bu cümle yarım bırakılmıştır.

"Bu sorunun neden ciddi bir problem olduğunu düşününüz." (s. 185). "Sınıfı gruplara ayırıp, yaşadıkları yerle ilgili bir problemi yazmaları istenir." (s. 191). "Neden bu işlerin yapılması için bir iş bölümü yapıldığı konusunda kısaca düşüncelerini sorabilirsiniz." (s. 214).

"Ayrıca televizyonda Anıtkabir'i ziyaret edenlerin Anıtkabir defterine neler yazdıkların a öğrencilerden dikkat etmeleri istenebilir." (s. 220). Cümledeki anlatım bozukluğunu yok sayalım. Öğrenci, televizyondan, Anıtkabir defterine ne yazıldığını nasıl anlayacak? Özel olarak belirtilmemişse, deftere yazılanların içeriğinden nasıl haberdar olacak?

"Ankara'da ve çevre illerdeki öğrencilere Ankara gezisi düzenlenebilir." (s. 221).

"Aşağıdakilerden hangisi yasalarımıza göre yapmak zorunda olduğumuz bir durum değildir?" (s. 225).

"İstiklâl Marşı ve başkent, bağımsız devletlerin sembollerindendir." (s. 237). Öğrenci Çalışma Kitabındaki bu ifadenin hemen altında, okullarda her pazartesi ve cuma günleri İstiklâl Marşı okunduğu hatırlatılmaktadır. *Bağımsız devletler* ifadesi, Türkiye Cumhuriyeti dışındaki devletleri de kapsar. Tırnak içindeki cümleden, İstiklâl Marşı'nın, Türkiye'nin bağımsızlık sembolü olduğu anlamı çıkarılabilir mi? Millî marşımız, Türkçe dilbilgisi yetersiz yazarlar tarafından, devletlerin bağımsızlık sembolü olarak tanıtılmaktadır.

Kılavuz kitapta yer alan "Derse Hazırlık" bölümündeki yedi cümleden altısında aynı sözcükler tekrar edilmiştir: "Türkiye'de balıkçılıkla ilgili bir araştırma istenebilir. Türkiye'de ormancılıkla ilgili bir araştırma istenebilir. Türkiye'de çevrecilik konusyla ilgili bir araştırma istenebilir. Türkiye'de enerji kaynakları konusunda bir araştırma istenebilir. Türkiye'nin ekonomik alışveriş yaptığı ülkelerle ilgili bir araştırma istenebilir. Türkiye'nin en çok ithal ettiği ürünlerle ilgili bir araştırma istenebilir." (s. 252). "...Kaç tanesi eserin bulunduğu yer doğrudur?" (s. 263).

Başka etkinliği, etkinlik türü olarak 137. ve 157. sayfalarda yer alıyor. Diğer bütün etkinliklerde etkinliğin baş harfleri büyük yazılırken, bu etkinlikte küçük yazılmıştır.

Üniteyle İlgisi Olmayan Açıklamalar

“Ürettiklerimiz” ünitesinde “Bir Ekonomik Faaliyet” adıyla işlenen konuyla ilgili açıklamalardan biri de şöyledir: “Öğrencilere bildikleri İngilizce kelimelerden Türkçe’de de kullanılan kelimeler olup olmadığını sorarak dil-kültür ilişkisi ile ilgili kısa bir görüş alışverişinde bulunabilirsiniz.” (s. 130). Açıklamaların yer aldığı sayfa tarımsal üretime ayrılmıştır. Ağırlıklı olarak hayvancılığa yer verilen sayfanın hemen altındaki açıklamalarda, *Türkçede kullanılan İngilizce sözcüklerle* konu arasında nasıl bir bağ kurulduğu anlaşılammaktadır. (Türkçe yi kuşatan İngilizce sözcüklerin dil-kültür ilişkisi çerçevesinde açıklanması da ayrı bir tartışma konusudur.)

“Derse

Hazırlık” bölümünde, öğretmene, derse nasıl hazırlanacağı ve başlanacağı hakkında bilgiler verilmektedir: “(Derse) *Haydi düşünelim sorusu ile başlanabilir.*” (s. 108, 132, 134, 206, 210, 216, 254, 258). Ders kitabında “*Haydi Düşünelim*” kutucuğunda çeşitli sorulara yer verilirken, öğretmen kılavuz kitabında *haydi düşünelim* ifadesi başlı başına bir soru cümlesi hâline getirilmiştir. Kılavuza göre, “*Haydi düşünelim sorusu ile ilgili bir araştırma istenebilir.*” (s. 258). *Düşünelim* ‘sorusu’na başka bir örnekte de rastlanmaktadır: “*Neden bu işlerin yapılması için bir iş bölümü yapıldığı konusunda kısaca düşünmelerini sorabilirsiniz.*” (s. 214). İfadedeki anlatım bozukluğu, *düşünmelerini sorabilirsiniz* ‘sorusu’ ile tamamlanmıştır.

5. sınıf öğrencileri, Mehmet Âkif Ersoy’un *Safahat* adlı eserini okuyup anlayabilir mi? Ders kitabına göre, evet. Sosyal Bilgiler öğretmen kılavuzunda, derse hazırlık konularından biri de *Safahat*’in *sınıfa* getirilmesidir (s. 218). Mehmet Âkif Ersoy, kuşkusuz, büyük şairlerimizden biridir. Fakat adı geçen eser, ilköğretim 5. sınıf öğrenci düzeyinin çok üzerindedir.

Doğru-Yanlış Cetveli

Eski kitaplarda dil ve yazım yanlışlarını düzeltmek amacıyla bir doğru-yanlış cetveli yer alırdı. Genelde kitap basıldıktan sonra hazırlanan bu cetvel kitap sayfalarının arasında okuyucuya sunulurdu. Sosyal Bilgiler 5 öğretmen kılavuz kitabında saptanabilen bazı yanlışlar aşağıda belirtilmiştir:

Sayfa	Yanlış	Yanlış	Doğru
	80-99-108	bu gün	bugün
	83	varlıkları	varlıklarını
	84	ayılmasına	ayrılmasına
84	kaynaklara belgelere	kaynaklara,	belgelere
85	eserlerde	eserlerden	
85	Aşağıda	Aşağıdakilerden	
85	TBMM	TBMM’nin	

	85	Kurulması	kurulması
	85	kadın erkek	kadın-erkek
85		Kabulü	kabulü
85		inkılaplarıyla	inkılâplarıyla
86		kullanız	kullanınız
86		gurup	grup
	90	yerleri	yerlerin
94		faali-yetlerine	faaliyetlerine
94		Hangi Bölgemizin	Hangi bölgemizin
	95	ip uçlarını	ipuçlarını
96		resimlerinde	resimlerin de
	98	İlk Çağlardan	İlk çağlardan
	100	(...kış)	(...kış),
105		malze-melerden	malzemelerden
	108	olan,	olan
	110	eğitilmelerisi	eğitilmeleri
	116	gösterir?	gösterilir?
	116	yeşeren	yeşeren,
	117	bulunsaydı idi	bulunsaydı
	119	ili	ilini
	119	sayısın	sayısını
	121	bilmeme	bilmemek
	122	bölgesini	bölgesinin
	130	Türkçe'de	Türkçede
	130	kısı	kısa
	134	ekteki	ekindeki
	134	kronolijide	kronolojide
136		Öğrencilerde	Öğrencilerden

138	bilg-iniz	bilgi-niz		
138	etkinliği	etkinlik		
140	basın	basım		
142	aşamalarını	aşamalarını		
145	faaliyetlerde İlginize	faaliyetler de	146	İlginizi
147	olmasını	olduğunu		
174	bilim adam	bilim adamının		
188	solurulur	sorulur		
197	hayır sever	hayırsever		
205	Ve	ve		
205	Yücel, Hasan Ali	Yücel, Hasan Âli		
205	MEB.	MEB		
206	Etkinliği yaptırırken	etkinlik yaptırılırken		
208	gördün mü?	gördünüz mü?		
208	ben-im	be-nim		
208	etkinlikleri	etkinlikler		
209	çözüle-ceğine	çözüleceğine		
214	etsinlikleri	etkinlikleri		
214	İctimai	İçtimaî		
216	yararlanılması	yararlanmaları		
218	marşı	marş		
219	...Onat Doç.	...Onat, Doç.		
220	Altıordu	Altınordu		
222	içeris-indeydim	içeri-sindeydim		
222	şekiller	şekillerde		
223	bakanlar Kurulu	Bakanlar Kurulu		
223	Ahmet Necdet Sezer'de	Ahmet Necdet	Sezer de	
224	doyanan	dayanan		

225	polis	polisi
228	vatanlaşlarının	vatandaşlarının
232	bayrakların da	bayraklarında
232	Kök Türkler	Köktürkler (Göktürkler)
238	metnin	metnin
242	Bunu	Bunun
245	olan	alan
254	siyasi	siyasî
254	kuhve	kahve
254	hali	hâli
255	Orman Bakanlığı'nda	Orman Bakanlığında
256	antrönör	antrenör
256	takımına	takımınıza

Bakanlık Adlarından Hangisi Doğru?

Dilde bazı tartışmalı noktaların olması doğaldır. Ders kitaplarında, Türk Dil Kurumunun (TDK) dil ve yazım kurallarının uygulanması zorunludur. Kitaplarda dil ve yazım bütünlüğünün korunmasına özen gösterilmezse, Türkçe öğretiminde ciddi sorunlarla karşılaşılır. Bazı sözcüklerin nasıl yazılacağı dilbilimciler tarafından yıllardır tartışılmaktadır. Bunlardan biri de *grup* sözcüğüdür. Bu sözcüğün *grup* biçiminde yazılmasını savunanlar olduğu gibi, *gurup* şeklinde yazılması gerektiğini düşünenler de var. Söz konusu sözcüğün doğrusu, TDK İmlâ Kılavuzu'na göre, *gruptur* ve ders kitaplarında da böyle yazılması gerekir. Fakat sözü edilen sözcük, kılavuz kitabın 86. sayfasındaki (çalışma kitabı, s. 31) 4. etkinlikte iki farklı biçimde de kullanılmıştır: “İki *gurutta* incelenir. ...*Hangi gruba giriyor?*” Bu sözcük, 30. ve 49. sayfalarda doğru yazılmıştır. Peki öğrenciye bunlardan hangisi öğretilecektir?

Kılavuz kitapta, *coğrafi* sözcüğünün nasıl yazılması gerektiği konusunda da görüş birliği sağlanamamış. *Coğrafi* sözcüğünün geçtiği bir sayfada düzelme işareti kullanılırken (s.24), başka bir sayfada kullanılmamıştır (s. 92).

Küçükbaş (hayvan) sözcüğü 136. sayfada ayrı (küçük baş), 146. sayfada ise bitişik (küçükbaş) yazılmıştır. *Küçükbaş* sözcüğü kılavuz kitapta yanlış, öğrenci çalışma kitabında ise doğru yazılmıştır. TDK İmlâ Kılavuzu'na göre, küçükbaş ve büyükbaş sözcüklerinin bitişik yazılması gerekmektedir.

Kitaplarda dil ve yazım bütünlüğünün önemsenmediğini gösteren bir diğer örneğe de bakanlık adlarında rastlanmaktadır. Kitapların yazarları Dış İşleri ve İç İşleri Bakanlığının nasıl yazılması gerektiği konusunda bir türlü görüş birliğine varamamışlardır: “*Dışişleri Bakanlığı*” (s. 225). “*İçişleri Bakanlığı*” (s. 224). “*Dış İşleri*

Bakanlığı. İç İşleri Bakanlığı” (s. 214). “Dış İşleri Bakanlığı” (s. 236).

Belirli Gün ve Hafta Adlarından Hangisi Doğru?

Tutum, Yatırım ve

Türk Malları Haftası, kılavuzun iki sayfasında da farklı biçimde yazılmıştır. Hafta adı, kitabın 93. sayfasında *Tutum, Yatırım ve Türk Malları Haftası*; 125., 142., ve 152. sayfalarda ise *Tutum, Yatırım ve Yerli Malları Haftası* şeklinde yer almıştır.

Ölçme ve Değerlendirmede Yetersizlik

Boşluk doldurma: *“Doğduğunuz andan itibaren kendinizi ..... buluruz.”* (s. 48).

Cümlede özne-yüklem uyumsuzdur.

Anlatım bozukluğunun giderilmesi için, cümle, *doğduğumuz andan itibaren kendimizi ..... buluruz* biçiminde değiştirilmelidir.

Boşluk doldurma ile ilgili başka bir örnek: *“Biz çocuklar yaşama ve eğitim öğrenim gibi ..... sahibiz.”* (s. 48).

Cümledeki anlatım bozukluğunun

giderilmesi için ve bağlacının *yaşama* sözcüğünden sonra değil, *eğitim* sözcüğünden sonra kullanılması gerekirdi. Cümlelerin sağındaki kutucuklarda boşluğu doldurabilecek en uygun sözcük ise *haklar* sözcüğüdür.

Fakat bu sözcüğün kullanılabilmesi için yönelme durum eki alması gerekmektedir.

Sözcük, yönelme durum eki almadan kullanıldığında anlatım bozukluğuna neden olmaktadır.

Bu bölüm hazırlanırken, kutucuklarda en uygun sözcüklere yer verilmelidir.

Kitabın yarısında *“Çalışma Kitabı ile İlgili Açıklamaları”* ifadesine rastlanmaktadır (s. 58, 60, 62, 64, 66, 68, 70, 98, 100, 102, 104, 106, 108, 110, 112, 114, 130). Yanlış ifadenin, *açıklamalar* biçiminde düzeltilmesi gerekir.

“Bu kitaba bakınca bende yeni yerler görme isteği uyandırdı.” (s. 58). Cümleyle, *görme isteğini uyandıran* nesnenin kitap olduğu anlatılmak istenmiştir. Fakat ifade bozukluğundan dolayı böyle bir anlam çıkarmak zordur. Söz konusu ifade, *bu kitap bende yeni yerler görme isteği uyandırdı* biçiminde düzeltilmelidir.

Çoktan seçmeli bir soru

örneği: *“Atatürk, Türk kadınının toplum hayatında hak ettiği yeri alması için bazı düzenlemeler yapmıştır. Aşağıdakilerden hangisini yapmamıştır?”*

A) *Medenî Kanun çıkarmak* B) *milletvekili seçme seçilme hakkını vermek* C) *belediye meclisine üye seçme ve seçilme* D) *zorunlu eğitimin 8 yıl olması”* (s. 49). Soru sorulurken, bütünlüğe dikkat edilmelidir. Doğrusu, Atatürk’ün, Türk kadını ile ilgili düzenlemeler yaptığı belirtildikten sonra, seçeneklerden hangisinin bu düzenlemelerden biri olduğu ya da olmadığı sorulmasıdır. *Aşağıdakilerden hangisini yapmamıştır?* sorusu geniş kapsamlı olduğundan dolayı, sadece Türk kadını ile ilgili düzenlemeleri içermemektedir.

Kapadokya Hristiyanlıkla Özdeşleştiriliyor

Satırbaşından başlaması gereken bir cümle şöyle ifade edilmiştir: “*İnanç turizmi bakımından oldukça önemlidir. Bölgede çok sayıda kilise vardır. Bu kiliselerin içinde bulunan freskler, hristiyanlar açısından oldukça önemlidir.*” (s. 60).

İkinci paragrafta bölgeden söz edilmediği için, *inanç turizmi bakımından* hangi bölgenin önemli olduğu anlaşılammaktadır. Diğer bir önemli nokta da, Kapadokya bölgesinin âdeta Hristiyanlıkla özdeşleştirilmesidir. Cümlede geçen *hristiyanlar* sözcüğünün ilk harfi, yazım kurallarına aykırı olarak, küçük harfle yazılmıştır. Oysa din ve mezhep adları ile bunların mensuplarını anlatan sözler büyük harfle başlar (TDK, 2004: 23). Paragrafta, *oldukça önemlidir* ifadesi iki kez kullanılmıştır. Aynı sayfada parantez içinde belirtilen kayak merkezlerinin sonuna nokta konulmamıştır.

Kapadokya'yı Hristiyanlıkla özdeşleştiren anlayış, Müslümanlığı da unutmamış: “*Allah öğretmenlerinden razı olsun*” (s. 121).

Mantı Tarifine Gerek Var mı?

“*Adım Adım Türkiye*” ünitesinde Kapadokya'nın Hristiyanlar için önemine işaret edildikten sonra mantı tarifi yapılmıştır (s.

68). Ünitelerden vatan, millet, Atatürk adları çıkarılınca, sayfalar yemek tarifine açılmıştır. Kitapta *höşmerim* ve *tantuni* tarifine de yer verilmiştir (s. 66).

Vatandaşlık aktarımının en önemli dersi olan Sosyal Bilgilerde yemek tarifinin yapılması gereksizdir. 4. ve 5. sınıflarda haftada üç saatlik İş Eğitimi dersi ne güne duruyor? Ders kitaplarını *sevimli* yapmanın başka yöntemleri bulunamaz mı? Benzer bir örneğe 4. sınıf Sosyal Bilgiler kitabında da rastlanıyor.

Söz konusu kitapta, pişmaniye tarifi yapılıyor (Tekerek vd. 2005: 131).

Şeker ve Çikolata 'İkramı'

“*Sırada mısınız?*” adlı etkinlikte, öğretmenlerden, öğrencilere şeker, çikolata, fındık vs. getirmeleri istenmektedir (s.

55). İnsan sağlığını tehdit eden şeker ve çikolatanın sınıf içi etkinliklerde 'ödül' olarak sunulması, yanlıştır.

Bu ve benzer etkinliklerde ödül olarak başka besin (meyve, kuruyemiş vb.) maddeleri kullanılmalıdır.

Özel Kütüphaneler?

Ders

kitaplarında kamu bilincinin zayıflatılması için başvurulan yöntemlerden biri de kamu hizmetlerine değinilirken, özel sektörden de mutlaka söz edilmesidir. Öğretmen Kılavuz Kitabında verilen bir örnek benzer niteliktedir: “İllerde İl Halk Kütüphanesi ve özel kütüphaneler bulunur.” (s. 158). Türkiye’de ‘özel’ kütüphane kavramının öğretmen kılavuzuyla gündeme getirilmesinin kamu bilincini tahrip etmekten başka işe yaramayacağı açıktır. (Kaç ilde ‘özel’ kütüphane bulunduğu, bunlardan yararlanma koşullarının ne olduğu, 70 milyonluk bir ülkede ‘özel’ kütüphaneciliğin çözüm olup olamayacağı da ayrı bir sorundur.)

Konuları Basitleştirmek Doğru mu?

Yeni programın gerekçelerinden biri de, eski programın *bilgi yüklü* olduğu savıdır. Bu sav, yeni ders kitaplarının hazırlık sürecinde de dikkate alınmıştır. *Müfredatın basitleştirilmesi*, bazı ders kitaplarının içeriğinin öğrenci düzeyinin altında olmasına neden olurken, bazı kitaplarda ise düzeyin çok üstünde olmasına neden olmuştur.

5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında “*Teknolojinin Serüveni*” şöyle anlatılıyor: “*Hepimizin evinde yiyeceklerimizi koruyabildiğimiz için buzdolaplarımız, temiz giysiler giymemize yardım eden çamaşır makinelerimiz vardır. Bunun yanında her alanda kullandığımız bilgisayarlarımız, hepsi elektrik sayesinde çalışmaktadır.*” (s. 158). 5. sınıf öğrencilerinin buzdolabı, çamaşır makinesi ve bilgisayarın işlevi ve enerji kaynağı konusunda bilgilendirilmesine ihtiyaç var mı? Sadece 5. sınıf öğrencisi değil, 1. sınıf öğrencisi de giysilerinin çamaşır makinesinde yıkandığını, besinlerin buzdolabında saklandığını bilir. *Yiyeceklerimizi koruyabildiğimiz için buzdolaplarımız vardır* ifadesi, besin maddelerinin buzdolabı dışında saklandığı anlamına gelir. *Teknolojinin serüveni* 5. sınıf öğrencisine böyle mi anlatılır?

5. sınıf öğrencileri, ders kitaplarından çamaşır makinesi ve buzdolabının elektrikle çalıştığını öğrenirken, 1. sınıf Hayat Bilgisi kitabında (Uysal ve Elbistan, 2005: 67) öğrencilere şu soru yöneltilmektedir: “*Teknolojik ürünler nelerdir? Araştır.*”

Eski Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan Atatürk, vatan, millet vb. konuları *soyut* bulan anlayışın damgasını taşıyan yeni kitapta bazı bakanlıklar eski adlarıyla tanıtılmaktadır (Bu adlar çok mu ‘somut?’): Sıhhat ve İçtimâî Muavenet Nezareti, Hariciye Nezareti, Müdafai-i Millîye Nezareti, Dahiliye Nezareti, Adliye Nezareti, Maarif Nezareti (s. 214). 214. ve 236. sayfalarda Dış İşleri (Bakanlığı) ayrı yazılırken, 225. sayfada Dışişleri Bakanlığı olarak bitişik yazılmıştır. Benzer örnek İç İşleri Bakanlığı için de verilebilir.

Sivil Toplum 11, TSK’ya 2 Sayfa!

“*Toplum İçin Çalışanlar*” ünitesinde *sivil* örgütlere 11 sayfa, Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK)’ne ise 2 sayfa ayrılmıştır (s. 182-195). Sivil

toplum örgütleri, bu üniteye göre, “toplumun temel ihtiyaçlarıyla bu ihtiyaçlara hizmet eden kurumlardır” (s. 180).

Kitapta, her şeyin devletten beklenmemesi düşüncesi işlenmektedir (s. 192). “Toplum sağlığının korunması sadece devletin görevi midir? Toplumun oluşturan biz insanların sorumluluğu yok mudur? Ülkemizde sağlıklı ve mutlu bir toplumun oluşabilmesi için kurulan birçok sivil toplum örgütü vardır” (s. 182). Kitap, halk sağlığını koruma görevini devletten alarak sivil toplum kuruluşlarına devrediyor. Kitabın bu sayfasında adı geçen sivil örgütlerin sağlığın hangi alanında çalıştıkları tek tek belirtilmiş. Örnek, bakanların görev dağılımını çağırıyor: Lösemili Çocuklar Vakfı (Lösemili çocukların sağlık ve eğitim gibi ihtiyaçlarının karşılanması için kurulmuştur.), Türk Kalp Vakfı, Türk Diyabet Vakfı, Türk Böbrek Vakfı.

Sivil toplumun el atmadığı sorun yok: “...Bir tane vakıf az. Ülkemizde bu vakıfların sayısı fazla olursa kültürel varlıkların korunması, tanıtılması ve yeni eserlerin ortaya çıkarılması mümkün olmaz mı?” (s. 190). Yeni ‘vakıf’ ihtiyacını gündeme getiren bu satırların yer aldığı sayfada, Profesör Dr. Manfred Osman Korfmann’ın kurduğu Troya Vakfı tanıtılıyor. Anlaşılan ülkemizin kültürel zenginliklerini koruma ve ortaya çıkarma görevi de artık devlete ait değil.

“Resimde el sallayan çocuğun tişörtünde ‘Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı’ yazıyor. Bu adı, daha önce duydun mu? Bu yazı ne anlama gelebilir? Arkadaşlarınızla tartışınız ve yazınız.” (s. 201). Huzurevini ziyaret eden ‘gönüllülerin’ reklâmında, yaşlıların figüran olarak kullanılması kabul edilemez niteliktedir. Ders kitabının reklâm aracı olarak kullanılmasının yaratacağı sakıncalar bir yana, yardımlaşma ve dayanışmanın, reklâm faaliyetlerinin birer parçası hâline getirilmesi, ahlâkî de değildir.

Kitapta adı geçen dernek ve vakıflardan bazıları: Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı, TEMA, Darüşşafaka, Eğitim Gönüllüleri Derneği, Eğitim Gönüllüleri Vakfı, ÇYDD, Doğal Hayatı Koruma Derneği, İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı, Troya Vakfı.

Yoksulluk Devamsızlık Nedeni

“Ülkemizde çok sayıda çocuk okula gönderilmemektedir.” (s. 238). Oysa ilköğretim zorunlu ve devlet okullarında parasızdır. Ders kitabı, Anayasanın bu hükmüne rağmen, yoksulluğu devamsızlık nedeni saymakta ve sivil toplum ‘sadakası’nı çare olarak görmektedir:

“Mehmet çok zeki bir öğrencidir. Babasının maddî durumu iyi olmadığı için okulunu bırakmak zorunda kalır. Çalışıp aile bütçesine katkıda bulunması gerekir. ...Okul arkadaşları, ‘Bizlere yardımcı olacak birileri vardır.’ diye düşünürler. ...Okul idaresi Eğitim Gönüllüleri derneği ile görüşür. Durumu öğrenen gönüllüler, hemen aileye gerekli yardımı yaparlar. Mehmet okula geri döner.” (s. 187). Bu açıklamanın yer aldığı Sivil Toplum Kuruluşları başlığının altında öğrenciye ilginç bir soru soruluyor: “Sivil toplum örgütleri olmasaydı ne olurdu?” (s. 186). Öğrencilerin, Mehmet’in öyküsünü okuduktan sonra ‘sivil’leri kahraman olarak görmelerinden daha doğal ne olabilir?

Karaborsacılık Özendiriliyor

Ders kitabı,

5. sınıf öğrencisini karaborsayla tanıştırıyor! Kitaptaki ifadelerden, karaborsanın normal bir ekonomik faaliyet olduğu sonucu çıkarılıyor. Kitapta bir gazete kupürüne yer verilmiş: “Şeb-i Arus biletleri karaborsaya düştü” (s. 41). Ders kitabındaki bu haber, kılavuzdaki açıklamalarla da destekleniyor: “Biletler neden karaborsaya düşmüş olabilir?” (s. 63). Sorudan da anlaşılacağı gibi, karaborsacılık sorgulanmıyor, biletlerin karaborsaya neden düştüğü konusuna açıklık getiriliyor. Kitabın yazarları, Şeb-i Arus törenlerine gösterilen ilgiye dikkat çekmek için yasaların suç saydığı karaborsacılığı ‘sevimli’ bir ‘ticarî’ faaliyet biçiminde sunuyor.

Komşularımız Tanıtılmıyor

İlköğretim okulu öğrencisine öncelikle komşu ülkelerin tanıtılması gerekmez mi? Ne var ki, ABD’nin hedef aldığı İran, Suriye, yavru vatan KKTC ve işgal altındaki Irak, Sosyal Bilgiler ders kitabında tanıtılmaya değer görülmemiştir. Bu olgu bile, tek başına, ders kitaplarındaki Batı etkisini kanıtlamaya yeterlidir. İlköğretim 5. sınıf öğrencisinin tanınmasına izin verilen ülkeler şunlardır: Almanya, Mısır, Japonya, Brezilya ve Özbekistan. Derse hazırlık yapılırken Almanya, Mısır, Özbekistan ve Brezilya’nın komşuları ile ilgili bilgiler verilmesi gerektiğine işaret edilmektedir (s. 242, 246, 254, 258). “Derse Hazırlık”ta, öğrencilerden, Türkiye ile Özbekistan arasındaki mesafeyi tahmin etmeleri istenmektedir (s. 258). 5. sınıf öğrencisinin, iki ülke arasındaki uzaklığı tahmin edebilmesi için ölçek konusunu kavramış olması gerekir.

Batı Kültürü Dayatılıyor

Almanya sadece *Aspirini*yle değil; kiliseleri, katedralleri, manastırları ve ‘Octoberfest’leriyle ders kitaplarımıza giriyor (s. 244). 5. sınıf öğrencisi, katedralin ne anlama geldiğini Sosyal Bilgiler dersinde öğreniyor. Ders kitabında, Münih’te düzenlenen Ekim Şenliği (Octoberfest)’nin dünyadaki benzerlerinin en büyüğü olduğu ve Alman kültürünün tanıtılması amacıyla çeşitli etkinlikler gerçekleştirildiği bilgisi de yer alıyor.

Ders kitabında, Brezilya’nın Rio Karnavalı’ndan şöyle söz edilmektedir: “Rio Karnavalı, her yıl şubat ya da mart ayında farklı tarihlerde dört gün boyunca sürer. Rio Karnavalı, Brezilya’nın tüm dünyada tanınmasında etkili olan en önemli turizm faaliyeti dir. ...Kız çocuklarının hayali de samba ve diğer dans okullarına gitmektir. Riolular yıl boyunca bir tek şeyin özlemini çeker. Ne olduğunu hemen tahmin edebilirsiniz: dillere destan Rio Karnavalı. ... Dans okulları arasında yapılan dans yarışmaları (özellikle samba), renkli kıyafetler ve ilginç kostümlerle Rio Karnavalı’nda sunulur.” (s. 256).

Yabancı Markaların Reklamı Yapılıyor

Yürürlükteki mevzuata göre, ders kitapları reklam niteliğindeki öğeleri içermez (MEB, 1995).

Kılavuz kitapta, yerküreye dokunan bir öğrenciye yabancı marka kıyafet giydirilmiştir (s. 241). Fotoğrafın bir *dalgınlık* sonucu basıldığını düşünenler ilerleyen sayfalarda 'düş kırıklığı'na uğratılmaktadır. Kılavuz kitapta, Türkiye'de başka markalarla rekabet hâlinde olan Alman markalarından söz edilmektedir: Aspirin, Bayer, Siemens, Bosch, Pelikan, Faber Castell, Montblanc, Lamy, Mercedes, Volkswagen, Porsche, Audi, Rolls-Royce (s. 243).

Yukarıda belirtilen ürünlerin neredeyse tamamı ülkemizde satılmaktadır. Aralarında eğitim araç ve gereçlerinin de bulunduğu Alman mallarının kitap aracılığı ile öğrencilere tanıtılması reklâm amaçlı olup, serbest rekabet mantığıyla çelişmektedir. Kitapta, markaların bu şekilde tanıtılması, mevzuata da aykırıdır. Ders kitaplarında mal ve hizmet tanıtımının markayla değil, daha genel ifadeler kullanılarak, sektör adıyla (otomobil, beyaz eşya, ilaç sektörü vb.) yapılması gerekir. Haksız rekabete neden olan bu duruma, diğer üreticiler müdahale hakkına sahiptir.

Sonuç ve Öneriler

- Sosyal Bilgiler 5 Ders, Öğretmen Kılavuz ve Öğrenci Çalışma kitapları içerik, dil ve yazım yönünden okutulamaz nitelikte olduğundan dolayı bütün ilköğretim okullarından toplatılmalıdır.
- Cumhuriyet savcılarını; Cumhuriyetin temel nitelikleri, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda belirtilen Türk Millî Eğitiminin genel amaçları ve Anayasaya aykırı bir eğitim modelinin savunulduğu bu kitapları hazırlayan ve onay veren kişi, kurum ve kuruluşlar hakkında yasal işlem yapmalıdır.
- Ders kitaplarındaki hitaplarda ikinci tekil şahıs yerine ikinci çoğul şahıs kullanılmalıdır.

HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

Yabancı Kaynak İstilas

Hayat Bilgisi programının uygulanması ile ilgili esaslarda; dersin temel amacının, öğrencinin içinde yaşadığı toplumla uyum içinde olmasını sağlayıcı bilgi, tutum ve beceriler geliştirmek olduğu belirtilmektedir (MEB, 2000 a: 117). Öğrencinin yaşadığı topluma uyum sağlaması, o toplumun değerlerini tanımasıyla yakından ilgilidir. İlköğretim Hayat Bilgisi dersinde öğrenci çevresini ve ailesini daha yakından tanır ve küçük yaşta toplumsal yaşamın gereklerini kavrar. Bu derste; arabaya nasıl binileceği, yemekte hangi kurallara uyulacağı, sanatsal ve kültürel etkinliklerden nasıl yararlanılacağı öğretilir. Hayat Bilgisi öğretiminde en zengin kaynak, çocuğun yaşadığı toplumsal çevredir.

2004 Hayat Bilgisi

Program Taslağı, yabancı kaynaklara dayanılarak hazırlanmıştır. Taslakta 21'i yabancı, 36'sı yerli olmak üzere toplam

57 kaynağın adı geçmektedir. Bu durum, derste en önemli kaynağın çocuğun yaşadığı toplumsal çevre olduğu gerçeğine aykırıdır. Yabancı kaynak, içeriğiyle değil, bu toprağa yabancı olduğu ölçüde takdir toplamaktadır. Yabancı kaynaklar, Batıya öykünen belli kesimleri etkilemekte ve kabul görmektedir.

Bu ifadelerden, yabancı kaynakların içeriğine bakılmaksızın eleştirildiği ve kabul edilemez olduğu sonucu çıkarılmamalıdır. Ülkemizin eğitimine katkı sağlayacak nitelikteki kaynaklardan elbette yararlanılacaktır.

Fakat küçük yaştaki öğrencilerin yaşadıkları çevreye uyum sağlamaları konusu uluslararası literatürden çok ulusal literatürün taranmasını zorunlu kılmaktadır ki, bu da hayatın kendisidir.

1968 Programında Hayat Bilgisi

1968 İlkokul Programında (MEB, 1995: 263) Hayat Bilgisi dersinin amaçlarında şu maddeler dikkat çekmektedir:

- Yurttaşlık görev sorumlulukları yönünden:
  - a) Türk milletine, Türkiye Cumhuriyetine, Atatürk'e ve devrimlerine karşı sevgi ve saygı duyar, onlara güvenirlir,
  - b) Millet ve yurt işlerine karşı yakın bir ilgi duyarlar,
  - c) Yakın çevrede yaşamış büyük insanları ve çevrenin gelişip ilerlemesine hizmet etmiş olanları tanır, onları takdir etme ve değerlendirme duygusu kazanırlar,
  - ç) Demokratik davranışlara ve inanışlara sahip bir yurttaş olurlar,
  - d) Aileyi, okulu ve yurdu severler, millî duygularını kuvvetlendirirler,
  - e) Ailelerinin ve toplumun mutluluğuna en iyi şekilde nasıl yararlı olabileceklerini araştırırlar; kendi mutluluklarının, toplumun yükselmesine bağlı bulunduğunu kavrarlar.
- Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden:
  - a) Evde, okulda ve çevrede beraber yaşadıkları insanlara karşı sevgi ve saygı duyarlar,
  - b) Doğruluk fikri ve işlerini doğru yapma alışkanlığı kazanırlar,
  - c) Dayanışma, işbirliği ve sorumluluk duygularına sahip olurlar.
- Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirme yönünden:
  - a) Ailenin geçimi ve gelir durumunu dikkate alarak parasını plânlı harcamaya, tutumlu olmaya ve yerli malı kullanmaya önem verirler,
  - b) Eşyalarını ve toplumun ortak mallarını iyi kullanır ve gerektiğinde onarırlar,
  - c) Millî gelir kaynaklarını tanımaya ve gerektiği şekilde değerlendirmeye çalışırlar.

Avrupa Hayat Bilgisi

2004 Hayat Bilgisi Program Taslağında, taslağın geliştirilmesinde çok sayıda sivil toplum kuruluşunun görüşlerinin dikkate alındığı; uluslararası kuruluşlara göre, eğitimle bireylere kazandırılmak istenen özelliklerin gözden geçirildiği bilgisine yer verilmiştir. Taslakta, uluslararası kuruluşlara sadece UNESCO ve UNICEF örnek olarak gösterilmiş, darbeci vakıflardan söz edilmemiştir.

Uluslararası kuruluşların izlerini taşıyan yeni programın en radikal özelliklerinden biri de, genel amaçlarında, mevcut programda yer alan Türk milleti, Türkiye Cumhuriyeti Devleti, millî duygu vb. kavramlara yer vermemesidir. MEB'in internet sayfasında yayımlanan *Programın Vizyonu*'nda vatan ve millet kavramları belirtilmiş olmasına karşın, Türkiye ve Türk kavramları açık biçimde ifade edilmemiştir. 2005 Hayat Bilgisi Programında, Türk milleti kavramına yer verilmemiştir.

İnternette yayımlanan ifade aynen şöyledir: "Kendini, milletini, vatanını ve doğayı tanıyan, koruyan ve geliştiren," Söz konusu ifadeler, 2004 Hayat Bilgisi Dersi (1,2,3. Sınıflar) Öğretim Programı'ndaki *Programın Vizyonu*'nda yer almamaktadır (MEB, 2004 d: 9). İnternette yer verilen "Kendini, milletini, vatanını ve doğayı tanıyan, koruyan ve geliştiren," ifadesi şu şekilde değiştirilmiştir: "Kendini, toplumu ve doğayı tanıyan, koruyan ve geliştiren," Görüldüğü gibi, cümledeki **vatan ve millet** kavramları ustaca yok edilmiştir.

Türk milletine, Türkiye Cumhuriyetine, Atatürk ilke ve devrimlerine güvenen kuşaklar yetiştirmeyi amaçlayan 1968 programında, öğrencilere kazandırılmak istenen bazı davranışlar şöyle özetlenebilir: Yerli malı kullanmak, tutumlu olmak, toplumun ortak mallarını iyi kullanmak ve gerektiğin de onarmak; millî gelir kaynaklarını tanımak; kendi mutluluğunun, toplumun yükselmesine bağlı olduğunu kavramak; doğruluk, yardımlaşma; bireysel mutlulukların toplumun yükselmesine bağlı olduğu gerçeği.

Yeni programla, 1968 programını toplumcu niteliklerinden (toplum için çalışmak, ulusal ekonomi düşüncesi, yardımlaşma vb.) arındırma sürecinde önemli bir adım atılmıştır. 1968 programında yer alan yerli malı kullanma, toplum için çalışma vb. amaçlara 1998 programında yer verilmemiştir. 1998 programında, her şeye karşın varlığını sürdürmeyi başaran bazı ulusalcı özellikler son programla bütünüyle tasfiye edilmek istenmektedir. Öğrencinin toplum için çalışma fikri yerine *bireyin yaşam kalitesini artıracak temel beceriler kazandırma* düşüncesinin tercih edilmesi, bu programın *girişimcilik* ruhuna uygundur.

Türk Malına Gümrük Uygulaması

İlköğretim, Lise ve Dengi Okullar Eğitici Çalışmalar Yönetmeliği'nin (MEB, 1983) 59. maddesi (Değişik:10.09.1985 tarih ve 18864 sayılı Resmî Gazete; 24.02.1997 tarih ve 2472 sayılı Tebliğler Dergisi)) doğrultusunda ilk ve orta dereceli okullarda kutlanan belirli gün-haftalardan bazıları şunlardır: Dil Bayramı, Atatürk Haftası, 24 Kasım Öğretmenler Günü, Tutum, Yatırım ve Türk Malları Haftası, Enerji Tasarruf Haftası, Kızılay Haftası, Sivil Savunma Haftası, Kütüphaneler Haftası, Orman Haftası, Yeşilay Haftası, Sağlık ve Sosyal Güvenlik Haftası, Türk

Harf Devrimi Haftası, Hava Şehitlerini Anma Haftası, Sakatlar Haftası, Çevre Koruma Haftası, Türk Büyüklerini Anma Günleri, Kahramanlık Günleri. Ulusal devletin tasfiyesine yönelik girişimlere hız verilince, belirli günlere *Avrupa Günü* de eklenmiştir. (Söz konusu yönetmelik, 13 Ocak 2005 tarih ve 25699 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan *Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği* nin yürürlüğe girmesi ile birlikte uygulamadan kaldırılmıştır)

İlköğretim Hayat Bilgisi 1. Sınıf Ders Kitabı’nda (Tortop ve Cesur, 2001: 36) Kütüphanecilik Kolu seçimleri şöyle anlatılmaktadır: “*Kütüphanecilik Kolu adayları belirlendi. Oya, Ömer ve İpek aday oldu. Seçimi Oya kazandı. Kütüphanecilik Kolu başkanı oldu. Hepimiz onu kutladık. Oya da herkese teşekkür etti.*” 2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren Oya, Kütüphanecilik Kolu başkanlığına aday olamayacaktır. Çünkü 2005-2006 öğretim yılında ilköğretim 1. ve 2. sınıflarda Kütüphanecilik Haftası kutlanamayacaktır.

2004 Hayat Bilgisi Program Taslağı (MEB, 2004 d: 73)’na göre, 1-3. sınıflarda kutlanacak gün ve haftalar: İlköğretim Haftası, Hayvanları Koruma Günü (1. ve 2. sınıflar), Dünya Çocuk Günü (sadece 1. ve 2. sınıflar), 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, Kızılay Haftası (1. ve 2. sınıflar), Atatürk Haftası, 24 Kasım Öğretmenler Günü, Tutum, Yatırım ve Türk Malları Haftası (2. sınıflar), Orman Haftası (1. ve 2. sınıflar), 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, Trafik Haftası, Anneler Günü, 19 Mayıs Atatürk’ü Anma ve Gençlik ve Spor Bayramı (2. ve 3. sınıflar), İnsan hakları Haftası (3. sınıf), Enerji Tasarrufu Haftası (3. sınıf), Yeşilay Haftası (3. sınıf), Kütüphaneler Haftası (3. sınıf), Dünya Tiyatrolar Günü (3. sınıf), Müzeler Haftası (3. sınıf). (Bazı önemli günlerin kutlanmaması uygulaması, eski programdan alınmış olmakla birlikte, yanlıştır.)

Önemli gün ve haftaların sınıflara göre dağılımında yaş grubu vb. etkenlerin rol oynadığını söylemek olanaksızdır. Çünkü dağılımda pedagojik etkenler dikkate alınmamıştır. Örneğin 1. ve 3. sınıflarda kutlanması gereken belirli gün ve haftalar arasında *Tutum, Yatırım ve Türk Malları Haftası (12-16 Aralık)* yoktur. Yerli Malı Haftası olarak bilinen haftanın sadece 2. sınıflarda kutlanması hangi pedagojik gerekçelerle açıklanabilir? Yeşilay ve Kütüphaneler Haftasının 1. ve 2. sınıflarda kutlanmama gerekçesi ne olabilir? 1. sınıflarda 19 Mayıs Atatürk’ü Anma ve Gençlik ve Spor Bayramı ilgili herhangi bir etkinliğe yer verilmemesi, sıradan bir olay olarak görülebilir mi? Sınırlama, *Kahramanlık Günleri* ile *Türk Büyüklerini Anma Günlerini* de doğal olarak etkileyecektir. İlköğretim 1-3. sınıflarda aşağıda belirtilen gün ve haftalar kutlanmayacaktır:

Dil Bayramı; Tutum, Yatırım ve Türk Malları Haftası; Türk Harf Devrimi Haftası, Ankara’nın Başkent Oluşu, Dünya Kooperatifçilik Günü, Yeşilay Haftası vb.

Yazım Yanlışları

2004 Hayat Bilgisi Taslak Programı bazı ilginç yazım yanlışları ile dikkat çekmektedir. *Okul Heyecanım* (1. sınıf) adlı ünitenin bir etkinliği taslakta aynen şöyle yer almıştır: “Ben de Katılabilir Miyim? (s.102) *Sırada Mısınız?* (s.108)” Örnekten de anlaşılacağı gibi, soru ekinin baş harfi, dilbilgisi kurallarına aykırı olarak, büyük harfle yazılmıştır. Benzer hatalar birçok etkinlik örneklerinde tekrar edilmiştir: *Dün Bugün Yarın* (2. sınıf) ünitesinin etkinliği, “Bu Ben Miyim? (s.169)”; *Benim Eşsiz Yuvam* (2. sınıf) ünitesinin etkinliği, “Çiçekler Hiç Ölür Mü?(s.148)”; *Okul Heyecanım* (2. sınıf) ünitesinin etkinliği, “Çiçeğin Açtı Mı? (s.138)”; *Benim Eşsiz Yuvam* (1. sınıf) ünitesinin etkinliği, “Doğru Zaman Mı? (s.116)” ”; *Okul Heyecanım* (1. sınıf), “Sırada Mısınız?”; *Dün Bugün Yarın* (3. sınıf), “Beni Tanıdın Mı? Ben Hâlâ Suyum!”

-mi soru eki, sadece bir etkinlik örneğinde doğru yazılmıştır: “Ben de sizinle oynayabilir miyim?” İlginç bir rastlantı olarak, bu cümlede de *sizinle* sözcüğünün ilk harfi, yanlışlıkla, büyük harfle yazılmıştır (MEB, 2004 d: 183).

Yukarıdaki örnekler, dizgi hatası vb. teknik aksaklıklarla açıklanamayacak bir dizi yazım yanlışının defalarca tekrar edildiğini göstermektedir. Dilbilgisi kurallarına özen gösterilmeyen bir programın Türk eğitim sisteminin temel dayanağı olması, üzerinde önemle düşünülmesi gereken noktalardan biridir.

Şimdi Reklamlar

Benim Eşsiz Yuvam (3.

sınıf) ünitesinin kazanımlarından biri de “Çocuklara yönelik reklamların işlevinin sorgulanması”dır. Bu kazanım, etkinliklerle desteklenmektedir :

“Televizyonda seyrettikleri reklamlardan örnekler verirler. Bu örneklerden çocuklara yönelik olanların özellikleri ve amaçları tartışılır. Sınıf gruplara bölünür. Her grup verilen ürün ile ilgili bir reklam hazırlar. Reklamlar kartondan yapılmış televizyon modelinden sınıfa sunulur. Öğrencilere sunulan reklamlarda gördükleri bir ürünü isteyip istemedikleri sorulur. Eğer istiyorlarsa, isteme nedenleri tartışılır.” (MEB,2004 d:198).

Program reklam kuşatmasını yeterli

bulmamış olacak ki, evlerde akşam saatlerine değin izlenen reklamları bir anlamda dizi haline getirmekte ve yarım kalan bölümlerin çekimleri okullarda tamamlanmaktadır.

Okulları serbest piyasanın ayakları altına seren anlayış, tüketim budalası yaratmaya hizmet eden reklamları öğrencinin bilincine kazıyacak etkinliği de ezberci eğitim e karşı uygulamalı eğitimin bir parçası olarak görmektedir.

Tablo 6- Eski Hayat Bilgisi üniteleri ile yeni programda yer alan Hayat Bilgisi üniteleri

Eski Hayat Bilgisi Üniteleri	Yeni Programda Yer Alan Üniteler
SINIF 1	SINIF 1
1-Okula Başlıyorum	1-Okul Heyecanım
2-Sınıf Etkinliklerine Katılım ve Görev Paylaşımı	

3-Cumhuriyet Bayramı ve Atatürk	
4-Ben ve Ailem	2-Benim Eşsiz Yuvam
5-Yılın Bölümleri	
6-Güneş ve dünyamız	
7-Sağlıklı Büyüyelim	
8-Bizim Bayramımız 23 Nisan	3-Dün, Bugün, Yarın
9-Çevremizdeki Canlılar	
10-Tatile Girerken	
SINIF 2	SINIF 2
1-Okulumuz Açıldı	1-Okul Heyecanım
2-Okulda ve Evde Dayanışma	
3-Cumhuriyet Bayramı ve Atatürk	
4-Sağlıklı Büyüyelim	2-Benim Eşsiz Yuvam
5-Taşıtlar ve Trafik	
6-İletişim	
7-Görüyorum ve Duyuyorum	3-Dün, Bugün, Yarın
8-Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı	
9-Çevremizdeki Canlılar	
10-Dünya ve Uzay	
11-Tatile Girerken	
SINIF 3	SINIF 3
1-Okulumuz Açıldı	1-Okul Heyecanım
2-Bilinçli Tüketici ve Verimlilik	
3-Cumhuriyet Bayramı ve Atatürk	
4-Yaşadığımız Yer	2-Benim Eşsiz Yuvam
5-Toplum Hayatımız	
6- Sağlıklı Büyüyelim	
7- Çevremizdeki Canlılar	
8-Dünya ve Uzay	3-Dün, Bugün, Yarın
9-Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı	
10-Çevremizdeki Maddeler	
11-Hareket ve Kuvvet	
12-Tatile Girerken	

Bu Program Kanunsuz Hazırlanmıştır

➤ Bu program, Türkiye ile Avrupa

Konseyi arasında 2000 yılında imzalanan ve 2002'de yürürlüğe giren *Temel Eğitime Destek Projesi* çerçevesinde hazırlanmıştır. AB'nin siparişine uygun olarak hazırlanması, Türkiye'nin bağımsız ve egemen devlet yapısına gölge düşürmüştür.

➤ Millî Eğitim Temel Kanunu'nda (Madde 5) millî eğitim hizmetinin Türk toplumunun ihtiyaçlarına göre düzenleneceği belirtilmektedir. Yeni programda, Türk toplumunun ihtiyaçları değil, çokuluslu şirketlerin yani Batılı ülkelerin istek ve ihtiyaçları belirleyici olmuştur.

➤ Millî Eğitim Temel Kanunu'nda Atatürk ilke ve devrimleri ile Atatürk milliyetçiliğine bağlılık; Türk Milletinin millî, ahlakî insanî, manevî ve kültürel değerlerinin benimsenmesi, korunup geliştirilmesi; ailenin, vatanın, milletin sevilip yüceltilmesi; Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelerin (Türkiye Devleti'nin, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü ve Türkçe'nin resmî dil oluşu, İstiklâl Marşı, Ankara'nın başkent oluşu, egemenliğin kayıtsız şartsız millete

ait olması vb.) özüm senerek davranış haline getirilmesi amaçlanmaktadır. Bu maddeyle, Atatürk ilke ve devrimleri ile ilgili bilgi vermekten çok bu ilkeleri davranış haline getirmiş kuşakların yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Yeni program, çok kimliklilik ve farklılıkları derinleştirmeyi hedef alarak, 1739 sayılı Kanunun yukarıda belirtilen maddeleriyle çelişmektedir.

➤ Bu program, 3797 sayılı *Millî Eğitim Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun*'un 2. ve 5. maddelerine aykırıdır. Söz konusu yasanın 5. maddesinde, Millî Eğitim Bakanının, *Bakanlık hizmetlerini mevzuata, hükümetin genel siyasetiyle millî güvenlik siyasetine uygun olarak yürütmekle görevli* olduğu belirtilmektedir. Aynı yasanın 2. maddesinde, MEB'e, gençleri " ... vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan ... demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş vatandaş olarak yetiştirme" görevi verilmiştir. Bu program, irtica ve bölücülüğü öncelikli tehdit olarak kabul eden *Millî Güvenlik Siyaset Belgesi*'ne aykırıdır.

➤ Sosyal Bilgiler programı, ABD'deki *National Council for the Social Studies*'in, Sosyal Bilgiler İçin Öğretim Programları Standartları çalışmasından kaynak gösterilmeksizin tercüme edilmiştir (Cumhuriyet'ten Aktaran: Dilber, 2004). Tercümeye kaynaklık eden görüş, Ankara Başkent Öğretmenevinde 16 Mayıs 2003 tarihinde yapılan 1 numaralı *Program Geliştirme Konseyi* toplantısında ortaya atılmıştır. Toplantı tutanağında, "ABD'deki *national standartlardan yararlanmalıyız.*" önerisine yer verilmiştir.

➤ Cumhuriyet Devrimi'nin toplumsal ve kültürel birikimini esas almayan, Anayasa ve Millî Eğitim Temel Kanunu'yla çelişen bu programa onay verenler, yasaları çiğneyerek suç işlemişlerdir. Kuşkusuz en büyük suç ulusal devlete karşı işlenmiştir.

➤ Programın bir tür sivil toplum anayasası olduğu, Cumhuriyet Devrimi ve ulusal devletin hedef alındığı anlaşılmaktadır. Türkiye, eğer ulusal bütünlüğünü korumaya kararlıysa, kimlik kargaşasını eğitime sokan ve devletin aslî görevlerini sözde sivil toplum örgütlerine (STÖ) devreden bu programa izin veremez. Bu program ancak bölünmüş bir Türkiye'de uygulanabilir. Bu nedenle, yeni programın, bütünlüğünü koruyan bir Türkiye'de uygulanma şansı sıfırdır.

Genel Sonuç ve Öneriler

1. Program yenileme çalışmalarında yanlış yöntem izlenmiştir. Uluslararası tertiplerde rol oynayan darbeci vakıflar başta olmak üzere, ulusal devletin tasfiyesini öncelikli görev olarak algılayan bazı sivil kuruluşların çalışmalarda görevlendirilmesi, programın yasal zeminden yoksun olduğunun en önemli kanıtlarından biridir.
2. Program hazırlık toplantılarına, Millî Güvenlik Siyaset Belgesi'ne göre tehdit kapsamında değerlendirilen ve Türkiye'nin güvenliğini tehdit eden bazı kuruluşların davet edilmesi, programla ilgili kuşku ve kaygıları güçlendirmiştir.
3. Ders programlarında yurttaşlık kavramı yerine çok kültürlülüğe vurgu yapılması, eğitim sistemimizle ilgili kaygıların artmasına neden olmuştur.
4. Yeni program Türkiye'nin ihtiyaçları düşünülerek değil, çokuluslu şirketlerin (AB-ABD) çıkarları gözetilerek hazırlanmıştır.
5. Türkiye eğitim modeli; 6 Ok'la somutlaşan devrimci, lâik, cumhuriyetçi, devletçi, halkçı ve milliyetçi niteliklere sahip, özgün ve ulusal bir modeldir. Ulusal modelin geliştirilmesi çalışmalarında Cumhuriyet Devrimi'nin bu temel felsefesi esas alınmalıdır.

6. Program geliştirme çalışmaları eğitime kaynak, nitelikli öğretmen, okulların fiziksel koşulları vb. öğelerle birlikte ele alınmalıdır.
7. Tebliğler Dergisi'nin Eylül 1999 tarihli 2504. sayısındaki Atatürkçülük konuları program ve bütün ders kitaplarında yer almalı, konuyla ilgili ayrıca bir genelge yayımlanmasına gerek kalmamalıdır.
8. Bakanlık, *sivil* kuruluşların ne tür katkı sunduğunu ayrıntılarıyla açıklamalıdır.
9. Bilimsel, teknolojik ve toplumsal gelişmelerden dolayı ders programlarının güncelleştirilmesi doğaldır. Program güncelleştirilirken, Türkiye'nin özgüllükleri dikkate alınmalıdır.
10. Ulusal devlete savaş açan bu program derhal iptal edilerek, deneme amaçlı eğitime son verilmelidir.
11. Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği'nin, okul gezilerini derslerin aksatılmaması koşuluna bağlayan 21/f maddesi değiştirilerek okul gezileri ders kapsamında değerlendirilmelidir.

12. İlköğretim programı; yurdunu ve ulusunu özünden çok seven, vatanını savunmaya kararlı, ülkesi ve ulusu için her tür fedakârlığı yapmaya hazır, kendisini Atatürk ilke ve devrimlerine aday olan kuşakların yetiştirilmesi

amacıyla yeniden ele alınmalıdır.

Kaynaklar:

(2003). **Ders Kitaplarında İnsan Hakları: Tarama Sonuçları**. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1. Baskı.

Anonim.(2004). "**AB Sürecinde Eğitimde Reform İhtiyacı**" **Sempozyumu Bildiriler Kitabı**. Ankara:Eğitim- Bir-Sen Yayınları, Yayın No:4.

Arslan, Ayşe; Gökçe, Nilgün; Güney, Serpil; Şirin, Sabiha; Işık, Nermin; Ülker, Salim. (2004). **İlköğretim Fen Bilgisi 4 Ders Kitabı**. İstanbul:Millî Eğitim Basımevi.

Arslan, Ayşe;Gökçe, Nilgün; Güney, Serpil; Şirin, Sabiha; Işık, Nermin. (2004). **İlköğretim Fen Bilgisi 4 Ders Kitabı**. İstanbul:Millî Eğitim Basımevi.

Atakan, Bahar. (Milliyet, 2004.17.09). **Eğitimde A'dan Z'ye Değişim**.

Albayrak, Umut. (2005). **Atatürk'ün Vatansızlığını Bile Tartışmaya Açtılar**. Aydınlik. Dergisi, Sayı:916.

Atay, Falih Rifki. (2005). **Mustafa Kemal'in Ağzından Vahidettin**. İstanbul: Pozitif Yayınları.

Canerik, Hüseyin. (2003). **Sınıf Ders Defterleri Yabancı Dille İşlenebilir mi?** Öğretmen Dünyası, Eylül 2003, Sayı:285.

Canerik, Hüseyin. (2004.27.11). **Ulusal Eğitim ve Halkçı Öğretmen**. Öğretmen Sorunları Forumuna Sunulmuş Bildiri.

Canerik, Hüseyin. (2005). **İlköğretim Matematik Problemleri**. Bilim ve Ütopya, Ekim 2005, Sayı: 136.

Cevizoğlu, Hulki. (2004.23.08). **Eğitimde "Küreselleşme" Tehlikesi**. Yeniçağ. 21.

Çelik Koyuncu, Aynur; Kavas, Belgin; Tiryaki, Nuran; Salmaner, Vedia.

(2003). **İlköğretim Fen Bilgisi 8 Ders Kitabı**. Ankara: MEB Devlet Kitapları, Feza Gazetecilik A.Ş., Millî Eğitim Bakanlığı: 3708, Ders Kitapları Dizisi: 812.

Çelik Koyuncu, Aynur; Kavas, Belgin; Tiryaki, Nuran; Salmaner, Vedia. (2005). **İlköğretim Fen Bilgisi 8 Ders Kitabı**. İstanbul: Devlet Kitapları Müdürlüğü, Millî Eğitim Bakanlığı: 3708, Ders Kitapları Dizisi: 812.

Çetin, Ayşe; Varoğlu, Ufuk; Bulkan, Osman; Levendoğlu, Sunay. (2005). **İlköğretim Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı**. İstanbul: Başarı Yayıncılık.

Çetin, Ayşe; Varoğlu, Ufuk; Bulkan, Osman; Levendoğlu, Sunay. (2005). **İlköğretim Sosyal Bilgiler 5 Öğrenci Çalışma Kitabı**. İstanbul: Başarı Yayıncılık.

Dabağoğlu, Melis. (2004,28.08). **Ezberci Değil, 'Hayır!'cı Eğitim**. Radikal Gazetesi. 4.

Dilber, Bilal. (2004). **Hayat Bilgisi Ders Programı Üzerine Bazı Saptamalar**. Öğretmen Dünyası, Ekim 2004, Sayı: 298.

Eğitim-Sen. (2005). **"Yeni Müfredat", Eğitimin Sorunlarına Çözüm Olamaz!** http://www.egitimsen.org.tr/basinaciklamasi/10mart2005_mufredat.html

Eğitim-Sen. (2005 a). **Yeni İlköğretim Müfredatının Değerlendirilmesi** <http://www.egitimsen.org.tr/index.php?yazi=38>'den 15.04.2006 tarihinde indirilmiştir.

Eğitim ve İletişim. (2004). **Uzaylılar, Dünyalıların Fizik Dersinde**. Eğitim ve İletişim-Eğitim Kültürü Dergisi, Nisan 2004.

Eşme, İsa. (2002.05.07). **Ezberci Eğitim:Depremden Beter!**. Cumhuriyet.

Gezer, Özgür. (2005). **Bilimde Yol Açımlar. Kadının Yeri Laboratuvarı!** Focus, Sayı: 2005/12-112414.

Hawking,Stephen. (1993). **Kara Delikler ve Bebek Evrenler**. Çeviri: Nezihe Bahar,Sarmal

Yayınevi. (1996).

İnan, M. Rauf. (1983). **1920'lerde Türk Millî Eğitimi. (Cumhuriyet Döneminde Eğitim)**. Millî Eğitim Basımevi, MEB Yayınları, Yayın Nu: 91.

Kaplan, Sefa. (2003. 12.01). **Bakanla Profesörün Eğitim Sohbeti**. Hürriyet Pazar. (6).

Karagöz, Demet; Tekerek, Meltem; Kaya, Niyazi; Azer, Hikmet; Aliç, Melek Derya; Yılbat, Bekir; Koyuncu, Miyase; Ulusoy, Kadir. (2005). **İlköğretim Sosyal Bilgiler 5 Öğretmen Kılavuz Kitabı**. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Yayın Nu: 4119.

Karagöz, Demet; Tekerek, Meltem; Kaya, Niyazi; Azer, Hikmet; Aliç, Melek Derya; Yılbat, Bekir; Koyuncu, Miyase; Ulusoy, Kadir. (2005 a). **İlköğretim Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı**. Ankara: Devlet Kitapları. 1. Baskı.

Karagöz, Demet; Tekerek, Meltem; Kaya, Niyazi; Azer, Hikmet; Aliç, Melek Derya; Yılbat, Bekir; Koyuncu, Miyase; Ulusoy, Kadir. (2005

b). **İlköğretim Sosyal Bilgiler 5 Öğrenci Çalışma Kitabı**. Ankara: Devlet Kitapları. 1. Baskı.

Karagül, İbrahim. (2004). **Demokrasi Şebekesi, NGO İşgali, Demokratik Tiranlar**. <http://www.yenisafak.com.tr/ikaragul.html>'den 16.12.2004 tarihinde indirilmiştir.

Karayılan, Önder.(2004). **Yeni İlköğretim Müfredatı Üzerine Röportaj**. İksan Öğretmen, Aralık 2004, Sayı:18.

Kırıkkaya Buluş, Esmâ. (2005.04.02). Kocaeli.Üniversitesi Eğitim Fakültesi.

Korkmaz, Hakan (2005.29.12). Kocaeli Derince Huriye Pak İlköğretim Okulu.

Maliçi, Nazmi. (2001). **Politikçata Tolerançija Vo Funkcija Na Mirot'dan (Barış Fonksiyonu İçin Politik Tolerans) aktaran: Teoman Alili**. <http://www.aydinlik.com.tr>'den 15.12.2004 tarihinde indirilmiştir.

MEB. (1958). **İlk Okul Programı**. İstanbul: Maarif Vekaleti.

MEB. (1968). **İlkokul Programı**. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

MEB. (1983). **Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim, Lise ve Dengi Okullar Eğitici Çalışmalar Yönetmeliği**. Tebliğler Dergisi, 06.06.1983, Sayı:2140.

MEB.(1995). **Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü İlköğretim Okulu Programı**. Ankara: MEB Yayınları, Yayın No: 2846.

MEB. (1995 a). **Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği**. Resmî Gazete (RG), 29.05.1995, Sayı: 22297. Değişik: 17.03.2004/25405 RG.

MEB.(1997). **İlköğretim Okulu 4. ve 5. Sınıf Yabancı Dil Öğretim Programı**. Tebliğler Dergisi, Ekim 1997, Sayı:2481.

MEB. (1999). **Tebliğler Dergisi**. Sayı: 2504.

MEB. (2000). **İlköğretim Okulu Ders Programları (5.Sınıf)**. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

MEB. (2000 a). **İlköğretim Okulu Ders Programları (3.Sınıf)**. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

MEB. (2004). **İlköğretim Matematik Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı**. Ankara: 4. Akşam Sanat Okulu Matbaası.

MEB. (2004 a). **Türkçe Öğretim Programı Kılavuzu 1-5. Sınıflar (Taslak Baskı)**. Millî Eğitim Basımevi.

MEB. (2004 b). **İlköğretim Fen ve Teknoloji Dersi (4-5. Sınıflar) Öğretim Programı. (Eğitim Amacıyla Hazırlanan Taslak Baskı)** Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.

MEB. (2004 c). **İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (4--5. Sınıflar) Öğretim Programı**. Ankara. (MEB'in baskısında basıldığı matbaa belirtilmemiştir).

MEB. (2004 d). **İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi (1,2,3. Sınıflar) Öğretim Programı. (Taslak)**. Ankara: 4. Akşam Sanat Okulu Matbaası.

MEB. (2005). **Fransızca**

Şiir Yarışması. <http://www.meb.gov.tr/index800.htm>'den 01.02.2005 tarihinde indirilmiştir.

MEB. (2005 a). **İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (1-5. Sınıflar).** Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.

MEB. (2005 b). **İlköğretim Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (4-5. Sınıflar)** Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

MEB. (2005 c). **İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (4-5. Sınıflar).** Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

Okçabol, Rıfat. (2004). **AKP'nin Çağdaş Eğitim (!) Salvosu.** Cumhuriyet Bilim Teknik Dergisi, Sayı:915.(20).

Özcan, Şuayip. (2004). **Yeni Hazırlanan İlköğretim Müfredatının Görünmeyen Yüzü.** Türk Eğitim-Sen, Ekim 2004, Sayı:7. (10-11)

Özkan, Funda. (Radikal, 2004.04.03). **Soros Namus Cinayetine El Atti.** <http://www.radikal.com.tr> 'den 15.12.2004 tarihinde indirilmiştir.

Öztürk, Prof. Dr. Cemil; Karabacak, Zülfü; Öğrenir, Levent; Dayi, Fethiye; Baştürk, Kuaybe; Ersoy, Kadriye; Günday, İsmail. (2005). **İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitabı 4.** İstanbul: Sürat Yayınları.

Öztürk, Prof. Dr. Cemil; Karabacak, Zülfü; Öğrenir, Levent; Dayi, Fethiye; Baştürk, Kuaybe; Ersoy, Kadriye; Günday, İsmail. (2005 a). **İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitabı 4.** İstanbul: Sürat Yayınları.

Şahin, Cemalettin; Yamanlar, Emine; Göze, Hamdi. (2003). **İlköğretim Sosyal Bilgiler 5.** İstanbul: Ders Kitapları A.Ş.

Saçlıoğlu, Cihan. (2004). **Hiçbir Fizikçi Newton'u Bıraktım Kuantum Mantığına Geçtim Demez.** Bilim ve Gelecek, Eylül 2004, Sayı: 7.

Sarıhan, Zeki. (2005). **Emperyalizm Ulusal Eğitime Meydan Okuyor!** Ankara: Bağımsızlıkçı Aydınlanmacı Halkçı Eğitim Derneği Yayını, Yayın Nu: 3.

Sevinç, Necdet. (2004.29.12). **Sevr, Madde 149 Yürürlüğe Konuldu.** Yeniçağ. 3.

Sönmez, Feyzi; Sönmez, Sabiha. (2000). **İlköğretim Matematik 2 Ders Kitabı.** Ankara: Tutubay Yayınları.

Sönmez, Prof. Dr. Veysel. (1999). **Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu.** (İkinci baskı). İstanbul: MEB Yayınları.

Şenünver, Güler; Karabulut, Dr. Ezdihar; Kesim, H. Samim; Turgut, Rifat; Ercan, Nesime; Küçükbaycan, Mustafa; Uslu, Hasan; Akay, Aliye. (2004). **İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler 5.** İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

Tekerek, Meltem; Kaya, Niyazi; Alıç, Melek Derya; Yılbat, Bekir; Yıldırım, Tuğrul; Koyuncu, Miyase; Ulusoy, Kadir. (2005). **İlköğretim Sosyal Bilgiler 4 Öğretmen Kılavuz Kitabı.** İstanbul: Devlet Kitapları, 1. Baskı, Feza Gazetecilik A. Ş.

Tekerek, Meltem; Kaya, Niyazi; Alıç, Melek Derya; Yılbat, Bekir; Yıldırım,

Tuğrul; Koyuncu, Miyase; Ulusoy, Kadir. (2005

a). **İlköğretim Sosyal Bilgiler 4 Ders Kitabı**. İstanbul: Devlet Kitapları, 1. Baskı, Feza Gazetecilik A. Ş.

Tekerek, Meltem; Kaya, Niyazi; Alıç, Melek Derya; Yılbat, Bekir; Yıldırım, Tuğrul; Koyuncu, Miyase; Ulusoy, Kadir. (2005

b). **İlköğretim Sosyal Bilgiler 4 Öğrenci Çalışma Kitabı**. İstanbul: Devlet Kitapları, 1. Baskı, Feza Gazetecilik A. Ş.

TDK. (1998). **Türkçe Sözlük**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

TDK. (2004). **İlköğretim Okulları İçin İmlâ Kılavuzu**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, Yayın Nu: 850.

Tarih Vakfı. (2005). **Ders Kitapları ve İnsan Hakları Meclis Toplantısı**. <http://www.tarivakfi.org.tr>'den 15.02.2005 tarihinde indirilmiştir.

Tortop, A. İhsan; Tortop, Ramazan; Cesur, Kadriye, Cesur, Tahir.(2001). **İlköğretim Hayat Bilgisi 1. Sınıf Ders Kitabı**. İzmir: Top Yayıncılık.

Uysal, Suna: Elbistan, Fevzi. **İlköğretim Hayat Bilgisi Ders Kitabı 1**. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Yayın Nu: 4102.